

ב"ה

חנוכה ה'תשפ"ד כהלכתו

המדריך
להלכה
הלכות ומנהגי חב"ד

- תדפיס -

יוצא לאור על ידי 'ועידת רבני קהילות חב"ד' ו'מוקד הלכה'
שע"י בית דין רבני חב"ד

פתח דבר

בעמדתנו בימים הסמוכים לחג התנוכה, וכמידי חג ומועד, אנו מוציאים לאור את 'המדריך' ובו הלכות ומנהגי חב"ד לחג זה, וב"ה זכינו שהמדריך נתקבל בקרב אנ"ש בשנים האחרונות כמים קרים לנפש עיפה לאור הצמאון הגובר לקבל הלכות ברורות והכרעות מעשיות בכל השאלות המצויות בימי החגים.

המדריך מלוקט מדברי הפוסקים עד לאחרוני זמננו, והמוכא בכתבי רבותינו נשיאנו בעניינים אלו וע"פ הפסיקה המקובלת בין רבני חב"ד, ובהכנתו נעזרנו לא מעט בליקוטים שונים שנערכו עם השנים ובביאורי ההלכות שבהם ועל כל המלקטים תבוא ברכה. תודתנו נתונה לרבנים המגיהים שהואילו בטובם והשקיעו מזמנם להגיה וללבן שאלות רבות שעלו במשך ערכת המדריך.

מעלה נוספת במדריך שלפנינו, כאשר הוא מבוסס במידה רבה על המענה שניתן ע"י הרבנים שליט"א לשאלות הרבות שהופנו למוקד ההלכה שע"י בית דין רבני חב"ד באה"ק, שמאז הקמתו בשנים האחרונות כבר הופנו אליו עשרות אלפי שאלות מקהל חסידי חב"ד מכל רחבי תבל, ובעזרת העיון במאגר השו"ת הרחב שנערם במערכת המוקד, יכולים היינו לתת במדריך זה את תשומת הלב לשאלות בהם נתקלים בפועל ושהיו זקוקים עוד לביזור ולליבון.

וזאת למודעי אשר מדריך זה הינו תדפיס בלבד, ועל כן בקשתנו שטוחה בפני הקוראים שיח' אשר כל מי שיש בידו הערה/הארה/הוספה ישלחו אלינו למען נוכל לתקנם במהדורות הבאות, לתועלת הרבים.

מדריך זה יוצא ע"י 'ועידת רבני קהילות חב"ד' ו'מוקד הלכה' שהוקמו על ידי ובפיקוח בית הדין וזאת על מנת להרים את קרן התורה וההלכה בקרב אנ"ש לאור הצמא הגדול בציבור. 'ועידת רבני קהילות חב"ד' מאגדת בתוכה את כלל רבני קהילות בדיון הלכתי משותף ובמיזמים תורנים שונים וכן פעולות לרווחת הכלל והפרט של אנ"ש בארצנו הקדושה. 'מוקד הלכה' מזה מספר שנים מעניק לציבור אנ"ש מענה הלכתי מכלל רבני קהילות חב"ד באה"ק במגוון דרכי התקשרות ובהשתתפותם ובפיקוחם של הרבנים חברי בית הדין שליט"א.

התודה נתונה בזאת למכון 'הביניני' והעומד בראשו הרב יצחק שלמה קרביצקי על המעורבות בהוצאת המדריכים לתועלת אנ"ש במסגרת פעולות רבות לחיזוק לימוד התורה וההלכה ע"י המכון, ואשרי חלקו.

אנו תקוה שהלימוד במדריך אכן יסייע לכאו"א מאנ"ש שי' להתכונן כראוי לחגים בלימוד הלכותיהם ומנהגים ובעיקר - בקיומם בפועל, אשר המעשה הוא העיקר, ובזכות לימוד ההלכות שבתורה נזכה במהרה לקיים את כלל הלכות תורתנו הק' בשלימות - בגאולה האמתית והשלימה, תיכף ומיד ממש.

בברכה

'ועידת רבני קהילות חב"ד' 'מוקד הלכה'
שע"י בית דין רבני חב"ד באה"ק ת"ו

המדריך להנצחה

הלכות ומנהגי חב"ד

בעידודם ובהכוונתם של חברי ב"ד רבני חב"ד הרבנים הגאונים שליט"א:

הרב יצחק יהודה ירוסלבסקי, מזכיר בית הדין

הרב מנחם מענדל גלובובסקי, סגן מזכיר

הרב אליהו יחנן גוראריה

הרב משה הבלין

הרב יוסף הכט

הרב אברהם מיכאל הלפרין

הרב ישראל יוסף הכהן הנדל

הגהה:

הרב שניאור זלמן ירוסלבסקי - מגיה ראשי,
רב קהילת חב"ד אלעד ודיין בב"ד רבני חב"ד

הרב יעקב מנדליון

רב קהילת חב"ד ערד

הרב בנימין קופרמן

רב ביהמ"נ המרכזי ברמת גן ודיין בב"ד רבני חב"ד

הרב חיים קי"נר

רב קהילת חב"ד עמנואל ודיין בב"ד רבני חב"ד

מערכת:

הרב מנחם מענדל והבה - ראש בית ההוראה
'תורה שלמה' ירושלים - עורך ראשי

הרב שמואל גלובובסקי

הרב אלימלך פריקש

לתגובות והערות:

halacha144@gmail.com

עימוד ועיצוב:

y.w. graphicdesign

© כל הזכויות שמורות

הדפסת המדריך לזכות
יהושע בן חיה רייזל וזוגתו חיה אלישבע בת שרה
חיה רייזל בת פסיה, יחיאל מיכאל בן דינה רבקה
שטערנא שרה בת דינה רבקה, שיינא בת דינה רבקה, חנה פעסיא בת חיה אלישבע

לברכה והצלחה בכל
ולמילוי משאלות ליבם לטובה בטוב הנראה והנגלה

תוכן עניינים

/ תלמידי ישיבה ותלמידות בפנימייה / מאושפז בבית-הרפואה / הדלקה בדרכים וטיסה בימי החנוכה

23. ט. הדלקת נרות בבית-הכנסת . . . . .

תקנת ההדלקה והברכה / מקום הנחת החנוכייה / נרות ההדלקה / זמן ההדלקה / אופן ההדלקה / הזות וכיבוי הנרות / הדלקה בשחרית ובמשך היום

26. י. 'מבצע חנוכה' והדלקה במקומות ציבוריים . . . . .

מצוות החנוכה לכל יהודי / ההדלקה והברכות / הדלקה במקומות ציבוריים / הדלקה במשרדים ובחנויות / הדלקה ציבורית כיום ללא ברכה / נרות ההדלקה / הזות החנוכייה לאחר ההדלקה / אזוהרה לשבת / זמן ההדלקה ליוצאים ל'מבצע חנוכה' / מבצע חנוכה לילדים / דיבור בענייני חנוכה / נשים וילדים במבצע חנוכה / "מבצע תפילין"

30. יא. סדר התפילות בחנוכה . . . . .

"ועל הניסים" / תחנון / הלל שלם / אבל / קריאת-התורה / תפילת מנחה

33. יב. שבת חנוכה . . . . .

שנים מקרא ואחד תרגום / תפילת מנחה דערב שבת / מקום ההדלקה למתארחים / נר חנוכה ונר שבת / שיעור השמן / שהייה ליד הנרות / הזות החנוכייה / ברכת-המזון / קריאת-התורה / "אב הרחמים" ו"צדקתך" / נגינן "הנרות הללו" / מוצאי שבת

36. יג. מנהגי חנוכה . . . . .

פרסומי ניסא בתורה ומצוות / חינוך / שמחה / סעודות והתוועדויות / כינוסי חנוכה / תורה ותפילה / צדקה / משחק בסביבון / דמי חנוכה

א. המחויבים בהדלקה 4
גברים וילדים / נשים ובנות

ב. דיני החנוכייה והנרות 5
הדלקה בחנוכייה / חנוכייה נאה / צורת החנוכייה / סוג הנרות / השמש / דיני השמן / הפתילות / שימוש בכוסיות

ג. מקום ההדלקה בבית 7
בפתח אחד החדרים / מקום הנחתה בפתח / גובה החנוכייה / רווח בין החנוכיות

ד. זמן ההדלקה 9
תחילת זמן ההדלקה / הדלקה מאוחרת / הדלקה מוקדמת / הדלקת בני הבית יחד

ה. איסורים קודם ההדלקה 11
איסור אכילה / איסור מלאכה / שינה קודם ההדלקה / שמור / לימוד קודם ההדלקה

ו. סדר ההדלקה 13
ההכנות להדלקה / אופן ההדלקה / סדר ההדלקה / מדיני הברכות / שכחה ושעות במספר הנרות

ז. לאחר ההדלקה 16
שהייה ליד הנרות / שימוש בנרות / עשיית מלאכה / הזות החנוכייה לאחר ההדלקה / נר שכבה / כיבוי הנרות / שיירי השמן והפתילות

ח. מקום ההדלקה לנמצאים מחוץ לביתם 19
המתארחים לסעודה בלבד / הלן מחוץ לבית / אשה ובת הנמצאות מחוץ לביתן / המתארחים בשבת חנוכה

זמנים הלכתיים

חצות הלילה					שקיעה					פלג המנחה					
צפת	באר שבע	חיפה	תל אביב	ירושלים	צפת	באר שבע	חיפה	תל אביב	ירושלים	צפת	באר שבע	חיפה	תל אביב	ירושלים	
23:29	23:32	23:31	23:32	23:30	16:35	16:41	16:36	16:35	16:40	15:28	15:34	15:30	15:32	15:32	יום ה, כ"ד כסלו
23:30	23:33	23:32	23:32	23:31	16:35	16:41	16:36	16:36	16:40	15:28	15:34	15:31	15:33	15:32	יום ו, כ"ה כסלו
23:30	23:33	23:32	23:33	23:31	16:36	16:41	16:36	16:36	16:40	15:28	15:35	15:31	15:33	15:32	יום שבת, כ"ו כסלו
23:31	23:33	23:33	23:33	23:32	16:36	16:41	16:36	16:36	16:40	15:29	15:35	15:31	15:33	15:32	יום א, כ"ז כסלו
23:31	23:34	23:33	23:34	23:32	16:36	16:41	16:36	16:36	16:40	15:29	15:35	15:31	15:33	15:32	יום ב, כ"ח כסלו
23:31	23:34	23:33	23:34	23:33	16:36	16:42	16:37	16:36	16:41	15:29	15:35	15:32	15:34	15:33	יום ג, כ"ט כסלו
23:32	23:35	23:34	23:35	23:33	16:36	16:42	16:37	16:37	16:41	15:29	15:36	15:32	15:34	15:33	יום ד, א' טבת
23:32	23:35	23:34	23:35	23:34	16:37	16:42	16:37	16:37	16:41	15:30	15:36	15:32	15:34	15:33	יום ה, ב' טבת

זמני כניסה ויציאת השבת לשבת פרשת וישב - שבת חנוכה:

באר שבע	צפת	חיפה	תל אביב	ירושלים	הדלקת נרות
16:18	16:04	16:06	16:15	16:00	
17:18	17:12	17:14	17:16	17:15	צאת השבת

א. המחויבים בהדלקה

גברים וילדים

א. כל אחד ואחד מהגברים מעל גיל מצוות מחויב בהדלקת נר חנוכה, ואף אם יש כמה גברים המתגוררים בבית אחד, כל אחד מהם צריך להדליק נר חנוכה.¹

ב. מחנכים גם את הבנים הקטנים להדליק נרות חנוכה, ואף שלפי ההלכה הוא משהגיעו לגיל חינוך², והיינו מאז שמבינים מענין נר חנוכה ופרסום הנס ויודעים להדליק את הנרות בעצמם³, אך נוהגים לחנכם כבר מגיל קטן יותר⁴ להדליק נרות חנוכה בעצמם⁵.

לענין בנות קטנות - ראה להלן ס"ז.

ג. משתדלים לחנך את הילדים להדליק לפי כל פרטי ההלכות וההידורים, כמו הגדול⁶, והכל במידת האפשר ובכפוף לכללי הבטיחות.

1. ראה שו"ע ורמ"א סי' תרע"א ס"א-ב.

2. רמ"א סי' תרעה ס"ג.

3. ראה שו"ע אדה"ז סי' שמג ס"ג בנוגע לכללות הדין של גיל הילד לחינוך למצוות, ושהוא לכל ילד לפי חריפותו. ועפ"ז כתבנו בפנים לענין חנוכה. וראה פסקי תשובות (מהדורת תשפ"א) סי' תרעה ה' 19, דהיינו כבן שש או שבע. וראה גם המצוין בבית החיים סי' תרעה סוסק"ו. נטעי גבריאל, ה' חנוכה, פ"ז סי' ובהע"ז טז. ודלא כמ"ש בשו"ת תשובות והנהגות ח"ג סי' רטו אות טו.

4. אכל להעיר שבס' המנהגים ע' 69 [מספר השיחות תש"ו ע' 20] ש"הבנים מתחילים להדליק נרות חנוכה איזה זמן קודם הבר-מצוה".
5. ראה בהמצוין בהערה הבאה. ולכאורה הכוונה לגיל שבו הוא מסוגל להדליק נרות בעצמו ללא סיוע אף אם עדיין אינו מבין מענין נר חנוכה.

6. ולהעיר מגיל הדלקת נרות שבת לילדות קטנות - ראה בהרחבה אסיף מנהגים והנהגות לחסידי חב"ד, מעגל החיים, פ"ו סמ"ט ובהערות ש"ש.

7. ראה בשלשלת היחס דכ"ק אדמו"ר שנת תשמ"ח: "מעורר שכל ילד/ה ידליק נרות בפתח חדרו (בית מקדש פרטי)". שיחת ש"פ ויצא תנש"א (ספר השיחות תנש"א ח"א ע' 165 ובהע" 110). שבת המועדים ה' חנוכה פ"ב ה' ע' 6 לפי לקוטי שיחות ח"כ ע' 474 (ושם: "מחנכים גם את הילד שידליק בעצמו נרות חנוכה (או שיהיה נוכח ויראה את אביו מדליק נרות חנוכה)"). הלכות ומנהגי חב"ד ע' 106 ובהע" 84.

8. הלכות ומנהגי חב"ד שם - לפי לקוטי שיחות ח"ב ע' 251, שהציון למצוות צריך להיות גם בעניינים של מהדרין מן המהדרין. נטעי גבריאל שם ס"ב ובהערות שם. וראה גם שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ ואתחנן תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ד ע' 142).

9. לענין הדלקה בשמן ית - ודא יש מעלה בדבר. וראה פסקי תשובות סי' תרע"ג ע' 33. ועוד. אולם גם באומרים שלקטנים אין צריך להדר בזה, כיון שגם בגדול שמן ית הוא בגדר מצוה מן המובחר ולמעלה מגדר הידור מצוה - ראה שו"ת שבט הקהתי ח"ו סי' רמו. שו"ת תשובות והנהגות שם סי' ריט, דינים העולים למעשה אות י. וע"ע בהמצוין בלוח יומי הלכה למעשה (כד"ק קראון הייטס), חנוכה תשפ"ג, ע' כד ה' 89.

10. ולהעיר שבא"א (בוטשאטש) מהדרות" סי' תרע"ז כתב לחדש שאין קפידא בקטן אם נרותיו לא ידלקו חצי שעה, כיון שאין לו הבחנה בזה ויכול לחשוב על פחות מחצי שעה שהוא חצי שעה. ע"ש. אבל משאר פוסקים לא נשמע כן. וראה ימי הלל והודאה פכ"ט ה' 18. ולהעיר מלוח יומי הלכה למעשה שם ע' יג ה' 47.

ד. גם אם מכל סיבה שהיא הקטן אינו מדליק נרות חנוכה בעצמו, יש להשתדל שיהיה נוכח בשעת הדלקת הנרות של אביו.⁷

נשים ובנות

ה. אף שנשים מחויבות במצוות נר חנוכה⁸, מכל מקום, אין האשה מדליקה בעצמה אלא יוצאת ידי חובה בהדלקת בעלה וכן הבת יוצאת ידי חובה בהדלקת אביה.⁹

אכן, הגם שאינן מדליקות את הנרות בעצמן, מן הראוי שתהיינה נוכחות בשעת ההדלקה של הבעל או האב, וישמעו ממנו את הברכה ויכוונו לצאת ידי חובתן¹⁰. וגם בנות שהגיעו לגיל חינוך בכלל זה.

וראה להלן פ"ד ס"י ואילך אם צריך להמתין עם ההדלקה עבורן.

ו. במקרה שהבעל אינו נמצא בבית או שהיא אלמנה או גרושה וכיו"ב, יכולה לצאת ידי חובה בהדלקת בנה שמעל גיל מצוות, אבל אם נמצאים בביתה רק בנים קטנים או שהיא מתגוררת לבדה - לא תצא ידי חובה בהדלקתם אלא צריכה להדליק ולברך בעצמה¹¹ או שתצוה לאחר (כגון לשכן וכיו"ב) שידליק בשליחותה בביתה¹².

7. לקוטי שיחות ח"כ שם.

8. שאף הן היו באותו הנס - שבת כג, א. שו"ע סי' תרעה ס"ג ובנו"כ.
9. ספר המנהגים ע' 69. וראה בהע" 2 שם ובלקוטי שיחות ח"ל ע' 312 ה' ע' 10 טעם המנהג. שיחת ש"פ וישב תש"ז (ספר השיחות תש"ז ח"א ע' 194 ה' ע' 83). וראה שיחת ר' תשרי תשל"ה (שיחות קודש תשל"ה ח"א ע' 34): "מנהג בית הרב שדייקו שנשים אינן מדליקות נרות חנוכה". משמעות שיחת כ"ק אדמו"ר כ"ז כסלו תנש"א (תורת מנחם תנש"א ח"ב ע' 44). ולהעיר מספר השיחות תנש"א שם. אבל ראה מענה כ"ק אדמו"ר ביחידות - הובא בדברי שלום (ספר זכרון לרב שלום דובער שור ע"ה) ע' נה.

10. שכן, מלבד שעיקר ההדלקה הוא לפרסומי ניסא לבני הבית - יש דעות (ראה מג"א סי' תרע"ז סק"ד בשם הב"ח. משנ"ב שם סק"ו ושער הציון שם סק"ט-א) שאדם שיוצא ידי חובתו בהדלקת אחרים ואינו נוכח בזמן ההדלקה צריך לברך בעצמו "שעשה נסים" ו"שהחינוך", וכיון שיש חולקים, הנה כדי לצאת מידי ספק ברכות (וכפי שחושש המשנ"ב בעצמו שם), יש להן להיות נוכחות בשעת ההדלקה. וראה גם שו"ת מנחת שלמה סי' נו אות ב. וע"ע לוח יומי הלכה למעשה שם ע' כה ה' 100 ובהמצוין שם.

11. כיון שכאמור לעיל בפנים סי"ה, אף הן מחויבות מעיקר הדין כמו הגברים, רק שנהגו שהאשה אינה מדליקה כשיש איש שיכול להוציאה ידי חובתה, אבל כשיצא כבר שידליק חזרות לחיובה מעיקר הדין - ראה משנ"ב סי' תרעה סק"ט. ועוד.

12. ראה מג"א סי"ח תרע"ז בשם הב"ח שאשה יכולה לעשות שליח להדלקת נר חנוכה, ובמקרה זה היא צריכה להיות נוכחת בשעת ההדלקה, כמבואר שם.

13. ולהעיר מ'תוכן קצר' משיחת ש"פ ויצא תנש"א, שם מובא שאשה יוצאת י"ח גם בהדלקת אחיה (וע"ע שאינה טפלה אליו כמו הבעל, ואולי הכוונה ע"י שליחות, כנ"ל).
[ואף שבספר השיחות תש"ו ע' 21 ובהע" 14 מובא, שכאשר היה כ"ק אדמו"ר הרי"ב יוצא מביתו היה מורה לרעייתו הרבנית להדליק את הנרות בעצמה ואת הברכה תשמע מאחר - מ"מ בלקוטי שיחות

ז. מאחר שכאמור¹⁵, הנשים והבנות אינן מדליקות בעצמן, אין צורך לחנך את הבנות הקטנות להדליק נר חנוכה.

אולם במקום בו חושבים ההורים שהדלקת נר חנוכה על ידי הבת עשויה להוסיף בחינוכה, יש מקום לשקול זאת שגם היא תדליק ותברך על פתח חדרם, ובכל מקום יש לדון לגופו (וראה בהערה)¹⁴.

אודות הדלקת נרות חנוכה לנערות המתגוררות בפנימייה - ראה להלן פ"ח ס"ט.

ב.

דיני החנוכייה והנרות

הדלקה בחנוכייה

א. מנהג ישראל להדליק נרות חנוכה בחנוכייה שיש בה מקום לשמונה נרות, וזאת גם ביום הראשון, למרות שמדליקים בו רק נר אחד¹⁵.

ב. אמנם מעיקר הדין אין צריך חנוכייה דוקא להדלקת נר חנוכה. ולכן, מי שאין לו חנוכייה, יכול להניח כוסיות של שמן או נרות¹⁶ בשורה ישרה בשווה וכן להניח

שמש בסמוך אליהם¹⁷, ולכתחילה יהיה גבוה משאר הנרות¹⁸.

חנוכייה נאה

ג. מצווה להדר כפי יכולתו להשתמש בחנוכייה נאה לקיום מצות הדלקת נר-חנוכה¹⁹.

צורת החנוכייה

ד. גוף החנוכייה יכול להיות בכל צורה שהיא, ובלבד שהנרות יעמדו בה כהלכה - בשורה ישרה ולא בעיגול, ולא יהא נר אחד יוצא מהשורה ונר אחד נכנס²⁰, וכן שיהיו בגובה אחיד, ולא נר אחד גבוה ונר אחד נמוך²¹.

ה. כאשר משתמשים בחנוכיית קנים²², נכון שהקנים יהיו באלכסון ולא בחצי עיגול, דוגמת המנורה שהיתה בבית-המקדש שהיו קניה באלכסון²³.

ו. מקומו של השמש הוא בסמוך לנרות, ולכתחילה צריך שיהיה גבוה יותר משאר הנרות²⁴, אך העיקר שיהיה ניכר שהוא נפרד מן הנרות²⁵.

ז. גם במקרה שמניחים כמה וכמה חנוכיית

17. ראה סידור אדה"ז דיני חנוכה: "לדבק הנרות או תללות המנורה" כו' [ועד"ז הוא בשו"ת חכם צבי סי' מה. פמ"ג סי' תרעא משב"ז סק"ב. ועוד]. ולזה נוטים לכאורה דברי כ"ק אדמו"ר באגרות קודש חכ"ז ע' מו [וראה גם הלכות ומנהגי חב"ד ע' 105 הע' 78, ודלא כבסידור רבינו הזקן עם ציינים מקורות והערות על אתר הע' 3]. וכ"כ בשו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קנז. שו"ת תשובות והנהגות ח"ג סי' ריח. וע"ע ס' ימי הלל והודאה פט"ו ובהע' 11. וש"נ.

18. כדלהלן בפנים ס"ו.

19. אליה רבה וברכי יוסף סי' תרעג סק"ג. משנ"ב שם סק"ח. וראה גם ספר השיחות תש"נ ח"א ע' 207. הלכות ומנהגי חב"ד ע' 105 הע' 78.

20. רמ"א סי' תרעא ס"ד. מג"א שם סק"ג. משנ"ב שם סק"ט.

21. ראה ערוך השולחן סי' תרעא סק"ב. כף החיים סי' תרעא סק"ח. קיצור שולחן ערוך סי' קלט סי' בשם החי"א, ומשמע מדבריהם שהוא לעיכובא. אכן ראה שו"ת רב פעלים ח"ד או"ח סי' ל, שאי"ז אלא למצוה מן המובחר ואינו לעיכובא, וראה גם בשו"ת מהר"י ברונא סי' לט ושו"ת אבני חפץ סי' נה שאף התירו לכתחילה. ולפ"ז אם אין לו חנוכייה אחרת (וכגון במסגרת 'מבצעים' וכיו"ב) המדליק בחנוכייה שאין הנרות בה בשווה יש לו על מי לסמוך.

22. אולם אין חובה להשתמש בחנוכייה של קנים דוקא - ראה התקשרות גל' תקמא ע' 12 הע' 9. ולהעיר, שהחנוכייה שהדליק כ"ק אדמו"ר (בביתו ובחדרו הק') היתה בצורה של טס ישר עם גב של מתכת והנרות עמדו בשורה אחת כשהשמש מלמעלה, ובצורה זו היתה גם חנוכיית כ"ק אדמו"ר הרי"צ. וראה בקדש פנימה ע' 23.

23. לקוטי שיחות חכ"א ע' 169 הע' 44. וע"ש שאין בזה חשש איסור עשיית מנורה כתבנית מנורת המקדש כי מספר הקנים שונה.

ולהעיר, שבדופן חנוכיית כ"ק אדמו"ר הרי"צ היתה צורה של קנים עגולים.

24. ספר המנהגים ע' 70. וראה לקוטי שיחות ח"י ע' 315. וראה גם משנ"ב סי' תרעג סק"כ, שזהו "עדיף טפי".

25. ראה רמ"א סי' תרעג ס"א. וראה בהלכות ומנהגי חב"ד ע' 107 הע' 90, שלפועל אי"ש לא מקפידים להניח השמש מלמעלה דוקא, ושי"א שכך נהגו רבותינו נשיאנו. וראה לעיל הע' 22 אודות צורת החנוכייה של כ"ק אדמו"ר שמקום השמש היה מלמעלה.

ח"ל שם משמע שאין זו הוראה לרבים. וראה הלכות ומנהגי חב"ד ע' 106 ובהע' 86.

13. לעיל בפנים ס"ה ובהע' 9.

14. ראה שלשלת היחס תשמ"ח: "מעורר שכל ילד/ה ידליק נרות חנוכה בפתח חדרו". שיחת כ"ק אדמו"ר כ"ד סללו תשמ"ח (תורת מנחם בתי הרב שבנות קטנות אינן מדליקות כמנהג פשוט הנהוג בכל להדליק, שהנהגה זו (להדליק בפתח חדר הילדים) מטרתה להוסיף בחינוך הילדים. לכן בכל מקום צריך לבחון לגופו באיזה אופן בדיוק יתווסף יותר בענין זה וכך לנוגו. שנה לאחר שיחה זו, לקראת חנוכה תשמ"ט, הנהלת שבנות ה' שאלו את כ"ק אדמו"ר האם ההוראה שגם ילדות ידליקו נרות חנוכה היא גם בשנה זו וכ"ק אדמו"ר ענה על כך: "שאלה רב" (מאוצר המלך ח"ג ע' 130). ובהלכות ומנהגי חב"ד ע' 106 הע' 85 העיר שגם בשנים הבאות המשיך כ"ק אדמו"ר לציין את

- ראה שיחת ש"פ וישב תש"נ (תורת מנחם תש"נ ח"ב ע' 51). שיחת ש"פ יוצא תש"א (תורת מנחם תש"א ח"א ע' 355).

וראה עוד בענין הדלקת נרות חנוכה על ידי נשים ובנות קטנות בהמצוין לעיל הע' 9.

15. ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ מקץ תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ב ע' 610). כ"ד סללו תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 90). ועוד.

16. ויש להקפיד שלא להעמיד את הנרות סמוכים מדי אחד לשני, כדי שלא יתחממו הנרות זה מזה. ובפוסקים הובא (ראה משנ"ב סי' תרעא סק"ח) שהמרחק בין הנרות יהיה ברוחב אצבע (2 ס"מ).

במקום אחד, באם הדבר אפשרי ובטיחותי ראוי שיהיה שמש לכל אחד ואחד ולא יסתפקו בשמש אחד לכולם.²⁶

סוג הנרות

ח. יש להקפיד שהנר יהיה מורכב משמן (או לפחות שעווה, כדלהלן ס"י) ופתילה וידלק באמצעות האש, אך נר ללא פתילה או ללא שמן - אין יוצאים בו ידי חובה ואין לברך עליו.²⁷

ט. מסיבה זו, אין להדליק בנר גז²⁸ או חשמל²⁹, או בנרות שמן כאלו שניתן להבעיר בהם אש ללא פתילה.³⁰

י. כאמור, יש להשתמש בשמן דוקא³¹ (דיני השמן - ראה להלן ס"ו ואילך), אך כשקשה להשיג שמן או שאינו בנמצא, ניתן להדליק גם בנרות שעווה או פראפין וכיו"ב, שגם אורן יפה ובהיר.³²

יא. כשמדליקים בנר שעווה או פראפין וכיו"ב יש להיזהר שהנר יהיה מספיק גדול ועבה שיוכל לדלוק לפחות חצי שעה (ולמנהגנו - חמישים דקות³³), וכדאי לקחת נרות כאלו שדולקים יותר מזמן זה.³⁴

יב. לכתחילה אין להדליק חלק מהנרות בשמן, וחלק מהנרות בשעווה, אלא ידליק את כל הנרות באותו סוג.³⁵

יג. יש להימנע מהדלקה בנרות נפט שריחן רע, מלבד בשעת הדחוק.³⁶

אודות ההקפדה בכל הנ"ל בהדלקות הציבוריות ברחובה של עיר - ראה להלן פ"י ס"ב-כ.א.

השמש

יד. מנהגו שהשמש הוא נר של שעה דוקא ולא של שמן ופתילה כשאר הנרות.³⁷

דיני השמן

טו. מעיקר הדין - כל השמנים כשרים להדלקת נר חנוכה.³⁸ אך מצוה מן המובחר להדליק בשמן זית, שאורו זך ונקי³⁹, בפרט כיום, שנקל להשיגו, ויש להדר לקנותו אף שהוא יקר מהשמן הרגיל⁴⁰ (אך אם אין לו שמן זית, יעדיף להשתמש בשמן אחר שאורו זך וצלול, כשמן קנולה וכיו"ב, ולא בנרות שעה או פראפין, כנ"ל ס"י⁴¹).

טז. יש המקלים שהשמן שמדליקים בו את נרות החנוכה אינו צריך כשרות⁴², אך ראוי להחמיר לכתחילה לקנות שמן עם הכשר, בפרט כיום, שנקל להשיגו.⁴³

יז. מן הדין אין צורך להדליק בשמן הראוי למאכל⁴⁴, אך יש המהדרים לעשות כן, דוגמת מנורת המקדש⁴⁵.

בנר שעה. ואינם עושים כמהדרין מן המהדרין. ואמנם בברכי יוסף ס"י תרעג סק"ב כתב לפקפק בזה, שמכיון שמעיקר הדין די בנר אחד, מה בכך שיאמרו שהם של שני אנשים, ואינם עושים כמהדרין מן המהדרין, שאין לנו לגזור מדעתינו. ובפרט לדין שאנו מדליקים בפנים, ואינה ידועי שהם נרותיו ועושה כמנהג המהדרין מן המהדרין. וכ"פ בספר מטה יהודה. וראה כף החיים ס"י תרעג סק"א-ב.
36. ראה פסקי תשובות שם. וש"י.
37. ספר המנהגים ע' 69. ושם בהע' 3 נתבאר הטעם לכך.
38. כיון שלהלכה עיקר המצוה מתבצעת בהדלקת הנר, ולכן גם אם אינו דולק יפה ויש חשש שיכבה תוך זמן קצר הוא כשר - ראה משנ"ב ס"י תרעג סק"א.
39. שו"ע ס"י תרעג ס"א. ספר המנהגים ע' 69. ועל כל פנים בשמן אחר שאורו זך וצלול - שו"ע שם.
40. קיצור של"ה. אליה רבה ס"י תרעג סק"ב. ובחידושי מהרצ"א על אתר שאינו חובה מן הדין אלא מדת חסידות.
41. וראה אשל אברהם מבובשטאט ס"י תרעג שם אם אין לו מספיק שמן זית - יכול לערבבו עם שמן אחר באופן שהרוב יהיה שמן זית, וזה נחשב כמדליק בשמן זית.
42. ראה בהמצוין בנטעי גבריאל פ"ח הע' יז.
43. שו"ת מהרש"ם ח"ט ס"י לט, כיון שבחנוכה נהגו להיות מהדרין מן המהדרין.
44. לפי שו"ע ורמ"א ס"י תרעג שם, שהעיקר בשמן ובשמן זית בפרט הוא אורו הצלול וזהו ההיודור בנר חנוכה. וראה פסקי תשובות (מהדורת תשפ"א) ס"י תרעג הע' 46. וש"י. ובנוגע לשמן למאור הנמכר בחנוניות - ראה ממלכת כהנים (להגה"ת הרב ישראל יוסף שי' הענדל) ס"י נא שניתן לכתחילה להשתמש בזה.
45. ראה המצוין בהערה הקודמת. וראה עוד בהרחבה לוח יומי הלכה למעשה ע' ז הע' 8. וש"י.

26. מג"א ס"י תרעג סק"ה. וראה פמ"ג שם אשל אברהם סק"ה. וראה בהרחבה לוח יומי הלכה למעשה שם ע' כו הע' 104. וש"י.
27. ראה בהמצוין בהערה הבאה.
28. ראה שו"ת בית יצחק ו"ד ח"א ס"י קכ אות ה. שו"ת יחווה דעת ח"ד ס"י לה. ובכ"מ.
29. כן דעת רוב הפוסקים ומכמה טעמים - ראה כף החיים ס"י תרעג סק"ט. שו"ת לבושי מרכיב ח"ג ס"י נט. שו"ת הר צבי ח"ב ס"י קיד אות ב. שו"ת ציץ אליעזר ח"א ס"י כ אות יב. מאורי אש ס"י ה אות ב. שו"ת מהרש"ג ח"ב ס"י קז. שו"ת באר משה ח"ו, קונטרס העלקטריק ס"י נח אות ה. נטעי גבריאל, הל' חנוכה, פ"ח ס"ג ובהערות שם. ועוד. וראה גם אגרות קודש ח"י ע' רכח וס"י ע' שלה. וראה להלן פ"ח סכ"ד אודות השימוש בנר חשמל בשעת הדחוק.
30. ראה פסקי תשובות ס"י תרעג אות א ובהערות שם. נתיבים בשדה השליחות ח"ב פ"ד הע' 6.
31. ראה שו"ע אדה"ו ס"י רסד ס"י ב, משנ"ב ס"י תרעג סק"ד שיש להקדים שאר שמנים לנר שעווה. וכן יש שדייקו מלשון המאירי שבת כ"א א ד"ה ממה שכתבנו. וכן הוא בשו"ת מהר"י ברוגא ס"י לט. שו"ת מהרש"ל ס"י פה. וע"ע בשע"צ שם סק"ד.
32. ראה רמ"א ס"י תרעג ס"א. שהמנהג בפועל היה להדליק בנר של שעה, שאורו צלול כמו שמן. אלא שלמרות זאת כתבו אחרונים שהמצוה מן המובחר היא בשמן דוקא, זכר לנס - ראה יוסף אומץ ס"י תרעב. פרי חדש ס"י תרעג סק"א. ערוך השולחן ס"י תרעג סק"א.
33. ראה להלן בפנים פ"ו ס"ב.
34. בפרט שמחמת חום הנרות הסמוכים זה לזה, הם נמסים מהר יותר. וראה לעיל הע' 16.
35. כ"ה בשו"ת שער אפרים ס"י לט (והובא בא"ר ס"י תרעג סק"ב), כדי שלא יאמרו נרות של ב' אנשים הם, אחד מדליק בשמן, והשני

יח. לכתחילה אין להשתמש בשמן ששרתה עליו רוח טומאה, וכגון שהיה מונח תחת המיטה, או שהכניסוהו לבית הכסא וכיו"ב⁴⁶, אך כשאין שמן אחר - ניתן להקל ולהשתמש בו⁴⁷.

יט. אין מניעה להדליק בשמן שהיה מגולה כל הלילה⁴⁸.

כ. אין מניעה להשתמש בשמן זית מוצק, קרוש או קפוא⁴⁹, אולם יש המהדרים להשתמש דוקא בשמן נוזלי, דוגמת הנרות שבמקדש⁵⁰, ומלבד זאת יש לדעת ששמנים מסוג זה מעורבים עם פראפין וכיו"ב, ולכן מוטב להשתמש בשמן זית נוזלי ללא תערובת.

כא. לכתחילה יש להימנע מלהדליק נר חנוכה עם שמן שיש בו קדושת שביעית, אך כשאין אפשרות אחרת ניתן לסמוך על המקלים בזה⁵¹.

לענין כמות השמן שיש לתת בנרות - ראה להלן פ"ו ס"ב.

הפתילות

כב. כל הפתילות כשרות לנר חנוכה⁵², אולם מצוה מן המובחר להדליק בפתילות של צמר-גפן או פשתן⁵³, וכך נוהגים רבים⁵⁴.

כג. 'פתיל צף', שהוא למעשה פתילה המצופה בשעווה, אף שבתחילה נדלקת רק השעווה שבפתיל ורק אחר כך נמשך אחריה השמן - מותר להדליק בה מעיקר הדין, כיון שהכל

נחשב להדלקה אחת⁵⁵. ויש המחמירים לטבול את הפתילה בשמן תחילה⁵⁶.
אודות הדלקה בפתילות החדשות או הישנות - ראה להלן פ"ו ס"ד.

שימוש בכוסיות

כד. אין כל מניעה להשתמש בכוסיות שמניחים אותם בתוך גביעי החנוכייה ואין צורך ליצוק את השמן אל תוך גביעי החנוכייה עצמם⁵⁷.
עוד פרטים בענין הכנת החנוכייה להדלקה - ראה להלן פ"ו ס"א ואילך.

ג.

מקום ההדלקה בבית

בפתח אחד החדרים

א. מנהגו להדליק נר חנוכה בפתח אחד החדרים בבית, אך לא בפתח הבית ולא על אדן החלון⁵⁸.

ב. בעל-הבית מדליק את נרות החנוכה בפתח אחד החדרים בהם משתמשים בני הבית במהלך היום, ומוטב להדליק בפתח הסלון או המטבח⁵⁹, אך לא בפתח חדר השינה⁶⁰.
אבל הילדים, כדאי שידליקו את נר חנוכה שלהם בפתח חדרם הפרטי [באם הדבר מספיק בטיחות]⁶¹.

אודות מקום ההדלקה לבחורי ישיבות ולבנות בפנימייה - ראה להלן פ"ח ס"ח-ט.

55. ראה שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קנז.

56. ראה שו"ת רבבות אפרים ח"ו סי' שעא. שו"ת להורות נתן ח"ו סי' מה. פסקי תשובות סי' תרעג אות ב ובהערות שם.

57. ראה נטעי גבריאל פכ"א סי"א ובהע' יא. פסקי תשובות שם אות יב ובהערות שם. וש"ג.

58. מנהגו ע"פ הנהגת רבותינו נשיאנו בזה - ראה לקוטי שיחות ח"ה ע' 456 בהערה ד"ה הוספה לאחר זמן (והוא משיחת נר ה' דחנוכה תשל - ראה תורת מנחם חנ"ח ע' 426 ואילך).

59. ראה רמ"א סי' תרעז ס"א. וראה ספר השיחות תש"ו ע' 21. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר הרי"צ ח"ד ע' קפא, אודות מקום ההדלקה אצל כ"ק אדמו"ר הרי"ב נ"ע. ולהעיר מהידוע שכ"ק אדמו"ר הרי"צ נהג להדליק נרות חנוכה (לא בחדר האוכל שבביתו ולא בחדר השינה, כי אם) בחדר היחידות שלו.

60. ראה שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ מקץ תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 133), שכיון שמטרת ההדלקה היא לפרסומי ניסא ובכל זמן שבני ביתו נעורים וכו', הרי ההדלקה בחדר השינה היא תרתי דסתרי. ושם, שאינו סותר לההוראה דלהלן בפנים להדליק בפתח חדר השינה של הילדים, שאין זה בגדר של "חדר שינה" בלבד, שכן הילדים עושים בו כל ענייניהם גם במשך היום. ע"ש [ולכאורה ה"ה לבחורי ישיבה ובנות בפנימייה, כדלהלן בפנים פ"ח ס"ח-ט].

61. ילי"ע אודות מי שאין לו מקום אחר להדליק, אם יכול להדליק גם בפתח חדר השינה, דלכאורה יש מקום לומר שדברי כ"ק אדמו"ר נאמרו רק לכתחילה והיכא דאפשר.

62. ראה לעיל פ"א ס"ב ואילך ובהערות שם.

46. בן איש חי פ' וישב אות ב. כף החיים סי' תרעג סק"א.

47. ראה שו"ת מרחשת סי' כ. שו"ת יביע אומר ח"א יו"ד סי' ט. נטעי גבריאל שם הע' כז.

48. שכן אין דין גילוי נוהג בשמן - ראה נטעי גבריאל שם סי"ד ובהע' כח.

49. שו"ת שבט הלוי ח"ט סי' קמג. וראה בהרחבה קובץ בית אהרן וישראל גל' סב ע' פא ואילך. וש"נ.

50. ראה שו"ת תשובות והנהגות ח"ג סי' ריח וסי' רכג. פסקי תשובות סי' תרעג הע' 32. לוח יומי הלכה למעשה שם ע' ח ובהע' 10.

51. כיון שאסור ליהנות לאורו - ראה שו"ת יביע אומר ח"ג יו"ד סי' יט. שו"ת משנת יוסף ח"א סי' כז. שו"ת שבט הלוי ח"א סי' קפד. אבל מאידך רבים המקלים - ראה שו"ת מהר"ש ענגיל ח"ב סי' ד. שו"ת לבושי מרכי" מהדר"ת סי' נג. שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' מב. שו"ת אור לציון ח"א פ"ב ה"ז.

52. טושו"ע סי' תרעג ס"א.

53. משנה ברורה שם סק"ב. כף החיים שם סק"ג.

54. ראה קיצושו"ע סי' קלט ס"ד. וראה גם דרכי חיים ושולם סי' תתי"ד. וכך נהג כ"ק אדמו"ר.

אך למעשה, אין מניעה להדליק בכוסיות עם שמן ופתילות מוכנות להדלקה הנמכרים בחנויות, אף אם הפתילות אינם מצמר-גפן או פשתן, ובפרט שהן דולקות יפה.

י. לא מדייקים שהנחת החנוכייה בתוך הפתח תהיה מצפון לדרום או ממזרח למערב⁷⁴.

יא. חנוכייה גדולה שהיא רחבה יותר מעובי המשקוף, הנה אם מעמיד כסא וכיו"ב סמוך למזוזת הפתח ומניח עליו את החנוכייה, הרי זה כמי שמוסיף על עובי הפתח - באמצעות הכסא, וכך גם בהנחה על הכסא נחשב שמניח בחלל עובי הפתח⁷⁵.

גובה החנוכייה

יב. יש להניח את החנוכייה באופן שגובה הלהבת הנר⁷⁶ יהיה מעל לשלשה טפחים (כ-24 ס"מ) מהקרקע⁷⁷. ובדיעבד, גם אם הניחו למטה משלשה טפחים - יצא⁷⁸.

ולכתחילה לא תהיה הלהבה גבוהה מעשרה טפחים (כ-80 ס"מ), ויש שכתבו שדי בכך שגובה בסיס הנרות יתחיל למטה מעשרה טפחים אף שהלהבה תהיה מעל עשרה טפחים⁷⁹. ובדיעבד, אף אם החנוכייה כולה היתה למעלה מעשרה טפחים - יצא⁸⁰.

יג. חנוכיות הגבוהות מצד עצמן יותר מעשרה טפחים, ניתן להניחן מלכתחילה על גבי הקרקע (וראו שיהיה בהפסק משהו ביניהן לרצפה), ואין צריך להגביהן שלשה טפחים מעל הקרקע⁸¹.

יד. במקום שיש חשש בטיחותי, וכגון שחוששים שהילדים ישחקו עם החנוכייה וכדו', ניתן מלכתחילה להניחה במקום גבוה יותר מעשרה טפחים⁸².

רווח בין החנוכיות

טו. כאשר מניחים כמה חנוכיות אחת ליד

74. ספר המנהגים שם. וראה בירורי מנהגים - מועדים ע' 155 הע' 8.
75. ראה בירורי מנהגים שם ע' 156 ע"פ דברי השער הכולל שם.
76. כ"כ בשו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' סה אות ב דגם למטה משלשה טפחים הכוונה ללהבה ולא לבסיס הנר, ע"פ הפמ"ג סי' תרעא משב"ז סק"ה (וע"ע בהמצוין בלוח יומי הלכה למעשה שם הע' 102).
77. שו"ע סי' תרעא ס"ו.
78. פ"ר שם. משנ"ב שם סק"ו.
79. שו"ת מנחת יצחק שם. אבל בכך החיים שם משמע דבעינן שהלהבה תהיה למטה מעשרה טפחים, לפי הפמ"ג דלעיל הע' 76.
80. שו"ע שם.
81. ראה שו"ת מנחת יצחק שם. וע"ע נטעי גבריאל פט"ז ס"ח ובהע' טו. לוח יומי הלכה למעשה שם ע' כו. וש"נ.
ועפ"ז גם חנוכיות שאינם גבוהות מצ"ע למעלה מעשרה טפחים, אך אם יניחום על כסא שגובהו שלשה טפחים גובה הלהבות יעמוד על יותר מעשרה טפחים - מוטב להניחן על הקרקע, ונכון להניחם ע"ג מגש וכדו' מפני הכבוד.
82. שבומגנו, שעיקר פירסום הנס הוא לבני הבית, ניתן להקל בזה יותר - ראה לוח יומי הלכה למעשה שם.

ג. אין מקפידים להדליק בפתח עם דלת דווקא⁶².

ד. ניתן להדליק גם בפתח שאין בו מזוזה (וכגון שהוא פטור ממזוזה, או במקום שלא קבעו מזוזה לע"ע), שהעיקר להדליק במקום בו יהיה פרסומי ניסא לבני הבית⁶³, אולם אז מניחים את החנוכייה בצד ימין של הפתח, כדלהלן ס"ח.

ה. מקום ההדלקה יהיה במקום שאין הרוח שולטת בו, ועלולה לכבות את הנרות⁶⁴. ויש להקפיד על כך במיוחד בערב שבת⁶⁵.

מקום הנחתה בפתח

ו. מקום הדלקת נר חנוכה הוא משמאל הפתח, ממול המזוזה, כדי שיהיה מסובב במצוות⁶⁶. אך בדיעבד, אם הניחו בימין, דהיינו באותו צד שבו קבועה המזוזה - יצא⁶⁷.

ז. אם המזוזה היא משמאל הפתח [היינו שנראית⁶⁸ כשמאל הפתח, מצד מנהגנו לקבועה לפי "היכר ציר"69] - מניח את החנוכייה מימין הפתח, ממול המזוזה.

ח. באם אין כלל מזוזה בפתח זה - מניח את החנוכייה מימין הפתח⁷⁰.

ט. למנהגנו, מניחים את החנוכייה על כסא וכיו"ב⁷¹ בחלל הפתח עצמו ולא בחוץ⁷², צמוד למשקוף השמאל⁷³.

62. אף שלפי דעת הרמב"ם פתח שאין בו דלת פטור ממזוזה, אך לא קיי"ל הכי בשו"ע יו"ד סי' רפו סט"ז וקובעים מזוזה בפתח כזה (וראה ש"ך על אתר). ולכן אין נפק"מ בזה. וכך נהג כ"ק אדמו"ר - ראה ספר המפתחות לשיחות קודש (ועליגוסון) ע' 317. בקודש פנימה ע' 65.
63. ראה לוח יומי הלכה למעשה, חנוכה תשפ"ג, ע' כו הע' 101. וש"נ.
64. משנ"ב סי' תרפ סק"א
65. שו"ע סי' תרפ ס"א. משנ"ב שם.
66. שו"ע סי' תרעא ס"ז. משנ"ב שם סק"ג.
67. משנ"ב שם.
68. כיון שבאמת הוא ימין לפתח החדר שלתוכו נפתחת הדלת (ראה אגרות קודש ח"ד ע' תקלו. ובכ"מ), אלא שבפועל לעיני בני אדם יכול להיראות לעיתים כשמאלו של פתח החדר אליו משייכים את הפתח והמזוזה. ואכ"מ.
69. ראה ספר המנהגים ע' 81. אגרות קודש ח"ב ע' תטז. שם ע' תכד. שם ע' תלו. ח"ט ע' שכה ואילך. ובכ"מ. וראה בהרחבה אסיף מנהגים והנהגות לחסידי חב"ד, מעגל החיים, פכ"ו סי"ז ואילך. וש"נ.
70. שו"ע שם. וזאת גם כשמדובר בפתח שמחויב במזוזה מן הדין, אלא שלפועל אין שם מזוזה מסיבה כלשהי - ראה המובא בספר המאמרים תרל"א ח"א (הוצאת תשס"ה) ע' קה בהערה ד"ה שאם.
71. ספר המנהגים ע' 70.
לענין גובה הכסא - ראה להלן בפנים ס"יב ואילך.
72. סידור אדו"ז. ספר המנהגים שם. וראה שער הכולל פמ"ו סק"א.
73. ראה ט"ז שם סק"ו. משנ"ב שם סק"ל. וראה בקודש פנימה ע' 23.

השנייה, יזהר שיהיה רווח ביניהם, בכדי שיהיה ניכר כמה נרות מדליקים באותו לילה, ולא ייראו כולם כחנוכייה אחת.⁸³

ד. זמן ההדלקה

תחילת זמן ההדלקה

א. מנהגנו להדליק את הנרות בין תפילת מנחה לתפילת ערבית⁸⁴, דהיינו לאחר השקיעה⁸⁵ [האמיתית⁸⁶] ולפני צאת-הכוכבים⁸⁷.

ב. אם לא הדליק עד צאת-הכוכבים, כיון שהגיע זמן תפלת ערבית - יתפלל ערבית תחילה ואחר כך ידליק⁸⁸. ובאם יש לו מנין קבוע מאוחר יותר וכעת אין לו מנין - ידליק תחילה ואחר כך יתפלל⁸⁹.

הדלקה מאוחרת

ג. אם לא הדליק בזמן - יזהר לכתחילה להדליק עד חצות הלילה⁹⁰.

אם לא הספיק להדליק לפני חצות - יכול

להדליק עד עלות-השחר⁹¹, אך לענין הברכה, באם נוכחים שניים (ואם אין שניים - לפחות אחד⁹²) מבני הבית - ידליק בברכה⁹³, ובאם ישנים ואינו יכול להקיצם - ידליק לבדו בלא ברכה⁹⁴.

ד. המתגורר לבדו והתאחר ולא הדליק עד לאחר חצות, כיון שאין לו בני בית שיכול להקיצם - יכול להדליק בברכה אף לאחר חצות⁹⁵.

הדלקה מוקדמת

ה. נחלקו הפוסקים אם ניתן להדליק נר חנוכה החל מפלג-המנחה [היינו שעה ורבע זמניות קודם השקיעה] ואילך, קודם השקיעה⁹⁶. ולכן, יש לאדם להשתדל שלא יגיע למצב שמדליק בפלג-המנחה אלא בלילה. ואף אם יוכל להדליק רק לאחר חצות הלילה - יש להדליק אז ולא בפלג-המנחה⁹⁷ (ובלבד שיהיו בני ביתו נעורים אז, כנ"ל ס"ג), אך במקרה שלא יוכל להדליק עד עלות-השחר - ידליק בפלג-המנחה⁹⁸.

ו. אם נאלץ להדליק בפלג-המנחה, לדעת פוסקים רבים אינו יכול לברך על הדלקתו (מלבד בערב שבת, כדלהלן פ"ב ס"ו, שאז

83. לפי רמ"א שם ס"ב וס"ז, שאם כל אחד מבני הבית מדליק, ידליקו כל אחד במקום אחר, כדי שיהיה ניכר כמה מדליקים, אבל כשמדליקים בחנוכית אין צורך להדליק דוקא במקומות שונים, אלא ניתן להדליק באותו מקום, כל עוד נשמר מרחק מתאים בין החנוכיות. 84. אגרות קודש ח"ד ע' קפד. ספר המנהגים ע' 70. וראה הדעות בזה בטו"ש ע"י סי' תערב ס"א. משנ"ב שם סק"א.

85. וראה שיחת כ"ק אדמו"ר מוצאי ש"פ וישב תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 459) שאחד הטעמים להדלקת נרות החנוכה לפני צאת-הכוכבים זהו כדי לדמותם לנרות המקדש שהודלקו גם כן לפני צאת-הכוכבים. וראה גם בליובאוויטש וחייליה ע' 51 מהנהגת כ"ק אדמו"ר הרשב"י, ולהעיר מהמובא שם שהנהגת הבחורים בליובאוויטש הייתה להדליק לאחר תפילת ערבית.

86. ראה שו"ע סי' תרעב ס"א, שהמצוה להדליק בשקיעת החמה - "לא מאחרין ולא מקדימין" [אלא שלדעתו הכוונה לסוף שקיעה]. לוח כולל חב"ד (תיכ"ב אחר השקיעה . . בין מנחה למערב). קובץ ליובאוויטש ע' 185. ולהעיר גם מסידור אדה"ו סדר הכנסת שבת שצ"ן לברכי הפר"ח סי' תערב סק"א שכתב שיש להדליק בשקיעת החמה. וראה בהרחבה קובץ הערות התמימים ואנ"ש 770 (שנת תשל"ג) גל' ב ע' 127. קובץ הערות התמימים ואנ"ש דישיבת תורת' קרית גת גל' כג ע' קג. ובכ"מ. וז"כ בהכפר של הרבי גל' 11 ע' 6 ובהע' 2.

87. כשיטת אדה"ו בסידורו סדר הכנסת שבת, שהיא מאוחרת במספר דקות מהשקיעה הנראית (וזמן השקיעה המופיע בלוחות), אם כי למעשה לא ראינו שמקפידים בזה (וגם לא ראינו דיוק זה במפורש בכתבי רבותינו נשיאינו). וראה גם לוח יומי הלכה למעשה חנוכה תשפ"ג ע' טו.

88. ראה המובא בנטעי גבריאל פ"ג ס"ב ובהע' ח. 89. פערי תשובה שם סק"א. משנ"ב שם סק"א. מענה כ"ק אדמו"ר שהובא בשלחן מנחם או"ח ס"ט צ ח"ג ע' (רסו). וראה גם הכפר של הרבי גל' 11 ע' 6 ובהע' 9.

90. שו"ת שאגת אריה סי' כב. שו"ת תשובות והנהגות ח"ב סי' שלח. פסקי תשובות סי' תערב סק"ג ובהערה שם. הכפר של הרבי שם. וע"ע בהרחבה בירורי מנהגים - מועדים ע' 162 ואילך.

91. ראה בהמצוין להלן הע' 94. וראה שיחת כ"ק אדמו"ר מוצאי זאת חנוכה תשל"ד (תורת מנחם חע"ד ע' 343).

91. וראה נטעי גבריאל, הל' חנוכה, פ"ג ס"ט ובהערות שם, דהיינו חצי שעה קודם עלות-השחר, כדי שהנר ידלק בלילה ולא לאחר עלות-השחר. אבל ראה להלן פ"ח הע' 279.

92. ראה ערוך השולחן סי' תערב סק"ו. וע"ע בהמצוין בלוח יומי הלכה למעשה חנוכה תשפ"ג הע' 80.

93. ובאם הם ישנים, מן הנכון שיקיצם - משנ"ב שם סק"א. לוח כולל חב"ד.

94. ראה שו"ע סי' תערב ס"ב. מג"א שם סק"ו בשם מהרש"ל והגהות מיימוניות. משנ"ב שם סק"א. וראה גם כף החיים שם סק"ו. וכן פסקו רוב הפוסקים, דלא כחמד משה שם סק"ג (הביאו בשעה"צ שם סק"יז). וראה אגרות קודש ח"כ ע' פג. לקוטי שיחות ח"י ע' 275. שיחות כ"ק אדמו"ר: מוצאי ש"פ וישב תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 462). מוצאי ש"פ מקץ תשל"ט (שם ע' 519). ש"פ מקץ תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 132). ש"פ מקץ תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 83). וע"ע בהמצוין בלוח יומי הלכה למעשה שם ע' כ ובהע' 81.

95. חמד משה שם, ציוני בלקוטי שיחות ח"ג ע' 817 הע' 35. חל"ה ע' 319 הע' 12. שו"ת בית שערים או"ח סי' שסב. ועוד. לוח יומי הלכה למעשה שם. ויש להאריך בזה, ואכ"מ.

96. ראה בהמובא להלן הע' 99.

97. שו"ת שבט הלוי ח"ד סי' טו.

98. ראה פסקי תשובות סי' תערב אות ב במוסגר.

99. וראה גם להלן בהמצוין בהערה הבאה מאגרות קודש, משם משמע שיוצא י"ח בהדלקה שבפלג המנחה [משא"כ בהדלקה לאחר חצות כשאין בני ביתו נעורים, שרק דעת יחיד שיכול להדליק בברכה, כנ"ל הע' 94], ולכן אף שנתבאר להלן בפנים בסעיף הבא ובהערה, דלדעת פוסקים רבים מ"מ חיישנין לספק ברכות ואין מברכים בהדלקה בפלג המנחה, עדיין הדלקה זו עדיפה על הדלקה לאחר חצות במקום שאין בני ביתו נעורים ולא מתפרסם הנס לכ"ב. וע"ע להלן בפנים פ"י סמ"א.

וראה להלן פ"ח סכ"א ואילך לענין הנמצא בדרכים וכדו'.

אי אפשר בענין אחר⁹⁹, וכמובן שעליו להכין שמן בנר בכמות כזו שידלק עד חצי שעה לאחר צאת-הכוכבים¹⁰⁰.

ז. בכל אופן, אין להדליק קודם פלג-המנחה, ואם הדליק אז בטעות - לא יצא ידי חובתו, ועליו להדליק ולברך שוב כשיגיע זמן ההדלקה¹⁰¹.

וכן אם הדליק בטעות קודם השקיעה, אף אם היה זה לאחר פלג-המנחה, יכבה את הנרות וידליקם שוב לאחר השקיעה ללא ברכה¹⁰².

זמן ההדלקה ליוצאים 'למבצע חנוכה' - ראה להלן פ"א ס"ט ואילך.

הדלקת בני הבית יחד

ח. לכתחילה יש להדליק את הנרות במעמד כל בני הבית יחד, כדי לפרסם את הנס¹⁰³, ואף שיהיו כ"ש מי שאומר, הרי כאמור הוא דעת יחיד, וחיישין לספק ברכות. ומה שהביא המשנ"ב בשער הציון סק"ה מהחיד"א בברכי יוסף שיכול לברך כיון דהעיקר כה"ש מי שאומר - כבר העירו שהחיד"א עצמו חזר בו בספרו כסא רחמים עמ"ס סופרים פ"כ ופסק דהלכה שאין מקדימים ההדלקה קודם השקיעה וכפי אשר הביא השו"ע בסתם. ואף שבשעת הדחק יכול להדליק מפלג המנחה ולסמוך על דעת הארחות חיים - אין לו לברך על הדלקה זו. וכן פסק גכ"ה חיים ס' תערוב סק"י ובשו"ת שבט הלוי ח"ג ס' פא. וע"ע נטעני גבריאל הל' חנוכה פ"ג ס"א והע' כג.

ט. מסיבה זו, ראוי ונכון לבעל-הבית להקפיד לסיים את עבודתו מוקדם ולהגיע לביתו

99. הנה האפשרות להדליק בפלג המנחה בשעת הדחק, היא דעת הארחות חיים שהביא הב"י, ואף שהובאה בשו"ע ס' תערוב ס"א, הרי הובאה כדעת יחיד, כנגד ראשונים הסבורים שאין להקדים ההדלקה. ואף שהביאו בשו"ע כ"ש מי שאומר, הרי כאמור הוא דעת יחיד, וחיישין לספק ברכות. ומה שהביא המשנ"ב בשער הציון סק"ה מהחיד"א בברכי יוסף שיכול לברך כיון דהעיקר כה"ש מי שאומר - כבר העירו שהחיד"א עצמו חזר בו בספרו כסא רחמים עמ"ס סופרים פ"כ ופסק דהלכה שאין מקדימים ההדלקה קודם השקיעה וכפי אשר הביא השו"ע בסתם. ואף שבשעת הדחק יכול להדליק מפלג המנחה ולסמוך על דעת הארחות חיים - אין לו לברך על הדלקה זו. וכן פסק גכ"ה חיים ס' תערוב סק"י ובשו"ת שבט הלוי ח"ג ס' פא. וע"ע נטעני גבריאל הל' חנוכה פ"ג ס"א והע' כג. ולהעיר שגם בשו"ע שהביא דעה זו הדגיש שמדובר במי שלא יוכל להדליק בלילה, ואין דנין אפשר משאי אפשר. וכן להעיר משו"ע אדה"ז ס' תפט ס"כ שהעיקר כהאומרים שמפלג המנחה אינו חשוב כלילה אלא לענין תפילה [אבל ראה אגרות קודש ח"י ע' רכת, ואכהמ"ל]. וע"ע בלוח יומי הלכה למעשה שם הע' 82.

100. שו"ע שם, וכדלהלן פ"ו ס"ב לגבי הדלקה בשקיעה, וכ"ש בנדו"ד.

וראה משנ"ב שם סק"ד, שאם לא נתן בה שמן כשיעור הראוי, יחזור ויתן בה שמן כראוי וידליק שוב, אך בלא ברכה.

101. פרי מגדים ס' תערוב א"א סק"א. שעה"ש שם סק"ד.

102. מתבאר לפי הג"ל בפנים ס"ה. וכ"כ בפסקי תשובות ס' תערוב הע' 10.

103. ראה מג"א ס' תערוב סק"ה. קיצושו"ע ס' קלט ס"י.

וכיון שהמעלה היא בפרסום הנס לבני ביתו, משמע שיש ענין שגם בניו הגדולים יהיו נוכחים בשעת ההדלקה אף שהם חייבים להדליק בפני עצמם, שהם בכלל בני ביתו (אף שאינו חובה וא"צ להמתין להם, כדלהלן בפנים ס"יא). וכ"כ בבן איש חי פ' יושב הל' חנוכה ס"א: "ויעמדו אשתו ובניו בשעת הברכה ובשעת הדלקת כל הנרות". וע"ע שו"ת בנין שלום - מועדים ס' מב.

104. ראה שו"ת התעוררות תשובה ח"ד הגהות לשו"ע על אתר. וראה גם קובץ אור ישראל גל' כב ע' קיד.

להדליק את הנרות בשקיעת-החמה¹⁰⁵ בנוכחות כל בני הבית.

אולם מי שאינו יכול לעשות כן - אין איסור בדבר, וידליק את הנרות מאוחר יותר בנוכחות בני הבית¹⁰⁶. ובני ביתו היוצאים ידי חובה בהדלקתו יכולים בינתיים לאכול ולעשות מלאכה¹⁰⁷.

י. כמו כן, מאחר שלכתחילה יש להדליק את הנרות בנוכחות כל בני הבית, הן הבנים והן הבנות, לכן גם כל בני הבית צריכים להיות נוכחים בשעת ההדלקה בשקיעת-החמה, ומסיבה זו, גם האשה צריכה להשתדל לחזור מוקדם מעבודתה¹⁰⁸.

אכן, באם מאיזו סיבה שהיא בני הבית אינם נמצאים בתחילת זמן ההדלקה - ימתין עם ההדלקה עד בואם וידליק כשכולם מקובצים יחד¹⁰⁹. ומכל מקום, גם אם לא נכחו הנשים והבנות בשעת ההדלקה - יצאו ידי חובה בהדלקת האב והבעל¹¹⁰.

יא. בחור שמגיע מאוחר לביתו - אין צריכים להמתין לו בשביל ההדלקה, אלא ידליק בעצמו בבואו ומשפחתו ידליקו בזמן. אך נערה שאינה יכולה להגיע לביתה בזמן ההדלקה, כיון שיוצאת בהדלקת אביה, מוטב שימתין לה בשעת הצורך עד שתגיע ותהיה נוכחת בהדלקה של אביה (וראה בהערה)¹¹¹.

105. ראה בזה לעיל בפנים ס"א.

106. ואין לחוש מצד איסור עשיית מלאכה קודם ההדלקה המובא להלן בפנים פ"ה ס"ה ואילך, שכן כשההדלקה היא בחוץ, אזי הדין הוא שמשעהגיע זמן ההדלקה, גם אם התחיל בהיתר חייב להפסיק. אולם בזמננו, שמדליקים בפנים, הדין הוא כמובא בהל' ספירת העומר שאין צריך להפסיק אלא שראוי להחמיר בדבר לכתחילה - ראה מאי חנוכה פ"ד אות ב. נטעי גבריאל שם פ"ה ס"ג. וראה גם לוח יומי הלכה למעשה שם ע' יב הע' 28 וע' כ.

וראה שו"ת תשובות והנהגות ח"ו ס' קנד, שאף שבמקרים מסוימים המתאחר בעבודתו - יכול להדליק בזמן במקום עבודתו, אם זהו גם מקום אכילתו, אלא שהמנהג למעשה הוא שמדליק רק כשמגיע לביתו. וע"ע פסקי תשובות ס' תערוב הע' 35.

107. שגם אם נאמר שחל עליהם איסור זה, מ"מ מקילים בו במקום צורך קצת, וודאי במצב המתואר בפנים, כדלהלן פ"ה ס"ב.

108. ראה קובץ מבית לוי ח"י ע' ג (ושם הע' יא, שבל"ח היה המנהג שהאשה הולכת בזמן והבעל ממתין על עם ההדלקה). פסקי תשובות שם הע' 52.

109. כיון שלאלו המדליקים בפנים עיקר המצוה היא פרסום הנס לבני הבית וזה עדיף על הדלקה בזמן שמצד זריזין מקדימין - ראה שו"ת רבבות אפרים ח"ה ס' תלג. שו"ת משנה הלכות ח"א ס' תקלב. וראה עוד בהמגזין בפסקי תשובות שם.

110. ראה בהמבואר לעיל פ"א הע' 9.

111. ראה שו"ת רבבות אפרים שם, ע"פ המבואר לעיל הע' 109. ויש להוסיף, שכן יש דעות שאדם שיוצא ידי חובתו בהדלקת אחרים ואינו נוכח בזמן ההדלקה צריך לברך בעצמו "שעשה נסים" ו"שהחינו", וכיון שיש חולקים, הנה כדי לצאת מידי ספק ברכות, לכן חשוב

ה. איסורים קודם ההדלקה

איסור אכילה

א. החל מחצית שעה לפני תחילת זמן הדלקת הנרות, דהיינו חצי שעה קודם שקיעת-החמה¹¹², ועד אחר הדלקת הנרות, אין אוכלים¹¹³ פת או מיני מזונות ואין שותים שתייה המשכרת בשיעור של 'סעודת קבע', שהוא יותר משיעור 'כביצה' (מעל 56 סמ"ק). אבל בפחות משיעור זה, וכן פירות וירקות או בשר ודגים וכיו"ב וכן שתייה שאינה משכרת, אפילו הרבה - מותר¹¹⁴.

אכן, מידת חסידות להימנע מכל אכילה ושתייה משהגיע זמן ההדלקה עד לאחר הדלקת הנרות¹¹⁵.

ב. אם התחיל לאכול 'סעודת קבע' בעוד היום גדול - יכול להמשיך גם בתוך חצי שעה שלפני זמן ההדלקה, אבל מיד שהגיע זמן ההדלקה צריך להפסיק ולהדליק את הנרות (אלא שאינו צריך לברך ברכה אחרונה, ויכול להדליק ולהמשיך באכילתו), וכמו כן, אם התחיל באכילתו בתוך החצי שעה שקודם זמן ההדלקה - צריך להפסיק בהגיע זמן ההדלקה¹¹⁶.

שתייה נוכחת בשעת ההדלקה (ראה בהמצוין לעיל פ"א הע' 9). ולכן טוב יעשה אביה שאחר ההלקתו באותו ערב.

אכן, אם הבת נמצאת במקום מרוחק ותגיע לביתה רק לאחר חצות או שגם בהגיעה הוא יוכלו להתקבץ כל בני הבית יחד, אזי באם אפשר תצא ידי חובה בהדלקה היכן שנמצאת, ובני ביתה ידליקו בזמן ולא יאחרו ההדלקה כ"ב, ובאם נמצאת בדרך או במקום שאין מדליקים בו נרות חנוכה - תצא בהדלקת אביה אף שלא תהא נוכחת בשעת ההדלקה. וראה עוד בזה בקובץ אור ישראל שם.

112. שהוא זמן ההדלקה למנהגנו, כ"ל בפנים פ"ד ס"א. וש"נ.

113. ראה מג"א ס"י תערב סק"ה (ושם בתחילת דבריו כתב בשם מנהגים טירגא, והלשון הוא "טוב להדליק קודם אכילה" כו', ומשמע דמיירי החל משהגיע זמן ההדלקה. אבל בהמשך דבריו בשם המהרש"ל שאפילו ללמוד אסור משהגיע זמן ההדלקה, והיינו מדינא, משמע דכ"ש אכילה ושתייה אסורים מדינא). מחצית השקל שם (ישי להחמיר בזה החל מחצית שעה קודם ההדלקה). משנ"ב שם סק"י ושע"צ שם סק"ד.

114. ראה שו"ע ס"י רלב ס"ג. מג"א שם סק"יז (לגבי שיעור שתייה המשכרת). משנ"ב שם סק"ה. וראה גם הגהה מכת"ל לשו"ע אדה"ז ס"י תלא ס"ה (הובאה במהדורה החדשה שם ציון ס, ודלא כמבואר במ"מ וציונים שם). וראה גם ס"י רפו ס"ד. ס"י תע ס"ו. ס"י תפט ס"ז.

115. לפי הרוקח אירוסין ונישואין ס"י שנג, אודות כל מצוה חביבה הבאה מזמן לזמן, וכל שכן לגבי מצות נר חנוכה, הנקראת בלשון הרמב"ם הל' חנוכה פ"ד הי"ב 'מצוה חביבה עד מאוד'. וראה פסקי תשובות ס"י תערב אות ח. לוח יומי הלכה למעשה חנוכה תשפ"ג ע' יח ובהע' 74. וש"נ. ולהעיר גם מלשון המג"א שהובא לעיל הע' 113. לפי שע"צ ס"י רלה סק"ב. וראה גם שו"ע אדה"ז ס"י תלא ס"ו

ג. הנשים, אף ש(בדרך כלל) אינן מדליקות בפועל את נרות החנוכה¹¹⁷, נהגו להחמיר ולהימנע מאכילה ושתייה כמו הגברים החל מחצית שעה קודם זמן ההדלקה ועד לאחר הדלקת הנרות. אכן במקום צורך קצת יכולות להקל¹¹⁸.

ד. היוצאים ל'מבצע חנוכה' מבעוד יום ומתעכבים מספר שעות קודם שידליקו נרות בעצמם, יש להם להיזהר שלא לאכול 'סעודת קבע' עד שידליקו, ואין להם להקל בדבר אלא במקום צורך גדול בלבד¹¹⁹.

כמו כן, במקום צורך מצוה כזה, ניתן להקל שיכולים להעמיד 'שומר' שיזכיר להם להדליק בבואם לביתם ואז יוכלו לאכול אף 'סעודת קבע', כדלהלן ס"א¹²⁰.

איסור מלאכה

ה. החל מחצית שעה קודם זמן ההדלקה אין לעסוק במלאכה שעלולה לעכב את האדם

(גבי בדיקת חמץ, ושקו"ט בפוסקים אם נרד"ד שווה לבריקת חמץ, והכרעת רוב הפוסקים דשוים לענין זה).

117. ראה לעיל בפנים פ"א ס"ה ואילך ובהערות שם. וש"נ.
118. לפי מג"א המובא לעיל הע' 113, שמשמע מלשונו שמבלי הבט על החיוב מעיקר הדין יש ענין שלא לאכול קודם ההדלקה, ולפ"ז גם נשים היוצאות ידי חובה בהדלקת הבעל או האב יש ענין שלא יאכלו. ומכל מקום, נראה שאינו בדרך חיוב, שכן מעיקר הדין יוצאות בהדלקת הבעל או האב, ואי האכילה קודם ההדלקה הוא רק לחומרא וממנהגא. וראה גם נטעי גבריאל, הל' חנוכה, פ"ד ס"ג, משר"ת בצל החכמה ח"ד ס"י נח. וראה עוד בהערות שם. וכ"ה בהליכות שלמה פט"ז ס"ג. וראה עוד המובא בלוח יומי הלכה למעשה שם ע' יט הע' 77. וש"נ.

119. ראה לעיל הע' 113 שאיסור האכילה קודם ההדלקה הוא מדינא, ולכן קשה להקל בדבר אף במקום צורך, אלא שמ"מ הובאו באחרונים בזה מספר טעמים לקולא, ומ"מ אין בהם כדי להקל לכתחילה, ואין ראוי לסמוך עליהם אלא במקום צורך גדול, וכגון שמתעכבים שעות רבות במבצעים וכיו"ב, וכדלהלן.

דהנה יש שכתבו לדמות הא למי שנמצא שלא בעירו ואינו יכול לקיים עתה מצות הדלקת נר חנוכה, שנאמר שכיון שאינו יכול לקיים המצוה עתה לא גזרו שלא יאכל, או שכיון שמוכרח לשוב לביתו לא חיישין שמה יסחך - ראה לוח יומי הלכה למעשה שם ובהע' 78 בשם שו"ת שבת הלוי ח"א ס"י קסג, אבל שם מסייג הדברים במי שכבר הכין הנרות בביתו קודם שיצא וכבר קנה כרטיס לחזרה לביתו, מה גם שבקובץ מבית לוי ח"י ע' כב מובא בשמו דליטא להיתר זה. וכן מה שהביא מקצת השולחן ס"י כו בדי השולחן קסט"ו מיירי ב'משרתים אצל אחרים בשכר ומוכרחים לחזור לעסקיהם תיכף אחר סעודתם". גם בשו"ת משיב נבונים ח"ג ס"י ל' החמיר בכה"ג [צויינו כולם בלוח יומי הנידון ממנה טעמים, ולא היקל אלא בדאינא שומר בצירוף סברא הג"ל ועוד. וע"ש בלוח יומי הנה' שהזכיר עוד סברות להיתר ודחה אותם. וש"נ. אולם סיים דמ"מ אין להקל אלא במקום צורך גדול, כנראה משום דחזי לאיצטופי כמה סברות להיתר, ובפרט שמתעכבים בהדלקתם מחמת שעוסקים ביחוי הרבים במצות הדלקת נר חנוכה, ואף שבאכילתם אינם עוסקים בזה, מ"מ מקלש קליש איסורא מטעם זה. וע"ע קובץ הערות התמימים ואנ"ש אה"ק ג' ב ע' 15 ואילך וש"נ.

120. ראה לוח יומי הלכה למעשה שם. קובץ הערות התמימים ואנ"ש שבהערה הקודמת. וראה בהמצוין להלן הע' 127.

בהגיע זמן ההדלקה¹²⁷, וגם תזכורת בפלאפון מועילה לענין זה¹²⁸.

לימוד קודם ההדלקה

יב. לימוד התורה לא נאסר בחצי שעה שקודם זמן ההדלקה, ורק משהגיע זמן ההדלקה אין ללמוד, שמא ימשך בלימודו וישכח להדליק¹²⁹.

יג. באם מתעכב בהדלקתו מסיבות שונות - אין ללמוד בעיון, שמא ימשך בלימודו וישכח להדליק [א"כ יעמיד שומר, כדלעיל], אבל לימוד הלכות פסוקות ללא עיון, ובפרט בהלכות חנוכה - מותר¹³⁰.

יד. במקומות שיש שיעור קבוע הלומדים הלכות פסוקות וכיו"ב ללא פלפול, יכולים לקיים שיעור זה גם בימי החנוכה אף שעקב השיעור יצטרכו להדליק את הנרות לאחר מכן¹³¹.

מלהדליק את הנרות בזמן, ובאם התחיל בעוד היום גדול - יכול להמשיך גם בתוך החצי שעה שלפני זמן ההדלקה, אבל מיד שהגיע זמן ההדלקה צריך להפסיק ולהדליק את הנרות¹²¹.

ו. מסיבה זו, צריך להשתדל לחזור מוקדם מעבודתו בימי החנוכה באופן שיוכל להדליק את הנרות בזמן. אולם מי שאינו יכול לעשות כן - אין איסור בדבר וידליק את הנרות מאוחר יותר בנוכחות בני הבית¹²².

ז. גם הנשים נכון שיחמירו שלא לעסוק בחצי שעה זו במלאכות שעלולות לעכב אותן מהשתתפות בהדלקה, אך עבודות הבית הרגילות (כנקיון והכנת מאכלים וכיו"ב) יכולות לעשות, ובמקום צורך קצת יש להקל¹²³.

שינה קודם ההדלקה

ח. החל מחצי שעה קודם ההדלקה אין לישון אפילו שינת עראי¹²⁴.

ט. גם אם הולך לישון קודם החצי שעה שלפני זמן ההדלקה, יעמיד שומר או תזכורת בפלאפון וכיו"ב (כדלהלן סי"א), כדי שיתעורר ויוכל להדליק כשיגיע זמן ההדלקה¹²⁵.

י. גם הנשים נכון שלא ישנו בחצי שעה שקודם ההדלקה, ובמקום צורך קצת יכולות להקל¹²⁶.

שומר

יא. בכל האיסורים האמורים לעיל קודם ההדלקה, מאחר שסיבתם היא מחשש שמא ישכח להדליק, הרי שיכול האדם לעשותם באם ממנה 'שומר' (שאינו אוכל או עושה מלאכה או ישן) שיזכירנו להדליק את הנרות

127. ב"ש"ע אדה"ו סי' תלא סי"א ובקו"א ס"ב משמע ששומר מועיל רק כאשר התעסקותו היא בדבר מצוה, אולם בהכרח של הרבי גל' 11 ע' 6 כתב להקל גם בדברי הרשות, שכן בסי' תלא מדובר לענין בדיקת חמץ החמורה, משא"כ כאן יש לדמותו לדין המובא ב"ש"ע אדה"ו סי' תפט סי"ז לענין ספירת העומר. ע"ש. וראה גם נטעי גבריאל שם ע' ז.

אכן מדברי אדה"ו סי' תפט שם משמע שהשומר מהני רק בחצי שעה שקודם זמן ההדלקה, ומשמע שלא מהני לאחר שהגיע זמן ההדלקה. מאידך, יש שכתבו לדמות לדין קריאת שמע ותפלה, שהקילו להעמיד שומר גם לאחר שהגיע הזמן, כמבואר במשנ"ב סי' רלה סקי"ח, וכ"ש לענין נרות חנוכה, והעיקר בזה הוא שלא ישכח להדליק אף שלפועל לא ידליק בתחילת זמנה (ראה מה שדגו בזה אחרונים, צוינו בפסקי תשובות לסי' תפט שם אות יז. וראה גם מה שהסתפק בזה בלוח יומי הלכה למעשה שם ע' יט הע' 6-75. וש"נ. ואכמה"ל). וראה לעיל בפנים סי"ד לענין היוצאים למבצעים שניתן להקל להם ע"י שומר אף לאחר שהגיע זמן ההדלקה.

128. שכן אין צריך שיפסיקו השומר בפועל מאכילתו או מלימודו, רק שיזכירנו, ולכן גם תזכורת בשעון או בפלאפון מועילה [אלא שיש לוודא שהסוללה טעונה, כפשוט]. וראה פסקי תשובות סי' רלה אות ח (ודלא כמו בבדיקת חמץ, שיש המדייקים שאין מועילה תזכורת בפלאפון כיון שצריך שהשומר יפסיקו מלימודו - ראה שלהן מרדכי (להרב מרדכי בלינוב ע"ה, בני ברק תשע"ב) ה'ל' פסח ח"א סי' ו).

129. מג"א סי' תערב סק"ה. משנ"ב שם סק"י. וראה בשעה"צ שם סקי"ד שיש להקל בלימוד ואין לאוסרו החל מחצי שעה קודם השקיעה, אלא שלשיתנו נראה דעכ"פ יש להימנע מללמוד חצי שעה קודם צאת-הכוכבים. אכן ראה משנ"ב סי' רלה סקט"ז, שאף שאסור ללמוד משהגיע זמן קריאת-שמע מותר ללמוד בחצי שעה שלפני צאת-הכוכבים ואף מצוה היא (ראה ברכות ד, ב). וראה גם שו"ע אדה"ו סי' תלא קו"א סק"א ובהג"ה שם. ומשמע שאין להחמיר להימנע מלימוד חצי שעה קודם הזמן רק בבדיקת חמץ, ואין להקיש מזה להדלקת נר חנוכה ושאר מצוות. מאידך, יש מקום להבין מדבריו שלא חילק בין האיסורים, ולפי"ז גם בהדלקת נר חנוכה אין ללמוד החל מחצי שעה קודם זמן ההדלקה, וכדעת המח"ש על המג"א שם. וראה נטעי גבריאל שם סי' ס"א ובהערות שם, וע"ש עוד פרטים בדין זה של לימוד קודם ההדלקה.

130. ראה נטעי גבריאל שם סי"ד ובהערה שם.

131. לפי שו"ע אדה"ו סי' תלא ס"ט.

121. ראה משנ"ב שם: "ואפי' ללמוד אסור... וכ"ש אכילה שאר דברים", ובפסקי תשובות שם אות ז ד"שאר דברים" היינו איסור מלאכה ומסחר וכו'. וראה עוד נטעי גבריאל שם פ"ד.

122. כדלעיל בפנים פ"ד ס"ט ואילך. וש"נ.

123. ראה בהצמין לעיל הע' 118. וה"ה בנוד"ד. פסקי תשובות שם. וש"נ.

124. ראה נטעי גבריאל שם פ"ה ס"ח ובהערה שם. וש"נ.

125. והוא כדון האוכל בעוד היום גדול המבואר לעיל בפנים ס"ב.

126. לפי המובא לעיל הע' 118. וה"ה בנוד"ד.

1. סדר ההדלקה

132 הכנות להדלקה

- א. מבעוד יום < נכון להכין את השמן והפתילות ולסדרם בחנוכייה מבעוד יום, כדי שבהגיע הזמן יהיו מוכנים להדלקה¹³³.
- ב. כמות השמן < לפי מנהגנו שמדליקים נרות בין מנחה למערב (כדלעיל פ"ד ס"א) נותנים שמן בנר בשיעור כזה שהנרות ידלקו לפחות חמישים דקות¹³⁴, ויש להקפיד שעוד לפני ההדלקה יהיה מספיק שמן בחנוכייה לצורך זה¹³⁵.
- ג. אם לאחר הברכה והדלקת הנרות גילה שלא נתן מספיק שמן בנרות שידלקו חצי שעה, לא די בכך שיוסיף בהם שמן כעת, אלא עליו לכבות את הנרות ואחר שיוסיף בהם שמן ידליקם שוב ללא ברכה באופן שידלקו שוב כשיעור¹³⁶.

אבל באם היה די שמן לחצי שעה אך לא לחמישים דקות - יכול להוסיף שמן מבלי לכבות את הנרות¹³⁷.

ד. הפתילות < נוהגים להדליק כל יום בפתילות חדשות. ויש המשתמשים בפתילות הישנות דוקא¹³⁸.

הנהגים להשתמש בפתילות הישנות, יזהרו להשתמש עבור הנר הנוסף, שאותו מדליקים תחילה, בפתילה ישנה דוקא¹³⁹.

ה. אין חובה להכין את השמן והפתילות בעצמו, ולכן אין מניעה להדליק בכוסיות עם שמן ופתילות מוכנות להדלקה הנמכרים בחנויות¹⁴⁰, והרוצה להכין את הנרות בעצמו מחמת חיוב המצוה, יראה שלא יבוא הדבר על חשבון הידור המצוה שבאופן ויפוי דליקת הנר, שהוא העיקר¹⁴¹.

ו. אין צורך להכין נר נוסף להדליק בו את הנרות מעבר לשמש, שכן למנהגנו, מדליקים את הנרות באמצעות השמש עצמו ולאחר מכן מניחים אותו במקומו בחנוכייה¹⁴².

לפחות מחצי שעה שלא יצא ידי חובתו, שהרי יש שיטות שלכתחילה זמן ההדלקה הוא בשקיעת-החמה.
138. ספר המנהגים ע' 71, ושם: "נהגו שהפתילות יהיו בכל יום חדשות, ויש אומרים דאין חוששין לזה. ואדרבה, הישנות נוהגין יותר לדלוך. ולע"ע לא יכולתי לברר מנהג רבינו [כ"ק אדמו"ר הרי"צ] בזה". משמע שהמנהג הפשוט הוא ליקח בכל יום פתילות חדשות. וכן בפועל הדליק כ"ק אדמו"ר בכל יום בפתילות חדשות, ומפי השמועה שהיה זה בהוראת הרבנית חיה מושקא נ"ע למשמשים-בקודש, שהסבירה שהחדשות בוערות יותר טוב.
אך בהלכות ומנהגי חב"ד ע' 114 הע' 141 כתב: "ומה שהרבי נהג (עכ"פ בשנים האחרונות) להדליק בפתילות חדשות בכל יום - הנה עד שנת תשמ"ח הכינה את החנוכייה הרבנית או אחד מהמשמשים-בקודש בבית, ואח"כ - הר"ר ש"ד ב"ב גאנזבורג, ולא ידוע אם קיבלו הוראות מהרבי על כך", ואכן בבקודש פנימה ע' 24 כותב בשם הר"ר ש"ד ב"ב גאנזבורג: "הרבי כלל לא התעסק עם הפתילות אלא היו מכינים אותן עבורו, ולא הייתה בענין זה 'הנהגה'".
מאידך, בשיחת ש"ב ורשב תשס"ו (תורת מנחם חט"ו ע' 303) אמר כ"ק אדמו"ר ש"ק אדמו"ר הרי"צ לא נהג כך, אלא היה משתמש בפתילות הישנות. ע"ש [וכנראה היה זה לאחר שאירע הדבר, שכן דברי כ"ק אדמו"ר ש"ב המנהגים נעקרו מרשימת המנהגים שבסוף קונטרס ברוך שעשה ניסים שי"ל בשנת תש"א, ואילו השיחה הנ"ל נאמרה, כאמור, בתשט"ו]. אלא שמשום מה בספר המנהגים נשארו הדברים כפי שהודפסו בתשי"א. וראה הלכות ומנהגי חב"ד שם].

אודות שיירי הפתילות - ראה להלן בפנים פ"ו סכ"ד. וש"נ.
139. ספר המנהגים שם הע' 21 ממשמרת שלום.
140. וראה לעיל פ"ב סכ"ו ואילך. אודות סוג השמן והפתילות.
141. ראה המובא בנטיעי גבריאל הל' חנוכה פ"ט ס"ד ובהע' ח לפי מקור חיים ס' תערב בדבר המעלה בהכנת הפתילות בעצמו. וראה גם פסקי תשובות ס' תרע"ז הע' 11, שכן נהגו כמה צדיקים. ע"ש. ומ"מ מסתבר שאי"ז על חשבון ההידור באופן ויפוי דליקת הנר, ככפנים, וכפי הנראה בשו"ע שההידור שבנר הוא בהיותו דולק יפה ואורו צלול.
ולהעיר שכ"ק אדמו"ר לא התעסק בעצמו בהכנת הפתילות אלא היו מכינים אותן עבורו (בקודש פנימה ע' 24).
ולהעיר שיש המהדרים שלא להשתמש בכוסיות כלל אלא להניח את השמן והפתילות בתוך גביעי החנוכה עצמם ללא הפסק, אך מעיקר הדיו אין מניעה להשתמש בכוסיות, כמבואר לעיל בפנים פ"ב סכ"ד.
142. כמובא ברמ"א ס' תרע"ז ס"א, ודלא כהמנהג שהובא בשו"ע שם להשתמש בנר נוסף ולהדליק בו גם את השמש. וכך משמע בספר המנהגים ע' 69, שאחד הדעות לכך שהשמש למנהגנו הוא

132. אודות צורת החנוכייה, דיני השמן והפתילות - ראה בהרחבה לעיל בפנים פ"ב. וש"נ.
133. ראה משנה ברורה ס' תערב סוסק"א (גבי המדליקים בצאת-הכוכבים, "דאם יעשה הכל אחר תפלת ערבית בודאי יש לחוש שיעבור עיקר זמן הדלקתו, והוא חצי שעה מדינא דגמ"י". ונראה דה"ה למנהגנו, אם נאמר דעיקר זמן ההדלקה לדידן הוא בשקיעת-החמה, וכמבואר לעיל בפנים פ"ד ס"א). וראה גם הכפר של הרבי גל' 11 ע' 6.
134. ראה ספר המנהגים ע' 71. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"י ע' קנג (שו" פשרה בין הידעות חלוקות בומן ההדלקה אם הוא קודם תפלת ערבית או לאחריה, ולכן מהדירן לעשות כשתי הדעות, היינו להדליק לאחר תפלת מנחה ובאופן שיהיה שמן בנרות כדי כל השיעור לאחר מעריב"). וראה משנ"ב שם במוסגר ובסק"ה. וראה גם נטיעי גבריאל, הל' חנוכה, פל"א הע' ג.
גם אם איחר להדליק הנרות לאחר צאת-הכוכבים - צריך שידלקו הנרות 50 דקות (הלכות ומנהגי חב"ד ע' 108 הע' 103, ש"למעשה מדייקים בזה [=שהנרות ידלקו 50 דקות] בלא פלוג גם כשמדליקים לאחר צאת-הכוכבים, כגון במוצאי שבת או כשמדליקים באיחור". וראה קובץ הערות המתימים ואנ"ש 770 גל' ב (שנת תשל"ג) ע' 125 ואילך. וע"ע המצויין בלוח יומי הלכה למעשה חנוכה תשפ"ג ע' יח הע' 70).
וראה לעיל בפנים פ"ד ס"ה ואילך לענין המדליק בפלג-המנחה, ולהלן בפנים פ"ב ס"ו לענין הדלקת נרות-חנוכה בערב שבת.
135. שבח המועדים הל' חנוכה פ"ו ס"ח לפי שו"ע ס' תרעה ס"ב.
136. שו"ע ס' תרעה ס"ב ובמשנ"ב סק"ח. וראה בהמצויין בנטיעי גבריאל פל"א הע' יב.
והא דלאחר מכן צריכים הנרות לדלוך שוב חצי שעה (ולמנהגנו חמישים דקות) ולא רק להשלים לשיעור חצי שעה מההדלקה הקודמת, היינו משום שבהדלקה הקודמת לא יצא ידי חובתו וצריך להדליק מחדש, וכ"כ בפסקי תשובות ס' תערב הע' 26. הליכות מועד הל' חנוכה ע' צב.
137. כיון שאם דלקו הנרות משקיעת-החמה למשך חצי שעה יצא עכ"פ בדיעבד, שאינו דומה להמבואר בשו"ע שם בהיה לו שמן

אופן ההדלקה

הברכה הראשונה - לפי נוסח אדמו"ר הזקן: "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם אשר קידשנו במצוותיו וציונו להדליק נר חנוכה" (ולא "נר של חנוכה")¹⁵⁵.

הברכה השנייה: "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה".

בלילה הראשון [או בפעם הראשונה שמדליק נר חנוכה בשנה זו] מברכים ברכה שלישית: "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה"¹⁵⁶.

טז. השומעים את הברכות מפי המברך ומתכוונים לצאת ידי חובתם - צריכים להאזין היטב לברכתו מתחילתה ועד סופה¹⁵⁷, ולא להפסיק בדיבור ולא לענות "ברוך הוא וברוך שמו"¹⁵⁸, ולענות "אמן" על הברכות¹⁵⁹.

וראה להלן סכ"ג עוד מדיני הברכות.

יז. ההדלקה < את ההדלקה עושים בעמידה¹⁶⁰, אך בדיעבד, אם בירך בישיבה - יצא¹⁶¹, וזקן או חולה שקשה לו לעמוד - יכול לברך לכתחילה בישיבה¹⁶².

גם בני הבית היוצאים ידי חובה בהדלקה עומדים עד סיום ההדלקה¹⁶³.

יח. מתחילים להדליק רק לאחר סיום אמירת כל הברכות¹⁶⁴.

יט. בלילה הראשון מדליק נר אחד, ומכאן ואילך מוסיף והולך - בלילה השני מדליק שני נרות, בלילה השלישי שלשה נרות וכן

ז. לכתחילה יש להדליק את הנרות במעמד כל בני הבית יחד, כדי לפרסם את הנס¹⁴³.

ח. הנשואים מדליקים נרות חנוכה בחגירת אבנט¹⁴⁴.

ט. אין לובשים בגדי שבת להדלקת הנרות¹⁴⁵.

סדר ההדלקה

י. הדלקת השמש והחזקתו < מדליקים תחילה את השמש ומחזיקים אותו ביד ימין¹⁴⁶, ואיטר יד יחזיקו בשמאל¹⁴⁷.

יא. בעמידה < את הברכות מברכים בעמידה¹⁴⁸, אך בדיעבד, אם בירך בישיבה - יצא¹⁴⁹, וזקן או חולה שקשה לו לעמוד - יכול לברך לכתחילה בישיבה¹⁵⁰.

יב. גם בני הבית היוצאים ידי חובה בהדלקה עומדים בשעת הברכה¹⁵¹.

יג. כוונה < קודם הברכה יכוון להוציא ידי חובה את בני ביתו היוצאים בהדלקתו ואף הם יכוונו לצאת ידי חובה בברכתו¹⁵².

יד. מקום העמידה < בשעת אמירת הברכות עומד המדליק ממול החנוכייה קרוב יותר לצד שמאל שלה, כדי שיהיה סמוך לנר הנוסף, שאותו מדליק ראשונה (כדלהלן)¹⁵³.

טו. הברכות < בלילה הראשון [או בפעם הראשונה שמדליק נרות חנוכה בשנה זו] מברכים לפני ההדלקה שלש ברכות, ובשאר הלילות מברכים שתי ברכות¹⁵⁴.

נוסח הברכות:

נר של שעוה הוא כדי שיהיה נוח לטלטלו - היינו להדליק את הנרות באמצעותו.

143. ראה בהרחבה לעיל בפנים פ"ד ס"ח ואילך.

144. ספר המנהגים שם.

145. ספר המנהגים שם ובהע' 8 שם.

146. לפי שו"ע אדה"ז סי' ר"ו ס"ח. סדר ברכת הנהנין פ"ט ה"ד.

147. לפי שו"ע אדה"ז סי' קפג ס"ז. סי' תרנא סי"ד. וכ"כ בנוד"ד

בשר"ת שרגא המאיר ח"ז ט' ט. דיני איטר פ"כ ס"ג.

148. לפי שו"ע אדה"ז סי' ח ס"ג.

149. ראה נטעי גבריאל, הל' חנוכה, פכ"ד ס"א. וע"ע בהמובא בפסקי

תשובות סי' תרעו הע' 33.

150. ערוך השולחן סי' ח סק"ג.

151. בן איש חי פרשת וישב שנה א ס"א. פסקי תשובות שם סוף אות

ה, לפי משנ"ב סי' תרצ שעה"צ סק"א.

וראה שם הע' 33, שהוא משום כבוד המצוה ואינו לעיכובא, ולכן מי

שהוא חלוש ואינו יכול לעמוד יכול לשבת בשעת ההדלקה.

לפי שו"ע אדה"ז סי' ריג ס"ד.

152. משנ"ב סי' תרעו סק"א. ושם, כדי שלא יהיה מעביר על המצוות.

וגם אם לא עשה כן, מ"מ יתחיל בהדלקת הנר הנוסף - ראה הליכות

מועד הל' חנוכה ע' ג. הכפר של הרבי גל' 11 ע' 22 הע' 34.

154. טושו"ע סי' תרעו ס"א-ב.

155. סידור אדה"ז. ספר המנהגים שם. וראה בהמצוין שם הע' 11.

שער הכולל פמ"ו ס"ב. שיחת כ"ק אדמו"ר זאת חנוכה תשי"ג (תורת

מנחם ח"ז ע' 262).

156. טושו"ע שם.

157. לפי שו"ע אדה"ז סי' ריג ס"ד. ובכ"מ.

158. לפי שו"ע אדה"ז סי' קכד ס"ב וס"ח.

אולם בדיעבד, גם אם ענו - יצאו ידי חובתן, ראה ברכי יוסף סי' ריג

סק"ג. שו"ת מנחת אלעזר ח"א סי' כ. שו"ת מהר"ם שיק א"ח סי' נא.

159. לפי שו"ע אדה"ז סי' ריג ס"ג-ד. ובכ"מ.

ובדיעבד אף אם לא ענו אמן יצאו ידי חובה - ראה פמ"ג א"א סי'

תרעה סק"ד.

160. ראה נטעי גבריאל שם. קובץ הערות התמימים ואנ"ש ארץ

הקודש גל' א ע' 27.

161. ראה נטעי גבריאל, הל' חנוכה, פכ"ד ס"א. וע"ע בהמובא בפסקי

תשובות סי' תרעו הע' 33.

162. ערוך השולחן סי' ח סק"ג.

163. ראה לעיל הע' 151. וש"נ.

164. סידור אדה"ז. ספר המנהגים ע' 70.

הלאה, עד שבלילה האחרון מדליק שמונה נרות.¹⁶⁵

וראה להלן סכ"ט ואילך דין הטועה במספר הנרות.

כ. בלילה הראשון מדליק את הנר הימני שבחנוכיייה, מהלילה השני ואילך מוסיף את שאר הנרות לשמאלו ומדליק משמאל לימין.¹⁶⁶

אכן, בדיעבד, אם הדליק מימין לשמאל - יצא¹⁶⁷. וכן אם נזכר מיד לאחר שהתחיל בטעות להדליק מהנר הימני - ימשיך להדליק את שאר הנרות מימין לשמאל.¹⁶⁸

כא. אחר כל נר שמדליק, יודא שהאש נאחזת היטב ברוב הפתילה בטרם ימשיך בהדלקת הנר הבא.¹⁶⁹

כב. לאחר שסיים את הדלקת כל הנרות מתחיל באמירת נוסח "הנרות הללו".¹⁷⁰

מדיני הברכות

ג. הפסק וטעות בברכות < לכתחילה אסור להפסיק בדיבור בין הברכות להדלקת הנרות¹⁷¹ בשום ענין, אפילו לא לצורך ההדלקה, אלא אם כן לא יוכל להדליק את הנרות מבלי שידבר.¹⁷²

כד. באם הפסיק בדיבור, אם היה זה בענייני ההדלקה - אינו חוזר ומברך, אך אם דיבר שלא בענייני ההדלקה כלל - צריך לחזור ולברך.¹⁷³

כה. לכתחילה אין להפסיק בדיבור עד סיום הדלקת כל הנרות, אך בדיעבד, אם הפסיק בדיבור באמצע ההדלקה, לאחר הדלקת הנר הראשון - אין צריך לחזור ולברך.¹⁷⁴

כו. התחיל להדליק ונזכר באמצע ההדלקה שעדיין לא בירך - יברך בשעה שנזכר וימשיך בהדלקה. ואם כבר גמר להדליק ואז נזכר - יברך רק את ברכת "שעשה ניסים" ולא את ברכת "להדליק נר חנוכה", ובלילה הראשון יברך גם "שהחיינו".¹⁷⁵ ויכול לברך כל עוד דולקים הנרות.¹⁷⁶

כז. ברכת "שהחיינו" < המדליק את הנרות בבית-הכנסת בלילה הראשון (בברכה) או שהדליק (בברכה) עבור אחרים במבצעים, לא יחזור ויברך "שהחיינו" בהדלקה שבביתו, אלא אם כן מוציא ידי חובה גם את בני ביתו.¹⁷⁷

כח. אם לא הדליק נרות ביום הראשון, מברך "שהחיינו" בפעם הראשונה שמדליק.¹⁷⁸ וכן

173. לפי שו"ע אדה"ז שם.

ובפשוטו, בנדור"ד משמע שצריך לחזור ולברך את כל הברכות, כיון שהפסיק בין הברכה להדלקה, וכ"כ בלוח יומי הלכה למעשה חנוכה תשפ"ג ע' נד ובהע' ג שם. אכן, בהכפר של הרבי גל' ע' 11 ו' 22 כתב שאין צריך לחזור ולברך אלא ברכת "להדליק" בלבד, ונראה משום שסבר שרק ברכת ההדלקה היא ברכת המצות ואילו "שעשה ניסים" אינה שייכת למדליק דוקא והיא ברכת הודאה. וראה כע"ז גם בברכת הבית שערי ברכה אות יב, שיצא בברכות אלו אפילו לא הדליק, אמנם נראה יותר שאף הן שייכות למצות ההדלקה, וראה עוד מש"כ בזה בס' ימי הלל הודאה פ"ח ס"ג ובהע' 12 שם. ועצ"ע.

174. לפי שו"ע אדה"ז שם ס"ז. וראה גם נטעי גריאל פל"ד ס"ג ובהע' ז שם.

175. משנ"ב ס' תרעו סק"ד.

וע"ע באר היטב שם סק"ה ושערי תשובה שם סק"ה אם יכול להמשיך ולעסוק בתיקון הפתילות אחר ההדלקה ויחשב לו שעדיין עוסק בהדלקה ויכול לברך גם "להדליק נר חנוכה".

176. ראה שו"ת רעק"א מהדו"ת ס' יג, מקורו דהמשנ"ב שם, ומכיון שיסוד הדברים שם הוא שניתן לברך גם על הזמן שדולקים מצד הידור מצוה, לכאורה יכולים לברך גם לאחר שעבר שיעור זמן ההדלקה והמשיכו לדלוק, בפרט כשמדליקים בבית וגם לאחר זמן זה עדיין יש פרסומי ניסא לבני הבית - לפי המצוין בפקסי תשובות ס' תרעו הע' 12.

177. שערי תשובה ס' תרעא סק"א. משנ"ב שם סקמ"ה.

וראה אגורה באהלך ח"א ס' לד, שגם אם בני ביתו השתתפו בהדלקה בבית-הכנסת [א בהדלקה ציבורית וכיו"ב] - יברך "שהחיינו" עבורם בהלקות שבביתו. [וראה לוח יומי הלכה למעשה ע' יב סוה"ע 24, שכמו כן, יכול לכוון בפירוש שאינו רוצה לצאת ידי חובה בהדלקה זו ואז יוכל לברך שוב "שהחיינו" בהדלקה בביתו. אבל ראה קצות השולחן הערות למעשה שער חנוכה ופורים ע' קמב, שלא מהני שיוון שלא לצאת ידי חובתו. ויש להאריך בזה ואכ"מ].

178. ראה טושו"ע ס' תרעו ס"א.

165. טושו"ע ס' תרעא ס"ב.

166. שו"ע ס' תרעו ס"ה. סידור אדה"ז. ספר המנהגים שם. ודלא כמ"ש בשו"ת צמח צדק א"ח ס' סו [במהדורה החדשה: ס' סו], שמדליקים מימין לשמאל (וכשיטת הלבוש שם ס"ה והט"ז שם סק"ז בזה). וראה שער הכולל פמ"ו ס"א.

167. שהסדר משמאל לימין אינו אלא למצוה מן המובחר - ראה שלחן גבוה ס' תרעו וכף החיים שם סק"ג. ביה"ל שם סו"ה כדי להפנות. ובפרט שדעת הצמח צדק שכה"ף אף לכתחילה, כנ"ל בהערה הקודמת.

168. שכן כאמור לעיל בהע' 166 ישנם דעות הסוברות שכן צריך לעשות לכתחילה. משא"כ אם יחזור להדליק משמאל לימין נמצא שאינו נוהג לפי אף דעה.

[ודלא כהרזים לומר (ראה הכפר של הרבי שם הע' 34) שכיון שעיקר הברכה היא על הנר החדש והיינו השמאלי יש לחזור ולהדליק נר זה ולהמשיך משמאל לימין, שכן מדברי האחרונים (ראה ערוך השולחן שם סק"א. שו"ת שבט הלוי ח"ו ס' פג אות א ועוד) הנר הנוסף נחשב לעיקר כיון שלפועל מברך עליו ראשונה וממילא יוצא בו לעיקר המצוה (ע"ש בדבריהם), אבל אם כבר הדליק נר אחר תחילה, כבר הדליק את הנר של עיקר המצוה, ויכול להמשיך לפי סדר של מימין לשמאל עכ"פ (ובפרט שצידד בהם הצמח צדק, כנ"ל בהע' 166)].

169. ביאור הלכה ס' תרעג ד"ה הדלקה וכף החיים שם סק"ג בשם שו"ת מהר"ם ברונא.

170. ספר המנהגים שם ובהע' 16. שיחת כ"ק אדמו"ר זאת חנוכה תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט חלק א ע' 612).

171. וה"ה לכאורה גם שאין להפסיק בברכות ההדלקה עצמן בין ברכה לחברתה, דכיון שברכת להדליק נר חנוכה היא ברכת המצוה אין להפסיק בינה למעשה המצוה כלל (וראה כע"ז בביה"ל ס' רחצ ד"ה אין מברכין. וע"ע תהלה לרוד ס' מז סק"ד).

172. לפי שו"ע אדה"ז ס' תלב ס"ו.

שכח להדליק בלילה הראשון מדליק בלילה השני שני נרות ולא נר אחד וכן הלאה¹⁸⁶.

א. לאחר ההדלקה

שהייה ליד הנרות

- א. לאחר ההדלקה נוהגים להתעכב ליד הנרות במשך כחצי שעה (מלבד בערב שבת¹⁸⁷)¹⁸⁸.
- ב. בזמן ששוהים ליד הנרות יש "להקשיב למה שהנרות מספרים" (כידוע מאמר רבותינו נשיאינו¹⁸⁹), וכן ללמוד תורה על ידם [אך יש להיזהר שלא להשתמש באורן¹⁹⁰]¹⁹¹.
- ג. אם צריך לאכול או לעשות איזה דבר במשך חצי שעה זו - יכול לעשות זאת ואינו חייב לשבת ליד הנרות ממש ודי שנמצא באותו החדר וסמוך הוא למקום הנרות ויכול לראותן¹⁹².
- ד. שהייה זו היא ממידת חסידות ואינה לעיכובא, ולכן מי שבאפשרותו להדליק בזמן אך לא יוכל לשהות ליד הנרות - מוטב שידליק בזמן וישהה על ידם מעט זמן מאשר

מי ששכח לברך "שהחיינו" ביום הראשון או בפעם הראשונה - מברך ביום שנזכר בשעת ההדלקה¹⁷⁹.

שכחה וטעות במספר הנרות

- ט. אדם שטעה והוסיף על מספר הנרות הנדרש לאותו הלילה, יכבה את כל הנרות (אף אם עדיין לא עברה חצי שעה) וידליק שוב מחדש כמספר הנכון, ללא ברכה¹⁸⁰.
- ל. אדם שטעה והפחית ממספר הנרות הנדרש לאותו הלילה - חייב להשלים ולהדליק את הנרות הנוספים הנדרשים ללילה זה (ללא ברכה), ואם כבר כבו הנרות [או שכבר עבר חצי שעה מזמן ההדלקה¹⁸¹] - ידליק שוב כמספר הנרות הנדרש, ללא ברכה¹⁸².
- לא. אדם שאין לו מספיק נרות כפי מספר הנרות שמדליקים באותו הלילה - ידליק נר אחד בלבד, כפי עיקר הדין ולא ידליק נרות נוספים שאינם כמספר הנרות שמדליקים באותו הלילה¹⁸³.
- לב. אדם ששכח או עבר ולא הדליק נרות לילה אחד (והיינו שלא הדליק כלל בלילה זה עד עלות-השחר¹⁸⁴) - אין לו אפשרות להשלים זאת בלילות הבאים וכדו¹⁸⁵, אלא בלילות הבאים מדליק כמו שאר בני אדם, היינו שאם

186. רמ"א שם.

187. כדלהלן בפנים פי"ב ס"י. וש"נ.

188. ספר המנהגים ע' 71.

טעם השהייה למשך שיעור זמן זה הוא כשיעור זמן שבו צריכים הנרות לדלוק מעיקר הדין, שהוא חצי שעה, שאז אין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד, ויש מצוה או לראותן ולשמוח בהן לפרסום הנס, וכמ"ש במקור חיים סי' תרעה ובשו"ת שב יעקב סי' כב ועוד. וזאת אף למנהגנו, שמדייקים ליתן שמן בנר באופן שידלקו חמישים דקות (ראה לעיל פי"ו ס"ב).

אכן, בנטעי גבריאל פ"ל הע' א כתב שכ"ק אדמו"ר התעכב ליד הנרות למשך ארבעים וחמש דקות. ולהעיר גם מהנהגת כ"ק אדמו"ר הרש"ב, שלאחר החצי שעה היה ממשיך לשבת ליד הנרות ולומד גמרא, וטעמו "כי חפץ שידלקו 50 מינוט" (תורת מנחם - רשימת היומן ע' שכג. וכן הוא בשיחות קודש תשל"ה ח"א ע' 284 [אבל בספר השיחות תשו"ו ע' 21 מובא שהיה הולך הביתה ללמוד גמרא לאחר החצי שעה]).

189. ספר השיחות תשו"ו ע' 22. וראה מכתב כללי ערב ימי החנוכה תשמ"ג (תורת מנחם - אגרות מלך ח"א ע' רפג). שיחת כ"ק אדמו"ר נר ב' החנוכה תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 47).

190. כדלהלן בפנים ס"ה.

191. ראה שיחת כ"ק אדמו"ר ליל ב' החנוכה וש"פ מקץ תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ב ע' 599 וע' 618) לפי הנהגת כ"ק אדמו"ר הרש"ב. וכן כ"ק אדמו"ר היה לפעמים לומד ליד הנרות בתוך שיעור זמן ההדלקה - ראה בקודש פנימה ע' 23. ספר המפתחות לשיחות קודש (זעלינסון) ע' 317. אך להעיר מהנהגת כ"ק אדמו"ר הרש"ב כפי שהובאה ברשימת היומן שם, שרק לאחר החצי שעה היה לומד גמרא ליד הנרות.

192. נטעי גבריאל שם.

ונראה שאין מניעה לצאת מהחדר בעת הצורך, ולחזור ובפרט אם יש אדם אחר שנשאר ליד הנרות (וראה להלן פי"ב הע' 429).

179. טוש"ע שם. וראה נטעי גבריאל שם פכ"ה ובהע' א. וש"נ.

180. בהגות חכמת שלמה לשו"ע סי' תרעא ס"ב ובשו"ת שלו האלף לך שלמה סי' שפ למד מנרות שבת, שאין איסור להוסיף עליהם, וה"ה

בנר חנוכה, שאם הוסיף יצא. כיון שמנין הנרות בנר אולם רבים מהאחרונים כתבו שלא יצא, כיון שמנין הנרות בנר חנוכה הוא להורות על הנס שנתחדש בכל יום, ולכן צריך להיות היכר במספר הנרות, ואם לא היה מספר הנרות הנכון לא יצא, ולכן כתבו שלמעשה יכבה את כל הנרות וידליק שוב מספר הנרות הנכון ללא ברכה - ראה שו"ת משנה שכיר ח"ב סי' קצט. שו"ת אהל משה ח"ב סי' סט וח"ג סי' כא. שו"ת להורות נתן ח"ב סי' נא. וע"ע שו"ת שבט הקהתי שם סי' רב וח"ג סי' רח. פסקי תשובות סי' תרעא אות ב ובהערות שם. וראה"ל.

181. ראה פסקי תשובות שם הע' 8.

182. שו"ת כתב סופר סי' קלה.

ולדבריו באם כבו הנרות - מדליק שוב בברכה, אבל לדעת המשנ"ב שבהערה בהאה נראה שבדיעבד יצא ולכן בנרוד יחזור וידליק ללא ברכה, אכן בשו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' קטו כתב שאף לדעת המשנ"ב לא יצא בדיעבד וממילא צריך לברך.

ואם הוסיף והשלים את מספר הנרות, אלא שבינתיים בתוך החצי שעה ההדלקת הנר הנוסף כבו הנרות האחרים - נראה דיצא ידי חובתו, שכן מעיקר הדין מספיק שאחד הנרות דלק למשך חצי שעה - ראה משנ"ב סי' תרעט ס"ב. כף החיים שם סק"ו.

183. שו"ת כתב סופר שם. משנ"ב סי' תרעא סק"ה.

184. שכן עד אז יכול להדליק - ראה בהרחבה לעיל בפנים פ"ד ס"ג. וש"נ.

185. שו"ע סי' תערב ס"ב.

ימתין עם הדלקתו עד לזמן שיוכל לשהות לידם חצי שעה¹⁹³.

שימוש בנרות

ה. אסור להשתמש באור נרות החנוכה לכל שימוש שהוא, בין שימוש של רשות ובין שימוש של מצוה, כגון להתפלל או ללמוד לאורן, ומסיבה זו נוהגים להדליק נר נוסף (שמש), שאם צריך להשתמש לאור הנרות ישתמש באורו¹⁹⁴.

ו. עם זאת, איסור השימוש הוא רק בתשיש של הנאה, ולכן באם אירעה הפסקת חשמל וכיו"ב ואין אור בבית והוא זקוק להשתמש לאור הנרות - הדבר מותר¹⁹⁵.

ז. אין משתמשים בנר חנוכה גם לא להדליק בו נר חנוכה אחר¹⁹⁶.

ח. מעיקר הדין, לאחר שעבר שיעור זמן ההדלקה, שלמנהגו הוא חמישים דקות, מותר להשתמש לאור הנרות, אך מחמירים שלא להשתמש לאורן אף לאחר מכן, אבל אין מחמירים שלא להדליק ממנו נר מצוה, כגון נר שבת או נר ביהכנס"ב וכיו"ב¹⁹⁷.

וראה להלן ס"ח לענין כיבוי הנרות.

עשיית מלאכה

ט. נוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה כל זמן שהנרות דולקים¹⁹⁸, והיינו כשיעור זמן ההדלקה, שלמנהגנו, כאמור, הוא חמישים דקות¹⁹⁹.

י. מנהג זה שייך בנשים דוקא²⁰⁰, אך יש שכתבו שלמנהגנו גם האנשים אין עושים מלאכה²⁰¹.

יא. בדבר סוג המלאכות שנמנעים מלעשות בזמן זה - האיסור הוא על מלאכות כסריגה ותפירה, כיבוס וגיהוץ וכיו"ב, אבל מותרות בכל המלאכות המותרות ביום-טוב ובחול-המועד, ובכלל זה שאר מלאכות הבית כבישול ואפייה ונקיון וכיו"ב²⁰².

יב. לאחר שיעור זמן הדלקת הנרות, דהיינו לאחר חמישים דקות, ניתן לעשות מלאכה אולם יש להשתדל שלא יהיה זה כנגד הנרות²⁰³.

הזאת התנוכיה לאחר ההדלקה

יג. לאחר הדלקת החנוכיה, לכתחילה אין להזיזה ממקומה בטרם עברו חמישים דקות²⁰⁴ מההדלקה²⁰⁵, ובדיעבד, אם העביר את החנוכיה בתוך שיעור זמן זה לחדר אחר²⁰⁶ - יצא ידי חובתו²⁰⁷, אך נכון שיכבה

"עושים מלאכה", ולא "עושות". וראה בהשלמה לשו"ע אדה"ז סי' עתר סוס"ד (ממהר"ל). וראה ספר חסידים סי' קכא ובמפרשים שם. וראה גם לוח יומי הלכה למעשה שם ע' כג.

עם זאת, כתב בהלכות ומנהגי חב"ד שם שמהשלמה לשו"ע אדה"ז הנ"ל משמע שתלוי הדבר במנהג, "וכיון שלא ידוע שנוהרו בזה רבותינו ואנ"ש בעצמם, דכן העיד הרה"ח ר"ל גונור ע"ה, וגם בלוח כולל-חב"ד כתב זאת רק לנשים, ניתן לכל היותר לדייק שהרבי לא שלל מנהג זה (אלא הרוצים להחמיר על עצמם). אבל לא שעשהו 'הוראה לרבי'".

202. בשו"ע לא נתפרשו המלאכות האסורות. וראה כף החיים סי' עתר סק"ח שהזכיר רק כיבוס ותפירה. וכ"ה ביתר פירוט בבן איש חי פ' וישב אות כז. וראה גם בהמובא בנטעי גבריאל פל"ח סי"א ובהע' ד (דהיינו בעיקר המלאכות החשובות השייכות לנשים). וכן בהלכות ומנהגי חב"ד ע' 109 הע' 104 העלה כמשמעות הכף החיים. והיינו משום שאיסור מלאכה זה אינו אלא להיכרא, שלא ישתמשו לאור הנרות (ראה ב"י שם) או כדי שלא להסיח דעתן מזכר הנס (לבוש שם סוס"א), ולכן ודאי מותרות במלאכות המותרות ביום טוב ובחול-המועד (וע"ד המבואר בשו"ע אדה"ז סי"ט רנא גבי מלאכה בערב שבת). ועד"ו כתב בלוח יומי הלכה למעשה ע' כג. ע"ש.

אך להעיר מלוקטי שיחות חכ"ה ע' 512: ". נהגו הנשים להוסיף בזה 'שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות' - חדורות הן בענין ותוכן נרות חנוכה הדולקות עד שאין להן שיכות לשום מלאכה".

203. ספר המנהגים ע' 71 והע' 24. וראה עוד לעיל הע' 199.

204. שהוא שיעור הזמן שהנרות צריכים לדלוק לפי מנהגנו, כדלעיל בפנים פ"ד סי"ב.

205. לפי שו"ע סי' תרעה ס"א ומשנ"ב שם סק"ה וסק"ו. וראה ספר המנהגים ע' 71.

206. אך אם הוציא את החנוכיה אל מחוץ לבית - לא יצא, ועליו לכתוב את הנרות ולהדליקם מחדש במקום הראוי - ללא ברכה, כמפורש בשו"ע סי' תרעה ס"א. שערי תשובה שם סק"א. משנ"ב שם סק"ה.

207. ראה שו"ע סי' תרעה ס"א. פמ"ג א"א סק"ב. משנ"ב שם סק"ה-ו ובשעה"צ שם סק"ו. וראה גם בסי' תרעה סק"ל.

ובפרט לפי מה שכתב הפרי חדש בסי' תרעה, דהאידינא שמדליקים בחנוכיה, אין לחוש להעברתה ממקום למקום, שכן לא שייך בזה כ"כ הטעם שיאמר הרואה שלצרכו הוא מדליק, ואף שכתב דבריו "להלכה ולא למעשה", יש לטמון על סבארו זו בדיעבד, שיצא ידי חובתו, וכ"כ פמ"ג שם משנ"ב סק"ג. כף החיים שם סק"ג. חזון עובדיה ע' קט.

193. ראה להלן בפנים פ"י סמ"א ובהערה שם.

194. שו"ע סי' תרעג ס"א. משנ"ב שם סק"ח.

195. פרי חדש ושערי תשובה שם סק"ג. שעה"צ שם סק"א.

196. רמ"א סי' תרעד ס"א ובמשנ"ב שם סק"ה.

197. מג"א סי' תערב סק"ד. א"ר שם סק"ב. משנ"ב שם סק"ח וסי' תרעד סק"ח. הכפר של הרבי שם. וראה המובא בספר המנהגים ע' 71 הע' 24.

198. שו"ע סי' עתר ס"א. לוח כולל חב"ד. וראה לוקטי שיחות חכ"ה ע' 512. מכתב כללי כ"ף כסלו תשמ"ו (תורת מנחם - אגרות מלך ח"א ע' שס).

199. ראה ספר המנהגים ע' 71 ובהע' 24 שם.

אכן הדעת נותנת לחלק בין המדליק בזמן, קודם צאת-הכוכבים, שאז שיעור זמנו הוא אכן חמישים דקות, לבין המדליק לאחר צאת-הכוכבים, שאז שיעור זמנו הוא חצי שעה (וראה לעיל בהמצויין בפ"ו הע' 134). וראה שמירת המועדים שם הע' 45. לוח יומי הלכה למעשה

חנוכה תשפ"ג ע' כח.

200. ראה לוקטי שיחות שם שמשמע להדיא שמנהג זה הוא במיוחד לנשים.

201. מבואר במשנ"ב סי' עתר סק"ג. וראה הלכות ומנהגי חב"ד ע' 109 הע' 104, שכן לכאורה משמעות הלשון בספר המנהגים שם:

את הנרות ויחזור וידליקם במקום הקבוע, ללא ברכה²⁰⁸.

יד. אם צריכים להעביר את החנוכייה לאחר ההדלקה למקום אחר באותו החדר, כגון חולה שמדליק את החנוכייה על מיטתו ואחר כך מעבירים אותה למקומה בפתח החדר - הדבר מותר²⁰⁹. כמו כן מותר להזיז את החנוכייה מעט בשביל שתעמוד ביציבות וכיו"ב²¹⁰.

טו. אם סיבת ההזזה היא משום שחושב שהחנוכייה נמצאת במקום שאינו בטיחותי - יכול להעבירה למקום אחר אף בתוך החצי שעה, ועדיף שיעבירה למקום אחר באותו החדר. ומכל מקום, החכם עיניו בראשו להניחה לכתחילה במקום בטיחותי שלא יצטרך להזיזה²¹¹.

טז. לאחר שעבר שיעור זמן ההדלקה - יכול להזיז את החנוכייה ולהעבירה למקום אחר אפילו אם הנרות דולקים²¹².

וראה להלן פ"ט סי"ט לענין הזזת החנוכייה לאחר ההדלקה שבבית-הכנסת.

נר שכבה

יז. נר שכבה בתוך שיעור זמן דליקתו (ולמנהגנו - לפני שעברו חמישים דקות) - חוזר ומדליק אותו ללא ברכה, אבל לאחר זמן זה, באם כבה - אין צריך לשוב ולהדליקו²¹³.

כיבוי הנרות

יח. לאחר חמישים דקות, מעיקר הדין מותר לכבות את הנרות²¹⁴, אלא שנוהגים בפועל

להחמיר בזה (מלבד השמש, אותו ניתן לכבות לכתחילה)²¹⁵.

אך אם צריך לצאת מהבית וכדו' - יכול לכבותם לאחר שעברו חמישים דקות, ומוטב לכתחילה להתנות בשעת ההדלקה שהוא מקצה למצווה רק את השמן הדולק בשיעור זמן ההדלקה הנצרך²¹⁶.

יט. אם נצרך באופן פתאומי לצאת מהבית בתוך החצי שעה, כגון מחמת אזעקה וכדו', ולא יכול להשאיר את הנרות דולקים - יכול לכבותם, ונכון שבחזרתו ידליקם שוב ללא ברכה²¹⁷.

שיירי השמן והפתילות

כ. השמן הנותר בנרות בלילות החנוכה²¹⁸, באם לא דלק כשיעור, שהוא חצי שעה לאחר צאת-הכוכבים²¹⁹ - ניתן להשתמש בו עבור ההדלקה בלילות הבאים²²⁰. אך אסור להשתמש בו תשישי אחר²²¹, כיון שהוקצה למצות נר חנוכה בלבד²²², ואין להשליכו בדרך בזיון, אלא ישרוף במדורה בפני עצמה את כל שיירי השמן, ואם מסיבה כלשהי אינו יכול לשרפו - ישליכנו שלא בדרך ביזיון²²³.

כא. אכן, גם בשמן שנותר לאחר שדלק כשיעור - מחמירים שלא להשתמש בו לתשישי אחר, מחשש שגם שמן זה מוקצה הוא למצוה, ולכן יש להתנות לכתחילה שאינו מקצה אלא את השמן הנצרך לו לקיום המצוה בלבד וכך יוכל להשתמש בשמן הנותר או

215. מג"א שם סק"ד בשם הב"ח.

216. משנ"ב שם סק"ז. וראה להלן בפנים ס"כ ואילך.

ולכאורה, אם צריך לצאת מביתו לאחר חצי שעה ולא יכול להשאיר את הנרות דולקים, אף שלמנהגנו מדליקים הנרות לחמישים דקות, נראה שיכול לעשות כן, דא"י לעיכובא אלא לחומרא. ומוטב שבמצב זה ידליק לכתחילה לאחר צאת-הכוכבים, שאז יש מקום לומר שדי שידלקו חצי שעה אף למנהגנו (ראה במקורות שצויינו לעיל פ"ו הע' 135).

217. כיון שיש אומרים שבמינו, שמדליקים בפנים, אין צריך שהנרות ידלקו למשך חצי שעה - וראה שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' שלב. דעת תורה סי' תערב סק"ד.

218. בכל הבא להלן - הוא הדין לגבי שיירי נרות שעוה וכיו"ב.

219. כדלהלן פ"ו ס"ז.

220. טור סו"ס תרעו. משנ"ב שם סק"ז.

221. ראה שו"ע סי' תרעז ס"ד.

222. ואם מותר להשתמש בו לנר מצוה אחר כגון לנר שבת או נרות ביהכ"נ וכיו"ב - ראה פמ"ג שם משב"ז סק"ד. הגהות חכמת שלמה שם. שו"ת שרגא המאיר ח"ה סי' קיח אות ב.

223. בשו"ע שם שעושה לו מדורה ושרופו בפני עצמו, אמנם עיקר האיסור הוא להשליכו בדרך בזיון, אלא שהמנהג הוא לשרופו, כמבואר בשדי חמד מערכת חנוכה סק"ט בשם כמה פוסקים, אבל מעיקר הדין יכול להשליכו שלא בדרך ביזיון, היינו שיעטפנו בשקית אטומה וכדו', וכך יעשה כשמאיוזו סיבה אינו יכול לשרופו.

208. שכן פשוט דברי המג"א בסי' תרעה סק"ב מורים שאין להזיז את החנוכייה כלל כל משך זמן הדלקתה. ואף שיש שדייקו מדבריו בסי' רסג סק"ג להקל בזה - ראה מש"כ לחלק בלבושי שרד שם סק"ז. וראה גם שערי תושבה כאן סק"א. ואף שרבו המקילים בדיעבד, כנ"ל בהערה הקודמת, מ"מ נכון לחוש להמחמירים, ואם אפשר בקל להדליק הנרות שוב בלא ברכה ולא להזיזם ממקומם חמישים דקות אחר ההדלקה.

וראה עוד להלן פ"ו סל"ג ואילך.

209. ראה ספר המנהגים ע' 70 ובהע" 15.

210. ע"פ הטעם המובא בהערה הבאה.

211. שכן טעם איסור ההזזה הוא כדי שלא יאמרו שלצורכו הוא מדליק, ושאינו הכא שברור שמטלטלה לצורך - ראה עד"ז חמד משה סי' תרעא סק"ו. שעה"צ סי' תרעד סק"ד. ובנדוד"ד - ראה לוח יומי הלכה למעשה ע' כח.

212. ספר המנהגים ע' 71.

213. ספר המנהגים ע' 71. וראה להלן בפנים ס"ח לענין כיבוי הנרות.

214. שו"ע סי' תערב ס"ב.

עם תחילת זמן ההדלקה או שידליק בביתו בזמן ואחר-כך יצא לבית חברו²³³.

ג. אם לא ידע או שעבר והדליק במקום שסעד בו באקראי - יחזור וידליק בביתו, ויכול אף לברך שוב, אם עושה כן גם בכדי להוציא את בני ביתו, ולכן יעמדו בני ביתו לידו בשעת הברכה²³⁴.

וכן אדם המתגורר לבדו שסעד והדליק בבית חברו, ידליק בביתו שוב ללא ברכה²³⁵.

ד. אדם ההולך עם בני ביתו לסעודה בבית אחר וחוזרים ללון בביתם - לכתחילה לא ידליק בבית המארחים, כיון שאין אוכלים שם אלא באקראי, אלא כשיחזור לביתו.

והטוב ביותר הוא שידליק תחילה בביתו בזמן ההדלקה ואחר כך ייצא עם בני ביתו לבית המארחים²³⁶, ובפרט שאינם יכולים לאכול 'סעודת קבע' קודם ההדלקה²³⁷.

אם יוצאים מוקדם מביתם, קודם השקיעה, לבית המארחים וחוזרים לאחר חצות הלילה - לא ידליקו בביתם בפלג-המנחה, אלא ידליקו בביתם כשיחזרו, אף שחלק מבני הבית יהיו כבר ישנים²³⁸.

אולם כשלא מתאפשר מאיזו סיבה שהיא להדליק בביתם - יש להם על מי לסמוך להדליק בבית המארחים, כיון שבני ביתו עמו²³⁹.

לשופכו, ואם לא התנה - לא ישתמש בו אלא ישרפנו, כנ"ל²²⁴.

כב. עם זאת, אין מניעה לשטוף את הכוסיות אף שנשאר בהם מעט שמן מרות, כיון שאין בו שום קדושה²²⁵.

כג. כל האמור הוא כמובן בשמן שכבר הונח בתוך הנר והשתמש בו למצוה²²⁶, אבל אין כל מניעה להשתמש בשמן שנותר בבקבוק, שאין בו קדושה כלל²²⁷.

כד. גם הפתילות שהשתמשו בהם למצות הדלקת נר חנוכה²²⁸ - יש בהם קדושה כמו בשמן, ואין להשליכם בדרך בזיון, אלא ישרפם במדורה בפני עצמה ואם מסיבה כלשהי אינו יכול לשורפם - ישליכם שלא בדרך בזיון²²⁹.

כה. הכוסיות ששימשו לנרות חנוכה, וכן החנוכיה, אין לזרוקן בדרך בזיון, אלא יזרקם כשהם עטופים בשקית וכדו²³⁰.

ח. מקום ההדלקה לנמצאים מהוץ לביתם

המתארחים לסעודה בלבד

א. מקום הדלקת נר חנוכה הוא בבית שבו גר ואוכל בו את סעודותיו בקביעות²³¹.

ב. אדם ההולך לבדו (ללא בני ביתו) לסעוד בבית חברו באקראי ודעתו לחזור ללון בביתו - עליו להדליק נר חנוכה כשיחזור לביתו, כיון שבו הוא אוכל בקביעות, ולא בבית חברו²³², ולכתחילה עליו לצאת מבית חברו באופן שיספיק להגיע להדליק בביתו

233. ראה משנ"ב שם. וראה גם לעיל בפנים פ"ד ס"ט. ואם התאחר והגיע לביתו לאחר זמן ההדלקה - דינו כמבואר לעיל פ"ד ס"ג ואילך. וש"נ.

234. דאף שעבר והדליק שלא במקום הראוי להדליק, ד"אין סברא לומר שידליק שם (בבית חברו) ולא בביתו, דזה הוה כאילו עומד בשעת הדלקה על רחוב העיר, דאין שייך לו שם הדלקה" (לשון הט"ז שם), ולכן צריך לשוב ולהדליק בביתו לפרסם הנס לבני הבית - מכל מקום, כתב בס' ברכת הבית שער נד ס"י ובהערה שם, דלא יברך כשחזור ומדליק בביתו אם לא כשמוציא י"ח את בני ביתו, די"ל שיצא ידי חובת ההדלקה מצד חובת הגוף שעליו אף שלא קיים חובת ההדלקה בביתו (שהרי הכל חייבים להדליק, גם אם נמצא במדבר, ומשמע שיש גם חובת הגוף בהדלקת נר חנוכה - ראה שו"ת ציץ אליעזר חט"ו סי' כט. שו"ת או נדברו ח"ז סי' סג), ולכן על צד זה יש לחשוש בנוגע לברכה. ויש להאריך בזה, ואכ"מ.

235. לפי המבואר בהערה הקודמת.

236. ראה שו"ת אגרות משה יו"ד ח"ג סי' יד אות ה. ימי הלל והודאה פל"ה הע' 11. וגם אם נמצאים שם כל ב"ב, מ"מ אז זה ביתם, ושאינו במקום שמתארחים גם לשינה, כדלהלן בפנים ס"ו ואילך (ראה ביה"ל סי' תרעו ד"ה במקום שאוכל).

237. כנ"ל בפנים פ"ה ס"א.

238. שהרי בפשטות אינו יוצא בהדלקה בבית חברו (וראה לעיל הע' 224) ואין לו להדליק שם, ומאיירך לא גרע במה שמדליק לאחר חצות הלילה ובפרט שיש מבני ביתו נעורים, וכדלעיל בפנים פ"ד ס"ג בהרחבה - ראה בהמצוין לעיל בהערה הקודמת. אבל ראה הכפר של הרבי שם.

239. ראה שו"ת קנין תורה בהלכה ח"ה סי' עב. אבל ראה מה שהשיב

224. שו"ע סי' תרעו ס"ד ובמשנ"ב שם סק"ח.

ואין אפשרות להשתמש בשמן לשנה הבאה, מושש תקלה, שזא ישתמש בו לדבר אחר - משנ"ב שם סק"ט.

225. ראה פסקי תשובות סי' תרעו אות יב.

226. אבל אם הניחו בנר ולא השתמש בו לכוסף - אין בו קדושה, הדומנה לאו מילתא היא, כמבואר במשנ"ב סי' תרעג סקכ"א.

227. ביה"ל סי' תרעו ד"ה הצריך.

228. וראה לעיל הע' 59.

229. טור ובי" סו"ט תרעו. וראה בהמצוין בפסקי תשובות שם הע' 105.

230. פסקי תשובות שם.

231. ראה רמ"א סי' תרעו ס"א. ט"ז שם סק"ב. משנ"ב שם סק"ב.

232. מג"א שם סק"ז. ט"ז שם. משנ"ב שם.

וכיון שאינו מדליק נר חנוכה קודם סעודתו אלא רק לאחר מכן בביתו, הרי שיש הגבלות במה שיכול לאכול (אם התחיל חצי שעה קודם זמן ההדלקה) - ראה לעיל בפנים פ"ה ס"א ואילך. וע"ע להלן בפנים ס"ד.

ה. חתן וכלה המתחתנים באחד מלילות החנוכה, באם החופה לאחר השקיעה, אזי באם יש אפשרות - הטוב ביותר הוא שהחתן ידליק בבית אביו [או בביתו החדש] בהגיע זמן ההדלקה, וכן הכלה תצא ידי חובה בהדלקת אביה בביתה²⁴⁰.

באם הדבר לא מתאפשר, כגון שצריכים לצאת לאולם לפני שהגיע זמן ההדלקה (בשקיעת-החמה), וכן באם החופה נערכת לפני השקיעה - יש לשאול רב מורה-הוראה כיצד ינהגו החתן והכלה, ההורים ויתר המוזמנים.

הלן מחוץ לביתו

ו. אדם הלן לבדו מחוץ לביתו ומשפחתו נמצאת בבית, אם אשתו (או בנו²⁴¹) מדליקים בביתו - מן הדין אינו צריך להדליק בעצמו ויוצא ידי חובה בהדלקתם²⁴², אך המנהג להחמיר, שידליק בעצמו במקום שנמצא ולא ייצא בהדלקת אשתו²⁴³, ויכול אף להדליק בכרכה, באם מתכוון שלא לצאת בהדלקת אשתו²⁴⁴, ונכון שידליק קודם הזמן שאשתו מדלקת²⁴⁵.

ז. אדם הלן מחוץ לביתו עם כל משפחתו, או שמשפחתו בבית אבל אין מדליקים שם מאיזושהי סיבה - מן הדין עליו להשתתף בפרוטה בהדלקת המארח²⁴⁶, אולם המנהג שמדליק נרות חנוכה בעצמו במקום שמתארח ואינו יוצא בהדלקת המארח²⁴⁷.

ח. אדם המתכוון לצאת וללון מחוץ לביתו, בין אם לן שם לבדו ובין אם לן שם עם כל משפחתו, באם עדיין נמצא בביתו בשקיעת-החמה²⁴⁸ - אינו חייב להדליק בביתו, אלא יכול להדליק לכתחילה בבית המארחים²⁴⁹, ויש שכתב שאם לן מחוץ לביתו רק לילה אחד, נכון שיהיה בביתו בשעת ההדלקה וידליק שם קודם צאתו לבית המארחים²⁵⁰.

ט. אדם המתארח בבית אחר והעמידו לרשותו יחידת דיוור עם כניסה נפרדת, אך היא מיועדת לשינה בלבד, ואילו האכילה היא על שולחנו של בעל-הבית בקביעות, או שמתארח אצל מארח אחד לשינה ואצל מארח שני לאכילה - מדליק במקום האכילה²⁵¹. ומכל מקום, כדיעבד, אם הדליק במקום השינה - יצא ידי חובתו²⁵².

י. גם אדם השוכר חדר במלון או אכסניה, בין אם נמצא שם עם בני משפחתו ובין אם נמצא שם לבדו, אף שיכול לצאת בהדלקה שבמלון בהשתתפות בפרוטה או בהדלקה שבביתו, ידליק נרות חנוכה בעצמו בכרכה²⁵³ (ואם נמצא לבדו ואשתו מדליקה בביתו, יכוון שאינו יוצא ידי חובה בהדלקתה ונכון שידליק קודם הזמן שמדליקה, כנ"ל ס"ז).

יא. המדליק בבית מלון או אכסנייה ידליק בפתח חדרו²⁵⁴. אך באם אין הדבר מתאפשר - ידליק בחדר האוכל²⁵⁵. וכשמדליק שם, מוטב

פתח, ד"ה במקום וד"ה לעצמו.

248. אבל אם נמצא רק בפלג המנחה ויוצא לבית המארחים קודם שקיעת החמה - לא ידליק בביתו, כמובא להלן הע' 263.

249. לפי הט"ז סי' תרעז סק"ב.

250. שכיין שלן שם רק באקראי, עדיין הקביעות היא בביתו - ראה חובת הדר פ"א ע"ה נו. אבל ראה פסקי תשובות סי' תרעז הע' 7-66. וראה לעיל פ"ז סי"ח אם יכול לכבות את החנוכיה טרם צאתו מביתו.

251. רמ"א סי' תרעז ס"א ובמשנ"ב שם סק"ב. וראה ביה"ל שם ד"ה פתח.

וראה להלן בפנים סי"ז לענין בחורים הישנים בפנימייה וכו'.

252. משנ"ב שם סק"ח.

253. דאף שיש שכתבו (חובת הדר פ"ב ס"ט וראה שם בהע' לט ע"פ שו"ת מהרש"ם ח"ד סי' קמו. קמו. בניני חנוכה ע' קיט ואילך) שכיין שמשלם על שהייתו שם, נחשב המקום לביתו ומחויב מדינא להדליק שם בכרכה גם אם נמצא לבדו ומדליקים עליו בביתו - מ"מ מסתימת דברי הפוסקים בסי' תרעז משמע שלא חילקו בין מתארח בתשלום למתארח בחינם, ולכן מעיקר הדין אינו מחויב להדליק שם, אלא מצד המנהג להחמיר ולהדליק בעצמו בכל מקום - ראה בהרחבה פסקי תשובות סי' תרעז אות ג ובהערות שם. הליכות מועד, ה"ל חנוכה, פ"ח הע' ו. וש"נ.

254. שאף שהעיקר הוא ההדלקה במקום האכילה, כנ"ל בפנים בסעיף הקודם, הרי חדר האוכל במלון הוא חדר אוכל משותף ואינו מיוחד לו (שו"ת אור לציון ח"ד פמ"ז אות ח), ומאידך, לפעמים אוכל הוא גם בחדרו הפרטי. וראה פסקי תשובות שם הע' 22.

255. ראה שו"ת תשובות והנהגות ח"ג סי' רטו אות ג. אבל ראה שו"ת אור לציון ח"ד פמ"ז אות ח.

עליו בימי הלל והודאה שם. וראה קובץ אור ישראל (מאנסי) ג' ו' ע' מא ואילך. ואכמה"ל.

240. לפי פסקי תשובות סי' תרעז אות ט. ע"ש.

241. שמעל גיל מצוות ומדליק (גם) בשליחות אימו - ראה לעיל בפנים פ"ז סי"ו.

242. שו"ע סי' תרעז ס"ג.

243. רמ"א שם. ט"ז שם סק"א. וראה גם לבוש שם ס"ג. משנ"ב שם סוסק"ג ובשעה"צ שם סק"ג.

244. מג"א סי' תרעז סק"ט ("ומשום ברכה לבטלה ליכא, כיון שאינו רוצה לצאת בשל אשתו ממילא חל חיובא עליה"). ובמשנ"ב שם סקט"ו (מהלבוש שם סוס"א): "ובלבד שייכון במחשבתו קודם שעת ההדלקה שאינו רוצה לצאת בשל אשתו".

245. שכך ודאי לא יצא ידי חובה בהדלקתה, אף אם נאמר כהשיטות דלאו כל כמיניה לומר שאינו רוצה לצאת בשל אשתו - משנ"ב שם סקט"ו.

ומ"מ, גם אם הדליק לאחר הדלקת אשתו - עדיין יכול לברך, כיון שהרבה אחרונים הסכימו שיכול לברך לכתחילה - משנ"ב שם ובסק"ב וסי' תרעה סק"ט.

ומעתה, גם אם נמצא במקום שיש הפרשי שעות בין המדינה שנמצא בה למדינתו - למעשה אי"ז משנה, מאחר שבכל אופן המנהג הוא שמדליק בעצמו ואינו מסתמך על ההדלקה בביתו. אבל לגבי אשה שנמצאת במדינה אחרת ללא בעלה - ראה להלן בפנים סי"ד.

246. ויש בזה כמה פרטי דינים - ראה שו"ע ונו"כ סי' תרעז ס"א-ב.

247. ראה מג"א סי' תרעז סק"ג. משנ"ב שם סק"ג וביה"ל שם ד"ה

שידליק בזמן ארוחת הערב, שאז מתאספים כל הסועדים, גם אם הוא מאוחר מתחילת זמן ההדלקה²⁵⁶.

אשה ובת הנמצאות מחוץ לביתן

יב. אשה או בת המתארחות מחוץ לביתן, וכן אשה שנמצאת בבית רפואה או בית החלמה וכדו' - יוצאות ידי חובה בהדלקת הבעל או האב בביתם ואינן צריכות להדליק בעצמן במקום בו נמצאות²⁵⁷.

ומכל מקום, נכון וראוי שתשתתף בהדלקה הנערכת היכן שנמצאת ותשמע את ברכות "שעשה ניסים" ו"שהחיינו" ותראה את הנרות²⁵⁸.

יג. באם בעלה אינו מדליק בביתם, או במקרה שהוא מתארח בבית אחר (כגון שהאשה בבית החלמה והבעל מתארח בבית אביו או חמיו) ומשתתף שם בפרוטה או שמדליק לעצמו - אין האשה יוצאת ידי חובה בהדלקתו, כיון שאינו מדליק בביתם - צריכה להדליק במקום בו נמצאת²⁵⁹, אם בהשתתפות בפרוטה עם אחד או אחת המדלקת שם, או שתדליק בעצמה או ע"י שליח²⁶⁰.

יד. אם האשה נמצאת במדינה אחת ובעלה בביתם שבמדינה אחרת ויש הפרשי שעות ביניהם, ובשעה שמגיע זמן ההדלקה במקומה עדיין לא הגיע זמן ההדלקה במקום הבעל -

נחלקו הפוסקים בדבר, ולכן רצוי שתשתתף בפרוטה בהדלקה במקום שמתארכת²⁶¹.

המתארחים בשבת הנוכה

טו. לאור האמור, זוג או משפחה המתארחים בשבת הנוכה מחוץ לביתם, יש בזה כמה חילוקי דינים:

באם הם מתארחים שם רק לסעודות השבת וחוזרים לישון בביתם - ידליקו את הנרות בביתם לפני שיצאו, ביחד עם נרות השבת. ולכן לא ייצאו קודם פלג-המנחה, כדי שיוכלו להדליק ולברך בביתם [וישתדלו להיות בביתם בשקיעת-החמה]²⁶².

אבל אם הם נשארים ללון שם - ידליקו בבית המארחים, שם הם אוכלים וישנים²⁶³, ובאם מתארחים לאכילה במקום אחד ולשינה במקום אחר - מדליקים במקום שבו אוכלים²⁶⁴.

טז. הלנים בבית המארחים בשבת, באם אמורים לחזור וללון בביתם במוצאי-השבת - מוטב לכתחילה שיקדימו לחזור לביתם וידליקו שם את הנרות²⁶⁵, אבל אם מתעכבים בבית המארחים לאכול שם סעודת "מלוה מלכה" ויחזרו לביתם בשעה מאוחרת - מוטב שידליקו בבית המארחים בזמן ההדלקה²⁶⁶.

תלמידי ישיבה ותלמידות בפנימייה

יז. בחורי ישיבה מדליקים נר חנוכה כל אחד בפני עצמו²⁶⁷.

261. ראה שו"ת מנחת שלמה סי' נו אות ב שמכל מקום יוצאת ידי חובה, כיון שנגררת אחר בעלה, ואינה צריכה כלל לדאוג למלאות חיובה כאשר בעלה מדליק בבית. וראה גם שו"ת משנה הלכות ח"ו סי' קיט. שו"ת קנין תורה בהלכה ח"ד סי' פב. מאידך, בשו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' מו הסתפק בדבר אם יוצאת ידי חובתה. וראה עוד שו"ת באר משה ח"ו סי' רסג. שו"ת רבבות אפרים ח"ה סי' תלו.

262. שדינם כמבואר לעיל בפנים סי' סד, כבעל הבית המתארח לסעודה בלבד בבית חברו. וכ"כ בפסקי תשובות סי' תרעז אות ו ובהע' 26 ואות ז ובהערות שם.

263. ומ"מ אם לא ידעו או עברו ויצאו קודם פלג המנחה - יש מקום להקל בשעת הדחק שידליקו בבית המארחים, לפי המבואר לעיל הע' 239. ע"ש. וראה גם פסקי תשובות שם.

264. וגם אם הם יוצאים מבייתם לאחר פלג-המנחה לא ידליקו בביתם, שהרי ההדלקה בימינו היא לפרסם את הנס לבני הבית, ומאחר שבזמן שהוא עיקר המצוה - לאחר צאת-הכוכבים, לא יהיה איש בבית ובשעה זו מקום החיוב הוא בבית ההורים שם אוכל ויושן - אין להדליק אז בביתו (ראה פסקי תשובות שם הע' 173).

265. כמבואר לעיל בפנים סי' ט"ז.

266. ראה חובת הדר פ"ב הע' סה.

267. וטומכים על כך שטרם פקעה קביעותם במקום זה ויכולים להדליק שם אף שיחזרו ללון בביתם - ראה הליכות שלמה הל' חנוכה פ"ד סי' ט"ז. פסקי תשובות שם בפנים סוף אות ד ובהע' 35. וש"כ.

268. ואף שיכולים לצאת בהדלקה שמדליקים בביתם, נוהגים להדליק בפני עצמם - ראה שו"ת מהרי"ל סי' קמה. ספר התרומה מפתחות

256. לפי המבואר לעיל בפנים פ"ד ס"ח. וכ"כ בהליכות מועד שם פ"ג ס"ו.

257. ראה הליכות שלמה הל' חנוכה פ"ג ס"ה. תורת היולדת פ"ד ס"ב.

והיינו שגם אינה מחמירה ומדליקה בעצמה, כמבואר לעיל בפנים סי' ו' ואילך, כיון שמנהג זה הוא דוקא בגברין, ומצד מהדרין, משא"כ בנשים ובנות שהמנהג שאינן מדליקות בפועל.

וכאמור לעיל הע' 253, אין הבדל בין אם מתארחת בחינם או משלמת על שהייתה שם.

258. ראה מש"ב סי' תרעו סק"ו. הליכות שלמה שם הע' יא. תורת היולדת שם ס"ג. פסקי תשובות שם הע' 28.

אבל אם אין מי שמדליק שם, כתב בתורת היולדת שם שיכולה להדליק בעצמה היכן שנמצאת, ותכוון שלא לצאת בהדלקת בעלה שבבית, ונכון שיהיה זה קודם זמן הדלקתו של בעלה.

259. כיון שמעיקר הדין היא חייבת בנר חנוכה, אלא שהמנהג שיוצאת בהדלקת בעלה או אביה, אבל באם אינה יוצאת בהדלקתם מכל סיבה שהיא - צריכה לקיים את חובתה בעצמה או ע"י שליח, כמבואר לעיל בפנים פ"א סי' י"ז.

ובאם היא נמצאת בבית מלון או אכסנייה או בית החלמה - לכתחילה תדליק בחדרה הפרטי, ובאם אי אפשר להדליק שם - תדליק בחדר האוכל, כנ"ל בפנים סי' י"ז. וכ"כ בנדר"ד בהליכות מועד שם פ"ג סוס"י.

260. לפי לקט יושר הל' חנוכה ד"ה והבחורים המדליקים. ברכת הבית שער נד הע' ט. הליכות שלמה שם הע' יג. פסקי תשובות שם אות ג והע' 31. הליכות מועד שם ס"ז. וש"כ.

מאושפז בבית-הרפואה

כ. חולה המאושפז בבית-הרפואה, צריך להדליק בעצמו ובברכה²⁷⁴ בחדר בו מאושפז, שהוא המיוחד לו.

באם אין הדבר מתאפשר להדליק בחדרו - ידליק בחדר האוכל²⁷⁵.

באם אינו יכול לקום ממיטתו ולהדליק - יכול להדליק על מיטתו ולאחר מכן יעבירו את החנוכייה למקום אחר באותו החדר²⁷⁶, ובמידה שלא מאפשרים כלל להדליק אש - ידליק פנס (שיש בו חוט להט) ללא ברכה²⁷⁷.

הדלקה בדרכים וטיסה בימי החנוכה

כא. טיסה < הטס בימי החנוכה, אם יוצא מביתו לאחר השקיעה - ידליק בביתו, הגם שלא יוכל להתעכב על יד הנרות במשך חצי שעה²⁷⁸.

כב. אם יוצא לפני השקיעה ויודע בוודאות שיגיע למחוז חפצו קודם עלות-השחר - ידליק כאשר יגיע לשם, וגם אם יגיע סמוך ממש לעלות-השחר ולא ידלקו הנרות חצי שעה קודם עלות-השחר²⁷⁹, ואם לפחות שנים או אפילו אחד מבני הבית מלבדו יהיו נעורים באותה שעה - ידליק בברכה. ואם הוא מתגורר שם לבדו ואין שם אנשים נוספים - מדליק בברכה אף שהוא לבדו²⁸⁰.

כג. באם יוצא מביתו לפני השקיעה ולא יגיע למחוז חפצו עד אחר עלות-השחר - ידליק בביתו בפלג-המנחה²⁸¹.

כד. אם יוצא עוד לפני פלג-המנחה ולא יגיע למחוז חפצו עד אחר עלות-השחר²⁸², באם יכול להדליק נרות בשדה התעופה (מפלג-

ית. הבחורים ידליקו בפתח חדרם הפרטי שבישיבה, ששם הוא החדר המיוחד להם, ונמצאים שם יותר ממקום אכילתם, ואף אוכלים בו מפעם לפעם (ואם יש להם ספק בדבר - יאכלו שם לאחר ההדלקה או במהלך היום עכ"פ מזונות בשיעור כזית [כ- 27 ס"מ]²⁶⁸).

אכן, במקום שהדבר אינו מתאפשר מבחינה בטיחותית וכיו"ב - יכולים להדליק כולם בחדר האוכל²⁶⁹, ויזהרו להפריד בין החנוכיות, כדי שיהיה היכר כמה נרות מדליקים באותו הלילה²⁷⁰.

יט. כמו כן, נערות הנמצאות בפנימייה צריכות להדליק בעצמן ולא להסתמך על ההדלקה בביתן²⁷¹.

ויכולות לעשות זאת באופן שכל אחת תשתתף בפרוטה לפחות בקניית השמן, או שאחת תקנה את השמן ותזכה אותו עבור כל הבנות (ראה בהערה²⁷²), וההדלקה תערך בחדר האוכל בהשתתפות כולן, ואחת מהבנות תברך ותדליק, ותוציא את כולן ידי חובה. כמו-כן, מנהל המוסד יכול להדליק בשליחותן וכולן יהיו נוכחות בשעת ההדלקה²⁷³.

ס' רכט. ספר הפרנס ס' קנב ועוד פוסקים, ומה שאמר ר' זירא בגמ' שבת כג, א שבעורו בחור היה משתתף בפרוטה עם בעל הבית - ראה שו"ת יחוה דעת ח"ו ס' מג, דהיינו משום שלא היו לו הורים [ראה ירושלמי קידושין פ"א ה"ז] ולא היה מי שהדליק עליו בבית. וע"ע ימי הלל והודאה פל"ו הע' 3. מאידך, יש הפוסקים כפשוטו דברי הגמ', שלא אמרו שיוצא ידי חובה במה שמדליקין עליו בביתו אלא ביוג נשוי, שהאיש או האשה מדליקים בבית ופוטרים זא", משא"כ בשאר בני הבית, וממילא מעיקר הדין צריכים הבחורים להדליק בעצמם - כ"ה דעת העיטור, הסמ"ג, הסמ"ק, הר"ח שבת שם ועוד. ולהעיר גם משר"ע אדה"ז ס' רסג ס"ט.

268. ראה שו"ת אגרות משה יו"ד ח"ג ס' יד אות ה. שו"ת מנחת יצחק ח"ו ס' מו. שו"ת אוד נדברו ח"ה ס' לח אות ב. שו"ת שבט הלוי ח"ג ס' פג.

269. כפי השיטות הסבורות כך - ראה המובא בשו"ת תשובות והנהגות ח"ב ס' שמג. וראה עוד בפסקי תשובות ס' תרעו אות י. וש"נ. ודעת הגר"ש דבורקין ע"ה היתה שהבחורים ידליקו בחדר האוכל (הובא בקובץ צרפת פרצת גל' לה ע' 115 ואילך).

270. כמ"ש הרמ"א ס' תרעא ס"ב. וראה לעיל בפנים פ"ב ס"ז.

271. ראה בהמובא לעיל הע' 259.

272. והיינו ע"ד המבואר בסדר עירוב תבשילין לאדה"ז, שאחד יכול להגביה את העירוב ולזכות בשביל כל אנשי העיר, וכך גם כאן - שאחת הבנות תקנה שמן ותתן לחברתה שתגביה אותו ותזכה בו עבור כל שאר הבנות שבפנימייה.

273. ראה בהרחבה קובץ הערות וביאורים גל' תתקל ע' 55 ואילך. וש"נ. לוח יומי הלכה למעשה ע' יח.

274. ראה בקובץ צרפת פרצת הנ"ל מענה כ"ק אדמו"ר לסטודנטית שתדליק נרות חנוכה בחדר השינה, אמנם יתכן שהמדובר שם הוא בסטודנטית המדליקה לעצמה מלבד ואין עוד בנות המדליקות שם, שבוזו מוטב שתדליק בחדר השינה, אבל במקום שכל הבנות צריכות

להדליק אכן יכולות להשתתף בפרוטה ולהדליק במקום המשותף לכולן, שהוא חדר האוכל.

274. אף שמדליקים עליו בביתו, וזאת כפי המנהג להדליק בעצמו, כדלעיל בפנים ס"ו.

275. כדן בחור ישיבה דלעיל בפנים ס"ו.

276. ראה לעיל בפנים פ"ז ס"ד ולהלן פ"ז ס"ד.

277. כדלהלן בפנים סוסכ"ד.

278. פשוט, שכן העיכוב ליד הנרות אינו לעיכובא, כנ"ל בפנים פ"ז ס"ד, וודאי שאין להימנע בשל כך מלהדליק את הנרות בביתו או להקדים את ההדלקה קודם השקיעה כדי שיוכל לשהות ליד הנרות חצי שעה.

279. ראה שו"ת שבט הלוי ח"ח ס' קנו אות ב לפי המג"א ס' תערב סק"ו, שיכול להדליק בברכה כל הלילה, וראה גם פסקי תשובות ס' תערב הע' 25. והוספנו התנאים ע"פ המבואר לעיל פ"ד ס"ג. וש"נ.

280. לפי המבואר לעיל בפנים פ"ד ס"ד. וש"נ.

281. וראה לעיל בפנים פ"ד ס"ד ובהערה שם אם יכול לברך על ההדלקה.

282. היינו כשכבר אירע שטיטתו היא בזמנים אלו, אך לכתחילה

המנחה ואילך) - יסמוך על הדעות שיכול להדליק שם (אחר שיכוון שלא לצאת בהדלקה שבביתו, או כאשר ממילא יש הפרשי שעות בין המדינות)²⁸³, ובפרט אם נמצא בחדר מיוחד (VIP) לפני הטיסה, ונכון שיאכל שם בשיעור 'סעודת קבע' [פת או מזונות יותר מכביצה]²⁸⁴.

אך באם אין הדבר מתאפשר, יכול לסמוך על ההדלקה שבביתו ואינו צריך להדר להדליק בעצמו, וליתר שאת ידליק על מקומו פנס ייש בו חוט להט במקום נר חנוכה וללא ברכה²⁸⁵.

כה. רכבת, מכונית וספינה > אדם הנוסע לנסיעה ארוכה ולא יהיה בביתו במשך זמן ההדלקה ולן ברכבת, במכונית או בספינה - דינו כמדליק בטיסה, כנ"ל, וכמובן שאם יש באפשרותו להדליק בהם נרות חנוכה כדין דליק בהם²⁸⁶.

ט.

הדלקת נרות בבית-הכנסת

תקנת ההדלקה והברכה

א. נוהגים להדליק נרות חנוכה בבית-הכנסת (לאחר תפילת מנחה, כדלהלן ס"א) ובברכה - משום פרסומי ניסא²⁸⁷.

ב. בית-כנסת שיש בו כמה מניינים בזה אחר זה - אינם צריכים להדליק ולברך שוב בכל מנין, אלא במנין המרכזי בלבד (ובלבד שיהיה אחרי פלג-המנחה, כדלהלן ס"י)²⁸⁸.

ג. בית-כנסת שיש בו כמה חדרי תפילה

נפרדים - יכולים להדליק ולברך בכל חדר וחדר בפני עצמו²⁸⁹.

ד. מנין המתפללים תפילת מנחה [באופן קבוע] שלא בבית-הכנסת, נכון שידליקו גם שם נרות חנוכה - משום פרסומי ניסא²⁹⁰.

ה. כיון שטעם ההדלקה הוא משום פרסומי ניסא, אין לברך על ההדלקה בבית-הכנסת אלא כשיש שם לפחות עשרה²⁹¹ הנוכחים בבת-אחת²⁹² בשעת ההדלקה, או שלפחות ברור²⁹³ שעתידים לבוא ולהימצא יחד לאחר ההדלקה ולראות את הנרות²⁹⁴ כל עוד הם דולקים²⁹⁵.

ו. שיעור זמן ההדלקה בבית-הכנסת, לדעת רוב הפוסקים, הוא כמו בהדלקה בבית - לכל הפחות חצי שעה²⁹⁶. ולכן יש להדליק

289. שכיון שההדלקה היא משום פרסומי ניסא, הרי בכל מקום שיש בו מנין המתפללים בפני עצמם יכולים להדליק ולברך, ויש שכתבו שהוא דוקא בחדרים שיש בהם ארון הקודש בפני עצמו, אולם לפי הטעם שההדלקה בבית-הכנסת היא מצד פרסומי ניסא, אין לחלק בזה. וראה גם חזון עובדיה חנוכה ע' נז. וכ"כ כמה אחרונים. אבל ראה נטעי גבריאל, הל' חנוכה, פ"מ ס"ח.

ומ"מ לא כתבנו שצריכים להדליק אלא שיכולים לעשות כן, כיון שלכאורה כבר נתקיימה תקנת ההדלקה בבית-הכנסת בחדר הראשי. וכמדומה שאין המנהג הפשוט להדליק בכל חדרי בית-הכנסת.

290. שכן לפי טעם ההדלקה בבית-הכנסת, שהוא משום פרסומי ניסא, יכולים להדליק כל זמן שמתאסף ציבור, וודאי שמתאים הוא להנהיגה בפועל שמדליקים בסדר התפילה. אמנם עיקר התקנה הוא בהדלקה בבית-הכנסת שמתפללים בו בקביעות, וכן הטעמים האחרים להדלקה המבוארים ב"י שם שייכים יותר כשמתפללים בבית-הכנסת דוקא. וע"ע פסקי תשובות ס"י תרעא אות כ ובהמצוין שם.

וכיון שמדובר במקום שאינו מיועד לבית-כנסת - ראה להלן בפנים ס"י. שאין להדליק בברכה באם הנרות לא יוכלו להישאר דולקים שם למשך חצי שעה.

291. ובמקרה הצורך ניתן לצרף גם נשים (העומדות בעזרת הנשים וכיו"ב) וילדים למנין זה - ראה להלן פ"י ס"ז.

292. מאחר ואין פרסום אלא בעשרה, כמבואר בגמ' מגילה ה, א ובכתובות ז, ב דלפרסומי מילתא בעינן בי עשרה, וראה שו"ת הרשב"א ח"ו ס"י קעט, וכמוכר בחלק מהאחרונים שדיברו בזה. וע"ע קובץ מבית חיינו ח"ז (תשפ"א) ע' 37 ואילך. וש"נ.

293. ראה שו"ת מנחת אלעזר ח"ב ס"י סח, שבמקום ספק אם יבואו עשרה אין לברך. מאידך, אם אמורים לבוא אין לחשוש שמא לא יבואו - ראה שו"ת מהרש"ג ח"ב ס"ו קעב.

294. שנחלקו הפוסקים בזה, דדעת המג"א שם סק"י שגם אם אין מנין בשעת ההדלקה אלא שיבואו אחר כך עשרה שיראו את הנרות שפיר יכול להדליק ולברך. וכ"כ במשנ"ב שם סקמ"ו ובביאור הלכה שם ד"ה ויש נוהגין. אך דעת היעב"ץ בבור וקציעה ס"ו תרעא, ונמשכו אחרי השערי תשובה שם סוסק"ה והפך החיים שם סקע"ח ועוד, שלא יברך אלא אם כן יהיה בפועל מנין בשעת ההדלקה.

וראה בקצות השולחן הערות למעשה שער חנוכה ופורים ע' קמב, שהכריע שיש לברך כהמג"א ודעימיה. וכ"כ בלוח כולל חב"ד. קובץ מבית חיינו ח"ז (תשפ"א) ע' 37. וכן דעת רבים מרבני חב"ד.

295. ראה קובץ מבית חיינו שם ע' 40 ובהמצוין שם, שאין חובה שיבואו דוקא בתוך החצי שעה להדלקה, אלא כל עוד הנרות דולקים שפיר דמי.

296. ראה פרי מגדים א"א ס"י תרעא סק"ב ומשנ"ב ס"י תרעג סק"ג שאסור להתפלל לאור נרות חנוכה בבית-הכנסת כל זמן שלא דלקו חצי שעה. וראה גם להלן בפנים ס"ט מהמג"א והמשנ"ב, שלכתחילה

מוטב שלא יכניס את עצמו למצב כזה. וראה לוח יומי הלכה למעשה שם ס"ז ע"ט ובהמצוין שם.

283. ראה שו"ת רבבות אפרים ח"ה ס"י תקעט. קובץ אור ישראל (מונסי) גל' יח ע' עה ואילך. ושם שידליק ללא ברכה, אולם במקום שהוא עיקר חיובו כיון שאין לו בית כעת ואינו יכול לצאת בהדלקה שבביתו משום הפרשי השעות - יכול אף לברך על כך. וראה עוד בהרחבה ממלכת כהנים ס"י כג.

284. וכל זאת גם אם יתברר לאחר הדלקתו שיצטרך לכבותם טרם עבר חצי שעה מהדלקתם.

285. ראה הליכות שלמה ע' רפג. אור לציון ע' רסז. חזון עובדיה הל' חנוכה ע' צז. הליכות מועד הל' חנוכה ע' פא-ב ובהערות שם. וש"נ.

286. שו"ת מהרש"ם ח"ד ס"י קמו. וראה חובת הדר פ"ב הע' לט. אבל ראה אהלך באמיתך פליט ס"ד שהסתפק בנוגע למכונית אם ניתן להחשיבה כבית דירה.

287. שו"ע ס"י תרעא ס"ו. וראה ערוך השלחן שם סק"ו.

288. ראה שו"ת שבת הלוי ח"ט ס"י קמג. שו"ת אור לציון ח"ד פ"ב תשובה יג.

נרות ההדלקה

ט. בחנוכייה בה הדליקו במנין כ"ק אדמו"ר השתמשו בנרות של חלב ולא של שמן-זית או שעווה³⁰⁴.

זמן ההדלקה

י. אין מדליקים את נרות בית-הכנסת לפני פלג-המנחה, אך מאידך אין מקפידים להדליק לאחר השקיעה אלא מפלג המנחה ואילך³⁰⁵.

יא. למנהגנו, מדליקים נרות חנוכה בבית-הכנסת בסיום תפילת מנחה - לאחר אמירת קדיש שלם, לפני "עלינו לשבח"³⁰⁶. לאחר ההדלקה נוהגים לנגן "הנרות הללו" בניגון הידוע³⁰⁷.

אופן ההדלקה

יב. אופן ההדלקה בבית-הכנסת הוא כמו בהדלקה שבבית, בסידור הנרות ובסדר ההדלקה ובאמצעות שמש וכו'.

יג. ניתן לכבד כל אדם בהדלקה, ואין הכרח ששליח-הציבור דוקא ידליק.

יד. המדליק יהיו פניו לדרום ואחוריו לצפון (ולא שיעמוד בין החנוכייה לכותל)³⁰⁸.

304. וכהמנהג בבתי-כנסת רבים [אם כי כיום, כשהשמן-זית הוא בהישג יד, בבתי כנסת רבים מדליקים בשמן זית], וראה הטעם לכך במכתב כ"ק אדמו"ר שנדפס כהוספה לקונטרס התועודות שיל"ע ועד הנחות בלה"ק לש"מ מקץ חנוכה תשע"ח ע' 74. וע"ע בהמצוין בלוח יומי הלכה למעשה חנוכה תשפ"ג ע' 57.

305. נטעי גבריאל, הל' חנוכה, פמ"א הע' ב. וראה אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"י ע' רכת. וכן הורה כ"ק אדמו"ר לר' שמואל לויטין ע"ה, לאחר את זמן תפילת מנחה לשעה שיוכלו להדליק בה את נרות החנוכה לאחר זמן פלג-המנחה - הוספות לשיחות קודש תשכ"ג ע' 401. וראה גם הלכות ומנהגי חב"ד ע' 104 הע' 69, ש"דוע ומפורסם אשר כ"ק אדמו"ר דייק מאוד לא להדליק לפני פלג-המנחה, אפילו בימים שהיו כינוסים וכו'.

306. כך נהגו במנין של כ"ק אדמו"ר - שבח המועדים ע' 106. היו פעמים שלא הדליקו בבית-חיינו בתפלת מנחה, כמו בזמנים ש"ק אדמו"ר חזר מאוחר מהאוהל הק', שאז הדליקו את הנרות רק לאחר מעריב, וכ"ה בכר"כ יומנים במשך השנים.

307. כן, במעמדי פרסומי ניסא העולמי שנערכו בבית חיינו ושודרו בלוויין, שהתחילו בתפילת מנחה ואחריה התחיל הכינוס שהיה משולב בהדלקת נר חנוכה, היה כ"ק אדמו"ר מורה לומר "עלינו לשבח" מיד לאחר תפילת שמו"ע של מנחה ולהדליק נר חנוכה רק לאחר מכן, כדי לא לעשות הפסק גדול בין תפלת שמו"ע לעלינו לשבח", וכ"ה ביומנים המתארים אירועים אלו.

308. הלכות ומנהגי חב"ד ע' 104. וראה שם הע' 71 שכך נהגו בשנים האחרונות במנין של כ"ק אדמו"ר.

309. כף החיים סי' תרעא סק"ט. שו"ת שבט סופר סי' כד. שו"ת להורות נתן ח"י סי' ט"ג. וכך המנהג בבית-חיינו. וע"ע לוח יומי הלכה למעשה שם ע' טז ובהע' 58.

בנרות כאלו שיוכלים לדלוך בשיעור זמן זה²⁹⁷.

מטעם זה, אין להדליק בברכה אלא אם כן יוכלו להשאיר שם את הנרות דולקים למשך חצי שעה²⁹⁸.

אודות הזוהר וכיבוי הנרות בתוך זמן זה ולאחריו - ראה להלן סי"ט ואילך.

מקום הנחת החנוכייה

ז. בבית-הכנסת מניחים את החנוכייה בצד דרום²⁹⁹ (כלומר, בקיר הימני של בית-הכנסת³⁰⁰), ומסדרים את הנרות בין מזרח למערב³⁰¹.

ח. את חנוכיית בית-הכנסת (בשונה מהחנוכייה שבבית³⁰²) נוהגים להניח במקום גבוה דוקא, למעלה מעשרה טפחים³⁰³.

אין להזיז את חנוכיית בית הכנסת לאחר ההדלקה קודם שתעבור חצי שעה [ואף לדעת המקילים בזה שם (ראה ב"י סי' תרעה) כבר כתבו אחרונים שא"י מצד שאין שיעור נרות בית-הכנסת אלא משום שכיון שרבים שמעו את הברכה בשעת ההדלקה, תו ליכא לחשש שיאמרו שלצרכו הוא מדליק - ראה בגרי ישע סי' תרעה סק"ב]. וראה גם שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קנו [אבל ראה להלן הע' 317].

אכן בשו"ת מלמד להועיל ח"א סי' קכא, אף שהסכים שהשיעור הוא חצי שעה, אך לדבריו הוא רק משום דלא פלוג בין בית-הכנסת לבית, אבל באמת שיעור זה אינו שייך בביהכ"ס, כיון שהוא מיוסד על שיעור של 'עד שתכלה רגל מן השוק'. ולכן יש מקומות שנהגו לכבות את הנרות מיד לאחר ערבית ולהדליקם שוב בבוקר, ולהשלים בהדלקה זו שבבוקר את שיעור החצי שעה של הערב. ע"ש. אמנם כבר העירו, שאחרי שח"ל קבעו את השיעור לזמן ההדלקה שהוא חצי שעה בגלל שיעור 'עד שתכלה רגל מן השוק' - קבעו בזה השיעור לכל הדלקת נר חנוכה (ראה ימי הלל והודאה פ"ח סוה"ע 51).

וכן בשו"ת שרגא המאיר ח"י סי' פד כתב מסברא דנפשיה שלא נאמר שיעור ההדלקה בבית-הכנסת. ועד"ו כתבו בקובץ אור ישראל גל' יח ע' צד, וכנראה איתמטיטיה דברי הפוסקים דלעיל, מהם משמע להדיא דפשיטא להו דבעינן לאחר שיעור חצי שעה גם בבית-הכנסת. וע"ע פסקי תשובות סי' תרעה הע' 98. ולהעיר משיחת כ"ק אדמו"ר מוציא זאת חנוכה תשל"ד (תורת מנחם חע"ה ע' 20) [וראה לוח יומי הלכה למעשה חנוכה תשפ"ג ע' טז ובהע' 56, שכתב להקל בשיעור זה, אולם גם לדבריו נראה שלמעשה אינו סומך על כך לכתחילה, רק בענין לכבותם במקום שמתאזרים כל הקהל ובפרט בחשש שריפה, וע"ד המבואר להלן בהע' 317. וע"ע ילקוט יוסף חנוכה סי' תרעה הע' י. ויש להעיר בזה עוד, ונאכהמ"ל].

297. כפי הדין בהדלקה שבבית, כמבואר לעיל פ"ו סי"ב.

298. לפי המבואר לעיל הע' 296 ולהלן הע' 317.

299. שו"ת סי' תרעה סי"ו.

300. כך המנהג הרווח, וכן הוא המנהג בבית-חיינו, למרות הדין בספרי הפוסקים והמנהגים בדבר ההנחה בבית-הכנסת בדרום העולם - ראה פסקי תשובות סי' תרעה אות יח ובהע' 106.

301. רמ"א שם.

302. ראה לעיל בפנים פ"ג סי"ב.

303. פמ"ג סי' א תרעה א"א סק"ב (ושם) שיתכן הטעם כדי שיראו הנרות היטב לעומדים בבית הכנסת ויתפרסם הנס יותר [ולפ"ז פשוט שאין לכנייה במקום גבוה מאד שלא תיראה ממנו כ"כ למתפללים]. מור וקציעה סי' תרעה (ושם) שאין מקפידים שהתיה פחות מ' טפחים והמנהג שיניחנה בגובה י"ח טפחים, כדוגמת המנורה שבמקדש). משנ"ב סי' תרעה סק"ז.

טו. יש להיזהר להדליק את הנרות במקומם על החנוכייה³⁰⁹.

טז. נכון לעורר שהציבור אינם יוצאים ידי חובתם בהדלקה זו ולעוררם להדליק נר חנוכה כל אחד בביתו³¹⁰.

יז. גם המדליק את נר חנוכה בבית-הכנסת חוזר ומדליק בברכה בביתו, אלא שבליילה הראשון לא יחזור ויברך שהחיינו בהדלקה שבביתו, אלא אם כן מוציא ידי חובה את בני ביתו בהדלקתו³¹¹.

יח. אבל ר"ל, היינו בתוך שנים עשר חודש על אביו ואמו או בתוך שלושים על שאר קרובים - לא ידליק את הנרות בליילה הראשון בבית-הכנסת, אלא משהו אחר מהקהל, כדי שלא יאמר "שהחיינו" בציבור, אבל בשאר הימים יכול להדליק³¹².

הזאת וכיבוי הנרות

יט. נכון להיזהר לכתחילה שלא להזיז את חנוכיית בית-הכנסת ממקומה לאחר ההדלקה קודם שיעבור שיעור זמן ההדלקה³¹³. אולם במקרה הצורך מותר להזיז ממקומם לאחר ההדלקה³¹⁴.

כ. לאחר שעבר שיעור זמן ההדלקה, מותר מן הדין לכבות את הנרות, כמו בבית³¹⁵, אלא שנוהגים להשאירם דלוקים אף לאחר שהציבור עזבו את בית-הכנסת, כל עוד אין צורך לכבותם³¹⁶.

כא. יש שכתב שבמקום שיש חשש דליקה או

גניבת החנוכייה וכיו"ב מותר לכבותם בעת עזיבת הקהל אף אם הוא בתוך שיעור זמן ההדלקה³¹⁷.

כב. במשך החצי שעה שלאחר ההדלקה, אין להשתמש לאור הנרות³¹⁸.

הדלקה בשחרית ובמשך היום

כג. נוהגים להדליק - ללא ברכה - את החנוכייה בבית-הכנסת גם בזמן תפילת שחרית עד לסיומה³¹⁹.

כד. גם בהדלקת החנוכייה בעת תפילת שחרית בבוקר בבית-הכנסת מדליקים את הנרות באמצעות ה"שמש" ומשאירים אותו על החנוכייה, כמו בליילה³²⁰.

כה. נכון שיהיו נרות חנוכה דולקים בבית-הכנסת במשך כל שעות היממה, באם הדבר מספיק בטיחות³²¹.

כו. ב"זאת חנוכה" נוהגים שלא לכבות בשקיעה את הנרות שדלקו בבית הכנסת במהלך היום אלא משאירים אותם דלוקים גם במוצאי החנוכה³²².

317. שו"ת שבט הליי שם.

וראה שם שלמרות שכתב שע"פ כל הטעמים להדלקה בבית-הכנסת אין לכבות את הנרות מ"מ התייר בשעת צורך במקום גניבה או דליקה לכבותם אף קודם חצי שעה, ומשמע מדבריו שזאת גם כאשר הדבר ידוע לכתחילה בשעת ההדלקה שיצטרכו לכבותם, וצ"ע היאך ניתן לברך על הדלקה זו. ובשלמא להסוברים שלכתחילה אין צריך שיעור להדלקת הנרות בבית-הכנסת, אבל לא קיי"ל הכי, כמ"ש בעצמו בתוך התשובה (וראה בהרחבה לעיל הע' 296. וש"ג). ובפשוטות לא נחית לזה, וגם לדעתו אין להדליק בברכה מלכתחילה אם יודעים מראש שיצטרכו לכבות את הנרות בתוך חצי שעה, וגם נראה מדבריו שלא סמך ע"ז אלא בשעת דחק. וראה גם לוח יומי הלכה למעשה שם ובהע' 36.

וראה שו"ת רבבות אפרים ח"ג סי' תנ"ג וחי"ה סי' תלב אות ה, שהתירו לכבותם אף בתוך החצי שעה, כיון שנתקיימה תקנת ההדלקה בביהכ"ס שמצד פרסום הנס בשעת ההדלקה ועד לסיום התפילה, ומשמע שלכן אין בעיה גם להדליקם ובברכה אף שיודעים שיצטרכו לכבותם לאחמ"כ בתוך שיעור זמן ההדלקה. אמנם דבריו מבוססים על הסברות שכתבו בשו"ת שרגא המאיר ודעימיה הנו' לעיל הע' 296, שחידוש הם. ע"ש. וע"ע ילקוט יוסף סי' תרע"א סק"ט. ומ"מ סברות הנו"ל חיי לאיצטורפי במקום שנתן שמן כשיעור צור"ך לכבותם מחמת חשש שריפה וכיו"ב.

318. פרי מגדים א"א סי' תרע"א סק"ב. משנ"ב סי' תרע"ג סק"ג.

319. ראה פרי מגדים אשל אברהם סי' תרע"ה סק"ד. שדי חמד סוף מערכת חנוכה. לוח כולל חב"ד. רשימת הנהגות קודש (תשכ"ה) ע' כב. וראה גם שיחת כ"ק אדמו"ר מוצאי זאת חנוכה תשל"ד (שיחות קודש תשל"ד ח"א ע' 232). יומן פאקס א שיחה ד' דחנוכה תשנ"ב.

320. לקוטי שיחות ח"י ע' 315. ליקוט מענות קודש תשכ"ג ע' 140. וראה גם מקדש מלך ח"ד ע' תקד. שבח המועדים הל' חנוכה פ"ו ס"ה. 321. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תש"נ (ספר השיחות תש"נ ח"א ע' 193 הע' 81).

322. יומן תשכ"ה. הובא הלכות ומנהגי חב"ד ע' 118, שכך הורה כ"ק אדמו"ר. ושם העיר, שמשיתח כ"ק אדמו"ר זאת חנוכה תשמ"ט משמע שיש להדליק את נרות חנוכה בבית-הכנסת לפני תפילת מנחה וזאת חנוכה (ראה תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 95).

309. ולא יוציא נר ידליקו ויחזירו למקומו. ואם כי הדבר פשוט, כתבנו זאת כי נרות בית הכנסת בקל יבוא להוציאם, ובפרט כשהם גבוהים נוח יותר להורידם ולהדליקם.

ומעשה רב בבית-חיינו, שהוריד המדליק את אחד הנרות, והדליקו והחזירו למקומו, והורה כ"ק אדמו"ר שיציאו את הנר ויניחוהו כשהוא דולק על העמוד של הש"ץ, וישמו נר חדש וידליקוהו במקומו (ימן הרב אורי הולצמן ש"י מחנכת תשמ"ג).

310. כדלהלן בפנים פ"ו סק"ג בנוגע להדלקה במקומות ציבוריים.

311. כדלעיל בפנים פ"ו סק"ז.

312. שערי תשובה סי' תרע"א סק"ז. משנ"ב שם סקמ"ד ובשעה"צ שם סק"ג.

313. מג"א סי' תרע"ה סק"ב. משנ"ב שם סק"ו, וכמו בהדלקה בבית - ראה לעיל בפנים פ"ו סק"ג ואילך.

314. ראה מג"א שם.

315. ראה לעיל בפנים פ"ו סק"ח.

316. ראה שו"ת שבט הליי ח"ח סי' קנו, והיינו משום שלאחד הטעמים הדלקת הנרות בבית-הכנסת היא זכר למקדש. וראה מג"א סי' עתר סק"ב שנרות בית-הכנסת דולקים עד חצות. וע"ע פסקי תשובות סי' תרע"ה ע"ג.

וראה להלן בפנים סכ"ה הוראת כ"ק אדמו"ר שנכון שיהיו נרות חנוכה דולקים בבית-הכנסת במשך כל שעות היממה.

מבצע הנוכה' והדלקה במקומות ציבוריים

מצוות התנוכה לכל יהודי

- א. יש לדאוג שבכל בית יהודי ידליקו נרות חנוכה, ובמקרה הצורך להעניק להם חנוכיה³²³.
- ב. יש לדאוג שכל הגברים ובכללם גם ילדים צעירים ידליקו נרות חנוכה בפני עצמם³²⁴.
- ג. בבית שאין בו גבר שידליק נר חנוכה - ישתדלו לכל הפחות שאשה (או ילדה) תדליק נר חנוכה³²⁵.
- ד. יש להשתדל שהדלקת נר חנוכה של הזולת תהיה באופן של "מהדרין מן המהדרין", כולל גם ההדלקה עם תחילת זמנה, כפי הנדרש לכתחילה³²⁶.
- ה. יש לבקר את הנמצאים בבתי-הרפואה, בתי מושב-זקנים ובתי-האסורים וכן כוחות הביטחון, להדליק איתם את נרות חנוכה ולשמח אותם³²⁷.

ההדלקה והברכות

- ו. כשמדליקים עם אנשים בבתם או בכל מקום שיוצאים בו ידי חובה בהדלקה זו (בשונה מהדלקה הנעשית לפרסומי ניסא, כמבואר להלן ס"א ואילך) - ידליק מי שיוצא ידי חובה ויברך בעצמו³²⁸.
- ז. אם אינו יכול להדליק בעצמו - ידליק אחר

ויברך בשליחותו ובנוכחותו והוא ישמע את הברכה ויענה אמן³²⁹.

ח. אם יכול להדליק ואינו יודע לברך - יכול אחר שאינו יוצא ידי חובה עתה לברך עבורו³³⁰, ויכול גם ללמדו ולבטא עבורו כל מילה והוא יחזור אחריו וידליק³³¹.

ט. מי שלא הדליק בלילה הראשון או בשאר לילות - בלילות הבאים מדליק כמו שאר בני אדם, היינו שאם שכח להדליק בלילה הראשון מדליק בלילה השני שני נרות ולא נר אחד וכן הלאה³³².

י. אם לא הדליק נרות ביום הראשון, מברך "שהחיינו" בפעם הראשונה שמדליק³³³, וכן מי ששכח לברך "שהחיינו" ביום הראשון או בפעם הראשונה - מברך ביום שנזכר בשעת ההדלקה³³⁴.

דיני טעות והפסק בברכות - ראה לעיל פ"ו ס"ג ואילך.

הדלקה במקומות ציבוריים

יא. היכן מדליקים? < יש להדליק נרות חנוכה במקומות ציבוריים ופומביים בכל עיר ועיירה, כפר ומושב וכו', כדי להדגיש העניין דפרסומי ניסא³³⁵.

יב. מדליקים במקום הציבורי והמרכזי ביותר, ואם אפשר להדליק במקומות נוספים - מה טוב³³⁶.

יג. כמו כן יש להדליק בכל מקום בו מתכנסים עשרה יהודים למסיבת חנוכה וכו"ב -

329. ראה בן איש חי וישב את ו. שו"ת רב פעלים ח"ד סי' יד, שבכה"ג בעה"ב יברך והשליח ידליק. אבל בשו"ע אדה"ז סי' תלב ס"ח (גבי בדיקת חמץ), שהשליח מברך. קונטרס מבצע חנוכה כהלכה ע' 6 ובהע' 27.

330. לפי שו"ע אדה"ז סי' רעג ס"ו.

331. ויזונו להדליק נר חנוכה" וכן (בלילה הראשון) את ברכת "שהחיינו", שכן מכת דין "ערבות" נחשב כמחויב בדבר (לפי שו"ע אדה"ז סי' קצז סכ"ג).

332. ראה שו"ע אדה"ז סי' תפד ס"ד: "ואם הם אין יודעים לברך ברכת המזון יקרא הוא עמהם כל ברכת המזון מילה במילה, ואינו כמברך לבטלה, כיון שהן עונין אחריו כל מילה ומילה, והרי הוא כמקרא את הקטן ומלמדו ברכת המזון אחר אכילתו". וראה נתיבים בשדה השליחות ח"ב פ"ט ע' 3. שיעורי הלכה למעשה סי' עא אות ג.

ולכאורה אפשרות זו עדיפה, שבכך מלמדו לברך בעצמו ולא רק מברך עבורו מדין ערבות. ויל"ע.

333. רמ"א סי' תערב ס"ב.

334. ראה טושו"ע סי' תרעו ס"א.

335. טושו"ע שם. וראה נטעי גבריאל שם פכ"ה ובהע' א. וש"ג.

336. שיחת כ"ק אדמו"ר נ' דחנוכה תשמ"ז (ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 190).

336. שם.

323. ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ וישב תשל"ד (תורת מנחם חע"ד ע' 342). ליל כ"ג כסלו תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 22).

ועוד.

324. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשל"ד (תורת מנחם חע"ד ע' 342).

325. שיחת כ"ק אדמו"ר ליל כ"ג כסלו תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 23).

326. שמאחר שמבצע זה, ככל המבצעים, קשור עם מצות "ואהבת לרעך כמוך", הרי שצריך לדאוג שגם השני יוכל לקיים מצות נר חנוכה באופן המהווה ביותר בכל הפרטים ("ממוך") - ראה בהרחבה שיחת כ"ק אדמו"ר אור ל"ד כסלו תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 460).

327. שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ וישב תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 294), "יש כסלו תשל"ח (שיחות קודש תשל"ח ח"א ע' 281).

אור ל"ד כסלו תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 375). י"ט כסלו תשל"ט (שם ע' 437). מוצאי ש"פ וישב תשל"ט (שם ע' 464). ש"פ

מקץ תשל"ט (שם ע' 529 ואילך). אור ל"ד כסלו תשמ"מ (שיחות קודש תשמ"מ ח"א ע' 444). מוצאי שבת חנוכה תשמ"מ (שם ע' 621 ואילך). י"ד כסלו תשמ"א (שיחות קודש תשמ"א ח"א ע' 500). לקוטי שיחות ח"ב ע' 429. ועוד.

328. לפי המבואר לעיל פ"א ס"ו.

הנרות הנוספים לאחר שהמברך הדליק את הנר הראשון שיוצאים בו ידי חובה.

כ. נרות ההדלקה > גם בהדלקות הציבוריות, שמטרתן לפרסום הנס בלבד, יש להשתדל להדליק באש ממש, אך אם מאיזו שהיא סיבה עורכים הדלקה ציבורית עם נרות גז או חשמל - אין לברך על ההדלקה³⁴⁶.

כא. בהדלקות הציבוריות ניתן להקל להדליק גם באמצעות נפט³⁴⁷.

כב. לצרף לתפלה > מה טוב, שבמקום שעורכים מסיבת חנוכה ומדליקים בה נרות חנוכה, יתפללו תחילה תפילת ערבית (וכשמתאפשר - גם מנחה) בציבור, ולאחר מכן ידליקו את נרות החנוכה³⁴⁸.

כג. לצאת ידי חובה בהדלקה > מה טוב - להודיע לנאספים שאינם יוצאים ידי חובתם בהדלקה זו ולעוררם להדליק נר חנוכה כל אחד בביתו³⁴⁹.

כד. הפצת תורה ומצוות > כמו-כן יש לעוררם להאיר את ביתם ב"נר מצווה ותורה אור" - על-ידי תורה, תפילה וגמילות-חסדים³⁵⁰.

כה. כשנאספים במקום גם לא יהודים, יש לעוררם על דבר קיום שבע מצוות בני נח שנצטוו בהם³⁵¹.

הדלקה במשרדים ובחנויות

כו. ככלל, יש לדעת שההדלקה במשרדים ובחנויות אינה אלא מצד פרסומי ניסא בלבד, שכן מקום זה אינו בית דירה והמדליק בו (בדרך כלל) אינו יוצא בו ידי חובתו, ולכן יש להודיע באופן ברור לבעל החנות והנמצאים שם שאין יוצאים ידי חובה בהדלקה זו, ועליהם להדליק נרות חנוכה בביתם כדי לצאת ידי חובת מצות הדלקת נר חנוכה³⁵².

346. ראה נתיבים בשדה השליחות ח"ב פט"ו ס"י-יב. וש"נ.
 347. ראה נתיבים בשדה השליחות שם ובהע' 8, שנוהגים להקל להדליק באמצעות נפט, ומצוין לפסקי תשובות סי' תרע"ג אות א, שיש להקל בזה בשעת הדחק, בפרט שיעקר חסרונו הוא מחמת הריח, מה שלא שייך כשמדליק בחוץ. ע"ש.
 348. וכדעת הפוסקים בזה, שאז נחשב יותר לבית כנסת וניתן להדליק בו נרות חנוכה בברכה - ראה בהמצוין לעיל הע' 340.
 349. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ז (ספר השיחות תשמ"ז ע' 172). ליקוטי מענות קודש תשמ"ז ע' 31.
 350. שיחת כ"ק אדמו"ר ו' דתנוכה תשמ"ז (ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 190).
 351. שיחת כ"ק אדמו"ר ו' דתנוכה תשמ"ז (ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 190).
 352. כמובא להלן סכ"ז. וראה גם קובץ מבית חיינו ח"ז (תשפ"א) ע' 57 ואילך.

לפרסומי ניסא, ולעוררם לקיים מצות נר חנוכה בביתם³³⁷.

יד. החנוכייה > גם בחנוכייה שמדליקים ברחובה של עיר, יש להקפיד [שהלהבת] לא תהיה גבוהה מעל עשרים אמה (כ-9.6 מטר)³³⁸.

טו. יש להקפיד שהנרות בחנוכייה יהיו בגובה אחיד, אולם אם הוזמן להדליק חנוכייה במסיבת חנוכה וכיו"ב והביאו לשם חנוכייה שבה אין הנרות מונחים באופן זה, יכול להדליק בה³³⁹.

טז. הברכות > ניתן לברך על הדלקה ציבורית³⁴⁰, וזאת כאשר מתאספים במקום עשרה יהודים בבת-אחת בשעת ההדלקה או לפחות יודעים שיעברו שם עשרה אנשים בבת-אחת במשך הזמן שהנרות דולקים³⁴¹. ובעת הצורך אף נשים וקטנים שהגיעו לחינוך מצטרפים לעשרה לענין זה³⁴².

יז. כשמדליק חנוכייה ציבורית ביום הראשון יכול לברך "שהחיינו" גם אם כבר הדליק נרות חנוכה בביתו ובירך "שהחיינו"³⁴³.

יח. כיבוד בהדלקה > אין לכבד נשים להדליק או לברך על ההדלקה בציבור³⁴⁴, ובמקום הצורך ניתן לכבדם בהדלקת השמש או בהדלקת שאר הנרות מלבד הנר הראשון שיוצאים בו ידי חובה³⁴⁵.

יט. אין מניעה לכבד כמה אנשים בהדלקת

337. לפי הנ"ל הע' 335.
 338. לפי שו"ע סי' תרע"א ס"ו. וראה לוח יומי הלכה למעשה חנוכה תשפ"ג ע' כו.
 339. ראה לעיל פ"ב הע' 21. וש"נ.
 340. כך נהגו בהדלקות הפומביות ברחובה של עיר ששודרו בלויין לבית-חיינו בנוכחותו ובהשתתפותו של כ"ק אדמו"ר החל משנת תש"ו, והדרב נלמד מהדלקה בבית הכנסת, שכן לפי דברי הריטב"א והריב"ש הטעם להדלקה בבית-הכנסת בברכה הוא מפרסומי ניסא (וכך נפסק בשו"ע סי' תרע"א ס"ז) - ראה בהרחבה הלכות ומנהגי חב"ד ע' 123. חקרי מנהגים או"ח (ח"ג) סי' ק' (ע' רח ואילך). נתיבים בשדה השליחות ח"א, בירורי הלכה סי' יג. קובץ מבית חיינו ח"ז (תשפ"א) ע' 36 ואילך. וראה גם ליקוטי יוסף חנוכה סי' תרע"א ס"י ובהערה שם. וש"נ.
 341. וכדין ההדלקה בבית-הכנסת, כמבואר לעיל בפנים פ"ט ס"ה.
 342. ראה שו"ת רב פעלים ח"ב או"ח סי' סב (לענין צירוף נשים). חזון עובדיה חנוכה ע' נב. ועוד. אבל ראה בליקוטי יוסף חנוכה סי' תרע"א סט"ז, שאין לצרפם אלא אם כן יש רוב מנין של גברים מעל גיל מצוות. ולהעיר משיחת כ"ק אדמו"ר מוצאי זאת חנוכה תשל"ד (תורת מנחם חו"ע ע' 19).
 343. לפי המובא בנטעי גבריאל פמ"ג ס"ה ובהערה שם. וש"נ.
 344. שכן אף שגם הנשים מחויבות בהדלקה (כמבואר לעיל בפנים פ"א ס"ו), אך אין זה כבוד הציבור שאשה מדליקה עבורם, כמו שמצינו בקידוש ובמקיא מגילה. וראה בהמצוין בהערה הבאה. ובפרט שנהוג לשורר בנעימה את ברכות ההדלקה יש לאסור מצד קול באשה.
 345. קונטרס מבצע חנוכה כהלכה ע' 9.

בתוך חצי שעה להדלקתם - אין לברך על ההדלקה³⁵⁸.

וראה להלן סל"ו לענין הנרות שמדליקים בערב שבת.

לב. בהדלקה ציבורית או בהדלקה בחנויות ומשרדים, שהיא לפרסומי ניסא בלבד, באם עוזבים את המקום וחוששים לדליקה וכיו"ב - ניתן לכבות את הנרות אפילו בתוך חצי שעה מהדלקתם, ואם הדבר ידוע מראש שיצטרכו לכבותם - יש להדליק מלכתחילה ללא ברכה³⁵⁹.

הזאת התנוכיה לאחר ההדלקה

לג. במקום שמדליקים כדי לצאת בו ידי חובה, אין להדליק את התנוכיה במקום אחד ולאחר ההדלקה להעבירה למקום אחר³⁶⁰.

ובפרט יש להיזהר בדבר כשמדליקים בבתי רפואה וכיו"ב, שלפעמים מגלים בעת ההדלקה או לאחריה שלא ניתן להשאיר את התנוכיה במקום ההדלקה ונאלצים להעבירה למקום אחר, ולכן יש לתכנן מראש את מקום ההדלקה המתאים.

לד. אכן, אם יש צורך גדול בדבר, וכגון חולה השוכב במיטתו - יכול להדליק נר חנוכה סמוך מיטתו למרות שלאחר מכן יצטרך להעבירה למקומה בפתח החדר. אבל אם לא יכול להדליקה ולהשאירה באותו החדר - לא ידליק החולה בעצמו אלא ייצא בהדלקת אשתו בביתו³⁶¹.

לה. במקום שמדליקים לפרסומי ניסא בלבד ולא כדי לצאת בו ידי חובה, מותר במקרה הצורך להזיז את הנרות לאחר ההדלקה³⁶².

אזהרה לשבת

לו. יש להזהיר את האנשים שאיתם מקיימים את מצוות ההדלקה, אשר בערב שבת קודש ובמוצאי שבת קודש יזהרו שלא ידליקו את הנרות בשבת ח"ו, וכן יזהרו מלטלטל את החנוכיה בשבת קודש.

לז. לפיכך נכון להקדים להם את זמן ההדלקה

כו. דין הברכה במקומות אלו הוא כדין הברכה בשאר מקומות שמתאספים שם ציבור, שבאם אין עשרה הנוכחים בבת-אחת בשעת ההדלקה בחנות או במשרד, או שלא יעברו במקום במשך הזמן שהנרות דולקים עשרה אנשים יחד - לא יברך על ההדלקה³⁵³.

כח. כאשר מדליקים נר חנוכה במשרדים ובחנויות וכיו"ב³⁵⁴, אם בעל החנות או המשרד לא ידליק בביתו, הנה באם הוא אוכל לפעמים בחנות או במשרד - יש שכתבו שיכול להדליק שם בברכה, גם אם אין נמצאים עשרה אנשים בשעת ההדלקה, וידליק ויברך בעצמו³⁵⁵.

הדלקה ציבורית ביום ללא ברכה

כט. בדומה להדלקת שחרית בבית-הכנסת (כדלעיל פ"ט סכ"ב ואילך) - יש להדליק חנוכיה ללא ברכה גם ביום בכינוסים ואסיפות ומסיבות חנוכה וכיו"ב, ובמיוחד בכינוסי ילדים אשר מתכנסים לכבוד חנוכה³⁵⁶.

נרות ההדלקה

ל. במקומות שמדליקים נרות חנוכה בברכה, יש להקפיד שהנרות יהיו ראויים לדלוק לפחות חצי שעה, ולכן יש לשים לב שהנרות שמשתמשים בהם, בפרט כשמשתמשים בנרות שעווה או פראפין וכיו"ב, ראויים לדלוק בשיעור זמן זה. ואם אין לו נרות כאלו או שהדבר ספק בידו אם ידלקו חצי שעה - ידליק ללא ברכה³⁵⁷.

לא. יש לעורר את האנשים עמם מדליקים בביתם הפרטי וכיו"ב כי הנרות צריכים לדלוק במשך כחצי שעה. אכן, במקום שיתכן שהמדליק יאלץ לכבות את הנרות

353. כמבואר לעיל בפנים ס"ז. וש"נ.

354. בהבא לקמן ראה המובא בקובץ הערות התמימים וא"ש - ארץ הקודש ג' א (תשס"ו) ע' 17 ואילך. וש"נ. אבל ראה קובץ מבית חיינו שם.

355. ראה רמ"א ס' תרעז ס"א. וראה לעיל בפנים ס"ו ואילך. אם בכל זאת ירצה אחר כך להדליק בביתו - יכול ומצוה לעשות כן, אך לא יברך שוב אלא אם כן מוציא ידי חובה את בני ביתו (לפי המבואר לעיל בפנים פ"ח ס"ג).

356. ראה שיחת כ"ק אדמו"ר מוצאי זאת חנוכה תשל"ד (שיחות קודש תשל"ד ח"א ע' 232). ובכ"מ.

357. ראה לעיל בפנים פ"ו ס"ב ואילך לענין הדלקה בבית. פ"ט ס"ו ובהע' 296 שם לענין הדלקה בבית-הכנסת, וה"ה להדלקה ציבורית.

358. ראה לעיל בפנים פ"ו ס"ב ופ"ט הע' 317. וש"נ.

359. ראה לעיל בפנים פ"ט סכ"א ובהע' 317 שם לענין הדלקה בבית הכנסת. וה"ה בנדר"ד.

360. ראה מש"כ בזה בהרחבה לעיל פ"ג ס"ז ובהערה שם. וש"נ. ושם נתבאר גם מה הדין בדיעבד, באם העביר את הנרות למקום אחר.

361. ראה בהרחבה לעיל פ"ג ס"ח ובהערה שם. וש"נ.

362. כמו נרות בית-הכנסת - ראה לעיל בפנים פ"ט ס"ט.

בערב שבת-קודש [אך כמובן שיהיה לאחר פלג-המנחה] וכן לאחר להם את זמן ההדלקה במוצאי שבת-קודש, כדי למנוע מכשול³⁶³.

לח. כמו כן, באם מחלקים להם נרות שידליקו בביתם, יש לתת להם נרות כאלו שידליקו לפחות חצי שעה לאחר שקיעת-החמה³⁶⁴.

זמן ההדלקה ליוצאים ל'מבצע חנוכה'

לט. היוצאים לזכות את הרבים ולפרסם את הנס במסגרת 'מבצע חנוכה', לכתחילה עליהם להשתדל להדליק את נרות החנוכה שלהם בזמן ולשהות לידם כמחצית השעה³⁶⁵ ולאחר מכן לצאת לזכות את הרבים בהדלקת נרות חנוכה.

מ. אכן, באם ברור להם שבאם יקדימו יציאתם יוכלו לזכות יהודים נוספים במצוה [וכמובן ידליקו עמם החל משקיעת-החמה, ובשעת הצורך - מפלג המנחה³⁶⁶, אך לא קודם לכן] - יכולים לצאת תחילה אף שלא ידליקו בעצמם בזמן ויספיקו להתעכב ליד הנרות, כדלהלן.

אולם זאת רק במקרה שמזכים יהודים בהדלקה במקום שמחויבים להדליק בו מן הדין, כגון בבתי-אבות ובתי-רפואה או בבתיים פרטיים וכיו"ב, אבל בחנויות וכדומה, שההדלקה בהם (בדרך כלל³⁶⁷) היא רק לפרסום הנס בלבד ולא בכדי לצאת ידי חובה - מוטב להדליק בזמן בבית או בשיבה ולשהות כמחצית השעה ליד הנרות ולאחר מכן לצאת ולהדליק עבור אחרים, כנ"ל³⁶⁸.

מא. במקרה שאכן צריכים לצאת מוקדם - סדר העדיפויות הוא כדלהלן:

1) באם יכולים להדליק בעצמם בזמן אך לא יכולים להתעכב ליד הנרות - מוטב שידליקו בזמן אף שלא יוכלו להתעכב חצי שעה ליד הנרות³⁶⁹.

2) באם יוצאים לפני זמן ההדלקה, היינו לפני השקיעה - ידליקו בחזרתם, קודם חצות הלילה.

3) באם יוצאים לפני זמן ההדלקה, היינו לפני השקיעה אך יתכן שיחזרו למקומם רק לאחר חצות הלילה - לא יקדימו להדליק בפלג-המנחה, אלא ידליקו בחזרתם בנוכחות שניים או לפחות אדם אחד מלבדם, אך באם יודעים שגם אחד לא יהיה נוכח כשיחזרו - ידליקו בפלג-המנחה ללא ברכה (וישימו שמן בכמות כזו שתדלק חצי שעה לאחר צאת-הכוכבים)³⁷⁰.

מב. במקרה שיוצאים לפני הדלקת נרות חנוכה שלהם, אסורים באכילת פת או מזונות יותר מכביצה, אלא אם כן מעמיד שומר שיזכיר לו על ההדלקה³⁷¹.

מג. כמו כן, לאחר שחוזרים יתפללו תפלת ערבית תחילה ולאחר מכן ידליקו את הנרות³⁷².

מבצע חנוכה לילדים

מד. יש לאסוף את כל ילדי ישראל גם אלו שלא למדו מעולם בבית ספר יהודי ולספר להם את סיפור נס חנוכה ולכבד את אחד הילדים להדליק את נרות חנוכה [ואם הכינסו נערך בלילה - בברכה]³⁷³.

מה. יש לעשות פעולות שונות לחזק עוד יותר את הקשר של ילדי ישראל עם יהדות בימי החנוכה, כמו הצגות על סיפור החנוכה וכדו', בכל מקום לפי ענייניו³⁷⁴.

בדיעבד (כנ"ל בפנים פ"ד ס"א), ומאידך, פשיטא שהעיקוב ליד הנרות אינו לעיכובא, וגם למנהגו, שמקפידים על כך, הרי בערב שבת אין מתעכבים (כדלהלן בפנים פ"ב ס"ו) - כן מורים רבים מרבני חב"ד, וראה קובץ הערות וביאורים אהלי תורה גל' תתי ע' 72. המבצעים כהלכתם ח"ב ע' 97. לוח יומי הלכה למעשה שם ע' יז, ודלא כמ"ש בנטעי גבריאל, הלי' חנוכה, פ"ג ס"ד. וראה גם שו"ת חיים כהלכה תשובה קלו. אך כמובן, שלכתחילה יש להשתדל לכוון את היציאה באופן כזה שיוכלו לקיים המצוה כתקנה וכמנהגה, להדליק בזמן ולהתעכב חצי שעה ליד הנרות. וגם לדעת הסוברים שעדיף להדליק מאוחר מאשר להדליק בזמן ולא לשהות ליד הנרות, אם מתעכב מעט ליד הנרות אף שהוא פחות מחצי שעה שאני.

370. לפי המבואר בהרחבה לעיל בפנים פ"ד ס"ד ואילך. אולם אם מדובר בחזור המתגורר לבדו ואין לו בני בית - ידליק לכתחילה כשיחזור, שכן יכול להדליק בברכה כל הלילה, כמבואר לעיל שם.

371. ראה לעיל בפנים פ"ה ס"א ואילך.

372. ראה לעיל בפנים פ"ד ס"ב.

373. ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ וישב תשל"ד (תורת מנחם חע"ד ע 343). מוצאי זאת חנוכה תשל"ד (תורת מנחם חע"ה ע 19' ואילך). שבה המועדים ע' 98.

וראה שיחת כ"ק אדמו"ר נר ה' דחנוכה תשמ"מ (שיחות קודש תשמ"מ ע' 680) שיש לתת לילדים בכינוסים אלו גם מ"מאכלי חנוכה".

374. שיחת כ"ק אדמו"ר י"ט סללו תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ב

363. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשל"ד (תורת מנחם חע"ד ע' 342 ואילך).

364. ראה להלן בפנים פ"ב ס"ח ואילך. וראה בהמובא באגרות קודש ח"ב ע' ג.

365. ראה לעיל בפנים פ"ז ס"א ואילך.

366. ראה לעיל בפנים פ"ד ס"ד.

367. למעט מקרים בהם יוצא בעל החנות בהדלקה שבחנותו - ראה לעיל בפנים סכ"ח.

368. ראה בהרחבה דברי רבני חב"ד שהובאו בקובץ הערות התמימים ואנ"ש אה"ק גל' ב ע' 16.

369. שכן לכתחילה יש להדליק בזמן וההדלקה לאחר מכן היא

חנוכה³⁸¹, יש לנצל באופן מיוחד את ימי החנוכה לחיזוק "מבצע תפילין"³⁸².

יא. סדר התפילות בהנוכה

"ועל הניסים"³⁸³

א. בתפלה < בימי החנוכה מוסיפים בתפילה "ועל הניסים" בברכת "מודים" שבתפילת שמונה-עשרה, לפני "ועל כולם"³⁸⁴.

ב. אין מכריזים בפה לפני תפילת שמונה-עשרה אודות אמירתו³⁸⁵, אך נהגו להזכיר זאת באמצעות תפיחה על השולחן³⁸⁶.

ג. העומד באמצע שמונה-עשרה אין לו לדלג על "ועל הניסים" כדי שיוכל לענות קדושה ומודים³⁸⁷.

ד. שכח לאומר, אם נזכר קודם שאמר "ה'" בסיום הברכה - חוזר ואומר "ועל הניסים" וממשיך על הסדר, ואם כבר אמר "ה'" בסיום הברכה - אינו חוזר³⁸⁸.

ה. יש אומרים שבאם נזכר קודם "יהיו לרצון" האחרון, יאמר שם: "יהי רצון מלפניך"³⁸⁹ שתעשה לנו ניסים כמו שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מתתיהו" וכו'³⁹⁰.
ובכל אופן, אם סיים התפילה - אינו חוזר³⁹¹.

ו. טעה וחשב שיש לחזור ולהתפלל שמונה-עשרה עקב שכחת "ועל הניסים" - חייב

מו. יש להשתדל שכל ילדי ישראל יקבלו מעות חנוכה³⁷⁵.

מז. יש לעורר את הילדים לתת לצדקה או לעשות מעשה של גמילות-חסדים בכל יום מימי חנוכה³⁷⁶.

מח. יש לעורר את ילדי ישראל להוסיף בכל יום בלימוד התורה לכבוד ימי החנוכה³⁷⁷.

דיבור בענייני הנוכה

מט. בנוסף לפרסומי ניסא הנעשה על-ידי הדלקת נרות החנוכה, יש להוסיף בפרסומי ניסא על-ידי דיבור בענייני החנוכה, ובכל יום יש לדבר בעניינים המיוחדים ליום זה - מספר הנרות שמדליקים וקריאת-התורה של אותו יום³⁷⁸.

נשים וילדים במבצע הנוכה

נ. מבצע חנוכה שייך גם לנשי ובנות ישראל³⁷⁹.
נא. יש לשתף גם את הילדים ב"מבצע חנוכה"³⁸⁰.

"מבצע תפילין"

נב. מצד השייכות של מצות תפילין לנרות

ע' 545.

ולהעיר משיחת תענית אסתר תשמ"ג (לקוטי שיחות ח"א ע' 279) בנוגע לפורים, שהילדים לא ישתקו ויציגו את התפקיד של "המן הרשע" בהצגות. ו"ל בפשטות שכן הוא בנדרן דחנוכה.

375. שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ וישב תשל"ד (תורת מנחם חע"ד ע' 343). ש"פ וישב תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 358). כ"ד כסלו תשמ"ב (לקוטי שיחות ח"ב ע' 450). ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 65).

וראה להלן בפנים פ"ג סכ"ח ואילך אודות מנהג חלוקת דמי חנוכה. 376. שיחת כ"ק אדמו"ר כ"ד כסלו תשמ"ב (לקוטי שיחות ח"ב ע' 450).

377. שיחת כ"ק אדמו"ר כ"ד כסלו תשמ"ב (לקוטי שיחות ח"ב ע' 450).

378. שיחות כ"ק אדמו"ר ימי החנוכה תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 98 ואילך).

וראה גם שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשל"ד (שיחות קודש תשל"ד ח"א ע' 196), שכדאי שמי שמחלק את דמי החנוכה לאנשי הצבא יאמר להם דבר תורה לפני חלוקת דמי החנוכה, וכדאי שגם החיילים עצמם השייכים לזה יכבדו לומר דבר תורה ולמנותם שיחלקו דמי החנוכה לחבריהם.

379. כיון שאף הן היו באותו הנס, אלא שצריך הדבר להיות בתכלית הצניעות ובאופן דמהדרין מן המהדרין - שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ז (ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 172 ואילך). וראה גם

שיחת מוצאי ש"פ וישב תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 464). והשייכות אליהן היא בשתיים: א) במקום בו אין אנשים שידליקו את

נרות החנוכה - יש לאשה להדליק. ב) להסביר להן התוכן דחנוכה, כך שזה יחדור גם להנהגתן כ'עקרת הבית' - שיחת אור לכ"ג כסלו

תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 22). ובנוסף לכך - גם הגנים צריכות להיות שתופות בפעולה על הוולת ב"מבצע חנוכה" - שיחת מוצאי ש"פ וישב תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 464).

380. שיחת כ"ק אדמו"ר י"ד כסלו תשמ"א (שיחות קודש תשמ"א ח"א ע' 504).

381. כמבואר בלקוטי שיחות ח"א ע' 225 ואילך.

382. שם ע' 226.

383. בתוספת וא"ו - כ"ה נוסח אדה"ו בסידורו (דלא כבשו"ע שלו סי' קפח ס"ח: "על הניסים").

384. שו"ע סי' תרפ"ב ס"א.

385. לפי סידור אדה"ו בתפילת ערבית דליל שבת קודם "ושמרו" ומשם בספר המנהגים ע' 36. וראה לקוטי מהרי"ח הל' חנוכה. כף החיים סי' רלו סק"ז, ודלא כמג"א שם סק"א.

386. הלכות ומנהגי חב"ד ע' 112.

387. ספר המנהגים ע' 71, משר"ת צמח צדק שער המילואים סימן יא. 388. שו"ע שם.

389. כ"ה הלשון בהלכות ומנהגי חב"ד שם הע' 131, אבל בפוסקים שבהערה הבאה הל' הובא נוסח מיוחד, ובבניית התפילה פ"ח סי' כתב שיאמר: "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו" וכו', וכ"ה ברמ"א סי' קפז ס"ד. ועפ"ז כתבנו כאן בפנים.

אדה"ו סי' קפז ס"ח. אך להעיר שבסידור אדה"ו הנוסח בברכת-המוזון הוא "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים כמו שעשה וכו'" בלי תיבת "ונפלאות", וכ"ה ברמ"א סי' קפז ס"ד. ועפ"ז כתבנו כאן בפנים.

ולכאורה שאני ברכת-המוזון, שאומר בסדר ד"הרחמן", משא"כ בתפילה, מתאים יותר לומר בדרך בקשה "יהי רצון".

390. ראה ט"ז סי' תרפ"ב סק"ג וסק"ה. א"ר שם סק"ב. משנ"ב שם סק"ד.

ואין לדייק מכך שלא הוזכר בסידור אדה"ו, שכן בסידורו לא הוזכר בתפילה כלל את דין השוכה, רק בברכת-המוזון.

391. שו"ע שם.

- לעצור כשזכר אפילו באמצע הברכה, ולומר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", ולא להמשיך בשמונה-עשרה³⁹².
- ז. שכח לומר "יעלה ויבוא" בראש-חודש טבת והוצרך לחזור לראש התפילה, כאשר חוזר על התפילה מזכיר שוב "ועל הניסים"³⁹³.
- ח. בברכת-המזון < בימי החנוכה מוסיפים בברכת-המזון "ועל הניסים" בברכת הארץ, קודם "ועל הכל"³⁹⁴.
- ט. שכח לאומרו, אם זכר קודם שאמר "ה'" בסיום הברכה - חוזר ואומר "ועל הניסים" וממשיך על הסדר, ואם כבר אמר "ה'" בסיום הברכה - אינו חוזר³⁹⁵, אך אומרו בסדר "הרחמן", קודם "הרחמן הוא יזכנו"³⁹⁶, דרך בקשה: "הרחמן הוא יעשה לנו נסים"³⁹⁷ כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מתתיהו" וכו'³⁹⁸. ואם סיים ברכת-המזון - אף בשבת אינו חוזר³⁹⁹.
- י. בשבת חנוכה, אם אמר "ועל הניסים" אך שכח לומר "רצה" ועקב כך חוזר לראש ברכת-המזון - אינו צריך לחזור ולהזכיר שוב "ועל הניסים"⁴⁰⁰.
- יא. אם שכח לאומרו בראש-חודש טבת וצריך לאומרו בסדר "הרחמן" (כנ"ל ס"ט), יאמר קודם "הרחמן" לראש חודש - "הרחמן הוא יחדש" וכו', ואחר כך יאמר "הרחמן הוא יעשה לנו נסים" וכו'⁴⁰¹.

- יב. אם התחיל בסעודה ביום השמיני של חנוכה ("זאת חנוכה") ונמשכה סעודתו עד לאחר צאת-הכוכבים - אומר "ועל הניסים" בברכת-המזון, אבל אם כבר התפלל מעריב באמצע סעודתו - אינו אומר "ועל הניסים" בברכת-המזון⁴⁰².
- יג. בברכה מעין שלש אין מזכירים מעין המאורע דחנוכה⁴⁰³.

תחנון

- יד. בכל ימי החנוכה, החל ממנחה של ערב חנוכה ועד למנחה של "זאת חנוכה" - אין אומרים תחנון⁴⁰⁴.

הלל שלם

- טו. בכל ימי החנוכה אומרים הלל שלם לאחר תפילת שמונה-עשרה של שחרית⁴⁰⁵.
- טז. מצוה מן המובחר להתפלל עם הציבור כדי שיוכל לקרוא את ההלל עמהם מיד לאחר תפילת שחרית ולענות עם הציבור "הודו" ו"אנא" אחר השליח-ציבור⁴⁰⁶.
- יז. מי שלא קרא את ההלל לאחר תפילת שחרית, יכול לקרוא אותו כל היום, עד צאת-הכוכבים, שכל היום כשר לקריאת ההלל⁴⁰⁷.
- יח. קודם אמירת ההלל מברכים: "אשר קדשנו במצותיו וציונו לקרוא את ההלל", בין בציבור ובין ביחיד⁴⁰⁸.
- יט. המנהג בפועל בציבור הוא, שקודם מברך השליח-ציבור והקהל עונים אמן על ברכתו, ולאחר מכן כל אחד מברך לעצמו⁴⁰⁹.

- כ. ב"הודו לה'" וגו', השליח-ציבור מקריא: "הודו" וגו' וכל הציבור עונים אחריו: "הודו" וגו', וממשיכים [בלחש] "יאמר" וגו',

392. ברכ"י סי' תרפב סק"ב. שערי תשובה שם סק"א. כף החיים שם סק"ו.

393. אשי ישראל פ"ל הע' ג בשם מהרי"ט. וראה נטעי גביראל הל' חנוכה פמ"ח סוה"ע יד. ושם, דאף דקיי"ל בברכת המזון בשבת חנוכה, שאם הזכיר של חנוכה ולא הזכיר של שבת חוזר ואומר רצה ואי"צ לחזור ולומר "ועל הניסים" (ראה להלן בפנים סי' ז) - היינו דוקא בברכת-המזון, שהזכרת "ועל הניסים" בו אינה חובה, משא"כ בתפילה שחייב להזכיר מעין המאורע, לכן באם חוזר התפילה חוזר ומזכיר "ועל הניסים". וראה גם בשו"ע אדה"ז סי' קפח סי"ד וסי"ז דדייק ש"ועל הניסים" דברכת המזון של חנוכה אינו חובה, משמע שבתפילה הוא אכן חובה.

402. שו"ע אדה"ז סי' קפח סי"ז.

403. אליה רבה סי' תרפב סק"ב. משנ"ב שם סק"ב.

404. רמ"א סי' תרפג ס"א. סידור אדה"ז קודם למנצח יענך.

405. שו"ע שם.

406. שו"ע אדה"ז סי' תפח ס"ג. סי' תרמט סוס"א. אגרות קודש ח"ז ע' טז.

407. שו"ע אדה"ז סי' תפח ס"ג.

408. סידור אדה"ז. וראה גם שו"ע אדה"ז סי' תפח ס"ב.

394. ראה ערוך השולחן שם סק"ג. קצות השולחן סי' מז בדי השולחן סק"ח. וע"ע להלן הע' 401.

397. כפי הניסוח בסידור אדה"ז - ראה לעיל הע' 389.

398. שו"ע שם. שו"ע אדה"ז סי' קפז שם. סידור אדה"ז.

399. שו"ע שם ומשנ"ב שם סק"ג.

400. שו"ע אדה"ז סי' קפח סי"ז.

401. משנ"ב שם סק"ה.

[ומכאן ראינו נוספת ממקום "הרחמן" שאומר תורת שכתח "ועל הניסים" בברכת הארץ הוא קודם "הרחמן הוא יזכנו", כנ"ל בפנים ובהע' 396, ולא בתחילת סדר הרחמן, ודלא כמ"ש בבנת"בות התפילה פכ"ט הע' 4].

במקומו, והמנהג שאת הקדיש שלאחר ההלל
אומר האבל וממשיך בסדר התפלה.⁴¹⁸
כח. אכן, בעל יארצייט יורד לפני התיבה כרגיל,
גם לאמירת הלל.⁴¹⁹

קריאת-התורה

כט. לאחר אמירת ההלל וחצי קדיש, קוראים
בתורה לשלשה עולים בקרבנות הנשיאים
שבפרשת נשא.⁴²⁰

ל. ביום הראשון של חנוכה קוראים לכהן -
"ויהי ביום כלות משה" עד "לחנוכת המזבח".
ללוי - עד "מלאה קטורת" ולישראל - עד
"נחשון בן עמינדב".

לא. סדר קריאת-התורה בשאר ימי החנוכה,
מהיום השני ועד היום השביעי - למנהגנו
הוא כשיטת הרמ"א⁴²¹, בין בארץ-ישראל
ובין בחו"ל, שקוראים בכל יום קרבן שני
נשיאים, מלבד בשבת ובראש-חודש,
כדלהלן, שקוראים רק קרבן נשיא אחד, וכפי
שסודר בסידורי תורה אור ותהלת ה'⁴²².

לב. טעו וקראו הנשיא של יום האחר, יצאו ידי
חובה ואינם צריכים לחזור ולקרוא שוב את
הנשיא של אותו היום.⁴²³

לג. בראש חודש טבת, שהוא יום השישי ולעתים
גם היום השביעי של חנוכה, מוציאים שני
ספרי-תורה ובספר הראשון קוראים לכהן
בפרשת ראש-חודש - מ"וידבר ה' אל משה
לאמר צו את בני ישראל" עד "רביעיית ההיין",
ללוי - מ"עולת תמיד" עד "ונסכה", לשלישי
- מ"ובראשי חדשיכם" עד "ונסכו", ולרביעי
קוראים בספר השני, ביום א' דראש-חודש
- "ביום השישי", וביום ב' דראש-חודש -
"ביום השביעי".

לד. ביום השמיני של חנוכה, "זאת חנוכה",
קוראים לכהן - "ביום השמיני" עד "מלאה
קטורת", ללוי - "פר אחד" עד "גמליאל בן
פדהצור", ולישראל - "ביום התשיעי" עד
"כן עשה את המנורה".

השליח-ציבור (אומר [בלחש] "הודו" וגו'
יחד עם הציבור ואחר-כך) מקריא: "יאמר"
וגו', וכל הציבור עונים אחריו: "הודו"
וגו', וממשיכים [בלחש]: "יאמרו" וגו', וכן
ב"יאמרו" השני⁴¹⁰.

כא. גם כשמתפללים ביחיד כופלין "הודו לה"
וגו' אחר כל אחד מהפסוקים "יאמרו" נא⁴¹¹.

כב. באמירת הפסוק "הודו לה" וגו' צריך
להדגיש את המילים "כי לעולם" שלא יישמע
"כלעולם", וגם להדגיש הס' של "חסדו"⁴¹².

כג. הנוסח בברכת "יהללוך" שבסוף ההלל הוא
"יהללוך ה' כל מעשיך", בהשמטת תיבת
"על"⁴¹³.

כד. אסור להפסיק בדיבור בעת אמירת הלל,
מלבד לדברים שבקדושה, כמו שמפסיקים
בקריאת-שמע וברכותיה, כלומר, שיותר
להפסיק באמצע הפרק ואפילו באמצע
הפסוק, בקדיש - לעניית "אמן יהא שמיה
רבה" ואמן ד"דאמירן בעלמא", בקדושה -
לעניית "קדוש" וכו', "ברוך" וכו', "ימלוך"
וכו', במודים דרבנן - רק לומר "מודים
אנחנו לך", לעניית "ברכו" של החזן והעולה
לתורה, וכן לעניית אמן דברכות התורה,
ברכת "הא-ל-הקדוש" וברכת "שומע תפלה".
אם הפסיק באמצע הפסוק, כשחוזר לאמירת
הלל, חוזר לתחילת הפסוק בו הפסיק⁴¹⁴.

כה. לאחר אמירת ההלל אומרים חצי קדיש⁴¹⁵.

כו. טעה ואמר קדיש שלם במקום חצי קדיש -
יאמר לאחר "ובא לציון" קדיש שלם ללא
"תתקבל"⁴¹⁶.

אבל

כז. האבל ר"ל יורד לפני התיבה גם בחנוכה
(חוץ משבת וראש-חודש), מלבד לאמירת
הלל⁴¹⁷, שאז עומד שליח-ציבור אחר

410. ראה ספר המנהגים ע' 41.

411. היום יום ל' תשרי.

412. ראה הגדה של פסח עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' מו. ספר
המנהגים ע' 30. וש"נ.

413. היום יום א' טבת. הגדה של פסח שם.

414. ראה שו"ע אדה"ז סי' ס"ב וס"ד. סי' תפח ס"ג. סידור אדה"ז
הל' תפילין ד"ה וכן וד"ה כשמפסיק.

415. סידור אדה"ז על אתר. וראה שער הכולל פי"א סכ"ב (ד).

416. שו"ת בית שלמה א"ח סי' נב. שו"ת משיב הלכה סי' שצו. וכ"כ
בבנתיבות התפילה פי"ז סי"ח וראה שם פ"ו הע' 6.

417. ספר המנהגים ע' 71.

418. ראה נטעי גבריאל הל' חנוכה פמ"ט ס"כ ובהערות שם. לוח יומי
הלכה למעשה חנוכה תשפ"ג ע' לב.

419. ראה נטעי גבריאל הל' אבילות ח"ב פנ"ז ס"ג. מדרך להל'
שמחות (להרב לוי יצחק גרליק שי) פע"ט ס"ז.

420. שו"ע סי' תרפד ס"א.

421. שם.

422. ספר המנהגים ע' 71. אגרות קודש ח"י ע' רצו. חט"ו ע' כה.

423. ברכ"י סי' תרפד.

לה. לאחר קריאת-התורה אומרים חצי-קדיש, הגבהה וגלילה, וממשיכים בסדר התפילה: "אשרי", "ובא לציון", "בית יעקב"⁴²⁴ וכו', עד לסיום התפילה.

תפלת מנחה

לו. מדליקים נרות חנוכה בבית-הכנסת בסיום תפילת מנחה - לאחר אמירת קדיש שלם, לפני "עלינו לשבח"⁴²⁵. לאחר ההדלקה נוהגים לנגן "הנרות הללו" בניגון הידוע⁴²⁶. פרטי דיני ההדלקה בבית הכנסת - ראה בהרחבה לעיל פ"ט.

סדר התפילות וקריאת-התורה בשבת חנוכה - ראה בהרחבה להלן פ"ב.

יב. שבת חנוכה

שנים מקרא ואחד תרגום

א. לאחר סיום אמירת הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום קוראים מלבד הפטרת פרשת השבוע גם את הפטרת חנוכה שקוראים בציבור⁴²⁷.

תפילת מנחה דערב שבת

- ב. מקדימים להתפלל מנחה לפני הדלקת נרות חנוכה⁴²⁸.
- ג. מי שאין לו מנין מוקדם למנחה אלא רק סמוך לשקיעה, או שלא הספיק להתפלל לפני ההדלקה - ידליק נר חנוכה תחילה ולאחר מכן יתפלל עם הציבור⁴²⁹.
- ד. גם בבית הכנסת מדליקים את הנרות לאחר

תפלת מנחה, במידה והיא נערכת לאחר פלג המנחה⁴³⁰, ויש להשתדל לכתחילה שיהיו שם עשרה בשעה שמדליקים בברכה⁴³¹. ובאם היא נערכת לפני פלג-המנחה, יש להדליק את הנרות בבית-הכנסת בסמוך לשקיעה ובברכה⁴³².

מקום ההדלקה למתארחים

ה. אודות מקום ההדלקה למתארחים בשבת חנוכה לאכילה או גם ללינה, בערב-שבת ובמוצאי-שבת - ראה בהרחבה לעיל פ"ח ס"ו ואילך.

נר חנוכה ונר שבת

ו. בערב שבת מקדימים את הדלקת נר חנוכה לנר שבת⁴³³. ומכל מקום יש להיזהר שלא להדליק לפני פלג-המנחה⁴³⁴.

ז. נכון להסמיך את הדלקת נר חנוכה לנר שבת⁴³⁵. מאידך, יש להשתדל לא להדליק נרות חנוכה בסמוך מדי לשבת, כדי שהאשה תספיק להדליק את נרות השבת לפני השקיעה.

אכן, באם הבעל מתעכב בהדלקה והאשה חוששת שעלולה שלא להספיק להדליק נרות שבת אם תמתין עד לאחר הדלקת נרות חנוכה - תדליק קודם את נרות שבת⁴³⁶.

שיעור השמן

ח. מדייקים ליתן לפני ההדלקה הרבה שמן בנרות כדי שידלקו לכל הפחות חצי שעה לאחר צאת-הכוכבים⁴³⁷. וכן נוהגים שהשמש הוא גדול ועבה יותר, שידלק אף הוא במשך הזמן שדולקים הנרות⁴³⁸.

424. סידור אדה"ו לאחר הלל. וראה שער הכולל פ"א סכ"ג.

425. כך נהגו במנין של כ"ק אדמור"ר - שבח המועדים ע' 106.

היו פעמים שלא הדליקו בבית-חיינו בתפלת מנחה, כמו בזמנים שכ"ק אדמור"ר חזר מאוחר מהאהל הק', שאז הדליקו את הנרות רק לאחר מעריב, וכה"כ בכוכ"כ יומנים במשך השנים.

כמו כן, במעמדי פרסומי ניסא העולמי שנערכו בבית חיינו ושודרו בלוויין, שהתחילו בתפילת מנחה ואחריה התחיל הכינוס שהיה משולב בהדלקת נר חנוכה, היה כ"ק אדמור"ר מורה לומר "עלינו לשבח" מיד לאחר תפילת שמו"ע של מנחה ולהדליק נר חנוכה רק לאחר מכן, כדי לא לעשות הפסק גדול בין תפלת שמו"ע ל"עלינו לשבח", וכה"כ ביומנים המתארים אירועים אלו.

426. הלכות ומנהגי חב"ד ע' 104. וראה שם הע' 71 שכן נהגו בשנים האחרונות במנין של כ"ק אדמור"ר.

427. ספר המנהגים ע' 25.

428. ספר המנהגים ע' 71. וע"ש בהע' 26 בטעם הדבר.

429. ראה סידור שלי"ה וא"ר ס' תרעט. וכן נהג כ"ק אדמור"ר בשנת תש"נ עקב חזרתו מהאהל סמוך לכניסת השבת (ראה יומן פקס א שיחה מעש"ק חנוכה תש"נ).

430. ראה לעיל בפנים פ"ט ס"ו.

431. ראה משנ"ב ס' תרעא סקמ"ז ובביאור הלכה שם ד"ה ויש נוהגין. וראה לעיל בפנים שם ס"ה ובהערות כמה פרטים בזה.

432. ראה מג"א ס' תרעא סק"י.

וזאת משום שיגיעו במשך עשרה אנשים לתפילת ערבית, וכמבואר בארוכה לעיל בפנים פ"ט ס"ה.

433. טושו"ע ס' תרעט ס"א.

434. פרי חדש ריש ס' תרעט. משנ"ב ס' תרעב סק"ג. וראה לעיל בפנים פ"ד ס"ז.

435. ראה לוח יומי הלכה למעשה חנוכה תשפ"ג ע' לו.

436. בן איש חי' פ' וישב, שכ"ה הסדר בדוקא ע"פ הסוד, א"כ הזמן דוחק. וראה פסקי תשובות ס' תרעט אות א. וש"נ.

437. לוח כולל חב"ד. וראה גם שיחות כ"ק אדמור"ר: ש"פ וישב תשכ"ג (תורת מנחה ח"לה ע' 314). ש"פ מקץ תשמ"ה (תורת מנחה תשמ"ה ח"ב ע' 962).

438. ובפשטות הוא לפי שהטעם הפשוט לכך שמדליקים השמש הוא "כדי שאם ישתמש לאורה יהיה לאור הנוסף שהוא אותו שהדליק אחרון" (ש"ע ס' תרעג ס"א וע"ש במשנ"ב ובביה"ל), ולכן צריך

ט. מאחר שלכמה דעות אין יוצאים ידי חובה אפילו בדיעבד באם לא נתן כמות מספקת של שמן בנר, לכן, באם כבר הדליק את הנרות וגילה שלא שם כמות מספקת של שמן - צריך לכבותם ולהדליקם שוב ללא ברכה⁴³⁹. ובאם בינתיים כבר קיבל עליו שבת - יכול לומר לאחר שעדיין לא קיבל שבת שידליק במקומו⁴⁴⁰.

שהייה ליד הנרות

י. בערב שבת אין מתעכבים ליד הנרות שעה⁴⁴¹.

הזאת התנוכיה

יא. נר חנוכה שדלק בבין השמשות של ערב שבת הינו מוקצה גמור ואסור לטלטלו במשך כל השבת, גם לאחר שכבה⁴⁴². וכך גם החנוכיה (והמגש) והכיסא שתחתיו הם מוקצה, כיון שנחשבים ל"בסיס לדבר האסור" ולכן אסורים בטלטול כמותו ואין להזיזם במקומם במהלך השבת⁴⁴³.

יב. אמנם אם מוכרחים במהלך השבת להשתמש בכיסא, או לפנותו ולהזיזו כדי להשתמש במקום או שמפריע למעבר וכיו"ב - יש להניח על הכסא בערב שבת חפץ חשוב יותר מהמוקצה (כדלהלן)⁴⁴⁴, שיהיה מונח שם בכניסת השבת במשך כל זמן בין-השמשות [בין שקיעת-החמה לצאת-הכוכבים]⁴⁴⁵ (ואחר בין-השמשות יכול

להסירו משם)⁴⁴⁶, שבכך הופכו ל"בסיס לדבר האסור והמותר"⁴⁴⁷, באופן שמותר לטלטלו בשבת.

יג. כאמור, החפץ המותר שמניחים על הכסא צריך להיות חשוב יותר מהמוקצה, ולכן: בחנוכיה, כיון שהיא בטלה אל הנר והשלהבת, מספיק שיהיה חשוב יותר מהשלהבת, שהיא המוקצה⁴⁴⁸, ואפשר להניח לצורך זה חלה - החשובה לאדם בשבת זו, שאוכל ממנה בסעודת שבת או ספר קודש שלומד בו בשבת וכיו"ב⁴⁴⁹.

יד. גם אם מדובר בחנוכיה יקרה, שנחשבת ל"מחמת חסרון כיס" - אין צורך ליתן דבר העולה בחשיבותו ובשווי על החנוכיה עצמה, אלא די בהנחת חלה (או ספר קודש כנ"ל), שהיא לצורך סעודת השבת וחשובה היא מהכל ודי בהנחתה כדי להופכו ל"בסיס לדבר האסור והמותר"⁴⁵⁰. אך יש הסבורים שבמקרה כזה אכן חלה לא מועילה ויש להניח דבר העולה בחשיבותו ובשווי על החנוכיה עצמה וצריך לו לשבת, כגון גביע קידוש יקר או תכשיטים וכיו"ב⁴⁵¹.

טו. באם החנוכיה מונחת על מגש שמיוחד לחנוכיה, הרי מלכתחילה מיועד הוא אל המוקצה - החנוכיה שעליו ולא ניתן להופכו לבסיס גם להיתר⁴⁵², ולכן במקרה זה יש להניח את דבר ההיתר על הכסא לצד מגש החנוכיה, כדי שיוכל לטלטל את הכסא איתם באם צריך את המקום לאחר מכן⁴⁵³.

באם המגש אינו מיועד רק לחנוכיה - במקרה זה ניתן להניח חלה וכיו"ב על המגש עצמו לצד החנוכיה, ולאחר שהנרות יכבו

לדלוך כל משך הזמן שהנרות דולקות למצותן, ובערב שבת צריך שידלוך שיעור זמן גדול יותר, ככפנים.

439. ראה שו"ע סי' תרעה ס"ב ובמשנ"ב שם סק"ח. וראה ימי הלל והודאה פ"ב הע' 40. וע"ע לעיל בפנים פ"ו ס"ב-ג ובהערות שם.

440. לפי שו"ע אדה"ז סי' רסג סכ"ה.

441. ספר המנהגים ע' 71.

בהלכות ומנהגי חב"ד ע' 119 הע' 16 דייק מהלשון בהיום יום כ"ה כסלו שיש להתעכב מעט [ובפשטות באמירת "הנרות הללו" ליד הנרות הרי כבר מתעכבים מעט].

יש אומרים שכאשר יצא כ"ק אדמו"ר מביתו לאחר הדלקת נר חנוכה בערב שבת, היה מודיע לרבנית שמשאיר אותה כ"שומר" להיות ליד הנרות (התקשרות גל' שפה הע' 86. ספר המפתחות לשיחות קודש [ועליגסון] ע' 317).

442. ראה שו"ע אדה"ז סי' רעט ס"א.

ולהעיר מבקודש פנימה ע' 23, שבשנים האחרונות, בהם הדליק כ"ק אדמו"ר את החנוכיה בפתח חדרו, הגה בערב שבת הוצב הכסא מעט בתוך החדר, בכדי לאפשר את סגירת הדלת בלי שיצטרכו להזיז את הכסא (אמנם הניחו על הכסא ספר קודש, אבל למעשה נמנעו מלהזיז את החנוכיה).

443. ראה שו"ע אדה"ז סי' שט ס"ד.

444. ראה שו"ע אדה"ז שם ובסי' שי סט"ו.

445. ואין הבלבול אם היה זה לפני או אחרי הדלקת הנרות, והעיקר הוא שהיה מונח שם כל משך זמן בין-השמשות.

446. ראה לשון אדה"ז סי' רעז ס"ו. סי' שי ס"ח. קצות השולחן סי' קיב ס"ב.

447. ראה המצוין לעיל הע' 443.

448. ראה שו"ע אדה"ז סי' רעז ס"ו. סי' שט ס"ד. סי' שי סט"ו.

449. אודות חלה - ראה שו"ע אדה"ז סי' רעז שם. אודות ספר קודש - נלמד מהנ"ל, וראה בקודש פנימה שכן היה אצל כ"ק אדמו"ר. וראה אגורה בזהלך ח"א סי' יא במש"כ בזה.

450. כך משמעות שו"ע אדה"ז סי' רעז ס"ו. וכ"כ בקיצור הלכות שבת סי' רעט הע' 29. וע"ע קצות השולחן סי' קיב בדי השולחן סקכ"ד.

שמירת שבת כהלכתה (מהדורה חדשה) פ"כ הע' רמב. קובץ כוננת מישרים ע' רפה ואילך.

451. ראה מה שזן בזה בשמירת שבת כהלכתה שם. וראה קובץ הערות וביאורים אהלי תורה גל' א"ט ע' 45.

452. שאף אם ניתן עליו גם דבר היתר החשוב ממנה, אין בכוחו להפוך את המגש לבסיס לדבר המותר, שכן הוא משמש את המוקצה יותר מאשר את דבר ההיתר - ראה שו"ע אדה"ז סי' רעט ס"ד.

453. ראה שו"ע אדה"ז סי' שט ס"ה.

לטלטל את המגש והחנוכייה שעליו באם צריך להשתמש בכסא.
 טז. גם במידה ולא הניח דבר נוסף העולה בחשיבותו על החנוכייה, ניתן לטלטלה בשינוי, כגון באחורי ידיו או באמצעות המרפקים וכיו"ב⁴⁵⁴.
 יז. יודגש, כי ההיתרים הנזכרים אודות טלטול החנוכייה נאמרו רק לאחר שכבר כבו הנרות, אך בעוד הנרות דולקים - אסור לטלטל אף לא את הכסא שעליו החנוכייה כלל, מחשש מכבה ומבעיר, אולם בחנוכייה עם נרות שעווה ניתן להקל באם מזיז את הכסא בזהירות רבה ומטלטלו בנחת שאז לא בהכרח שיכבו הנרות⁴⁵⁵.

ברכת-המזון

יח. בשבת חנוכה יש לזכור להוסיף בברכת-המזון "ועל הניסים" ו"רצה".
 יט. השוכח "ועל הניסים" או "יעלה ויבוא" אינו צריך לחזור ולברך. אך השוכח "רצה" בלבד, באם התחיל ברכת "הטוב והמטיב" - צריך לחזור לראש ולהזכיר שוב "יעלה ויבוא", אך אינו צריך להזכיר שוב "ועל הניסים"⁴⁵⁶.
 שאר דיני השוכח "ועל הניסים" - ראה לעיל פי"א ס"א ואילך וש"נ.

קריאת-התורה

כ. פותחים את הארון ומוציאים שני ספרי-תורה, את הספר הראשון נותן המוציא לשליח-הציבור שיוליכו לבימת-הקריאה, ואת הספר השני נוטל הפותח את הארון בעצמו ומוליכו אחרי השליח-ציבור אל בימת-הקריאה⁴⁵⁷.

כא. יש להשתדל שהספר הראשון שמוציאים מההיכל יהיה הספר מכוון לקריאה הראשונה.

אם טעו והוציאו תחילה את הספר המכוון לקריאה השנייה, יש לקרוא בו בתחילה -

ולכן יגללו אותו לקריאה הראשונה ויקראו בו, ואח"כ יגללו את הספר השני לקריאה השנייה⁴⁵⁸.

כב. לכתחילה יש לגלול את ספר-התורה השני לפני התפילה, כדי למנוע טרחא דציבורא בגלילתו בציבור בשעת הקריאה⁴⁵⁹.

כג. לאחר שספרי-התורה מגיעים אל בימת-הקריאה, מניחים על הבימה את ספר-התורה הראשון, ומוסרים את ספר-התורה השני למי שישב עמו ויחזיקנו עד שיגיע זמן הקריאה ברו⁴⁶⁰.

כד. אין מניעה שקטן יישב עם ספר-התורה, ובלבד שיחזיקנו ביציבות ובכבוד⁴⁶¹.

כה. בספר-התורה הראשון קוראים לשבעה עולים בפרשת-השבוע.

כו. לאחר הקריאה, בסיום עליית 'שביעי', מניחים את ספר-התורה השני על בימת הקריאה ליד⁴⁶² ספר-התורה הראשון, אומרים חצי-קדיש, ולאחר מכן מגביהים וגוללים את ספר-התורה הראשון⁴⁶³.

כז. במקום שיש רק ספר-תורה אחד, יאמרו חצי-קדיש מיד לאחר סיום עליית 'שביעי' ורק לאחר-מכן יגללו את ספר-התורה למפטיר ולאחר קריאת המפטיר מגביהים וגוללים אותו כרגיל⁴⁶⁴.

כח. בספר השני קוראים למפטיר⁴⁶⁵ בפרשה של הנשיא של אותו היום בלבד⁴⁶⁶.

כט. לאחר מכן קוראים הפטרת "רני ושמחי"⁴⁶⁷.

458. כפר חב"ד גל' 1099 ע' 35, שכן הורה כ"ק אדמו"ר הרי"צ. השבת בקבלה ובחסידות, מנהיג שבת, הוצאת ס"ת, ס"ט ובהע' *249. 459. לפי המבואר בשו"ע ס"י קמד ס"ג, שאין גוללין ספר-תורה בציבור.
 460. שערי אפרים שם.
 461. אנרות קודש ח"ג ע' קלח (לענין נתינה לקטן להחזיק ספר-תורה "לאחר הגבה וכיו"ב). וראה מ"ש בזה בשערי אפרים שם. ספר חיים (להר"ח פאלאג'י, ס"ב ב ס"א). חקרי מנהגים או"ח ס"י לה (ח"א ע' רכז). אסיף מנהגים והנהגות לחסידים חב"ד - קריאת התורה (נדפס בסוף תיקון קוראים בהוצאת חזק, תש"פ), סמ"ה. וש"נ.

462. בשו"ת משנה הלכות ח"ג ס"י כב כתב שצריך להניחו משמאל לספר-התורה הראשון, כדי שיהיה קרוב יותר לבעל-הקריאה ולא ייראה כמעביר על המצוות. ע"ש. וי"א שכך היה המנהג בבית-חיינו. אבל ראה התקשרות גל' תתק"ז ע' 13 הע' 7.
 463. ואם שכחו ואמרו חצי-קדיש לפני נחת ספר-התורה השני - אין זה מעכב ולא צריכים לומר שוב קדיש לאחר קריאת המפטיר (ראה פסקי תשובות ס"י קמז סק"י ובהע' 37 שם).
 464. א"א בוטשאטש שם. אלף המגן ס"י תקפד סק"ה.
 465. שו"ע שם ס"ב.
 466. שו"ת צמח צדק ס"ח. משנ"ב ס"י תרפד סק"ו. וראה לעיל פי"א סכ"ב שבדיעבד גם אם קראו נשיא של יום אחר - אין צריך לחזור. 467. שו"ע שם.

454. ראה שו"ע אדה"ו ס"י שח סט"ו. וראה בקובץ הערות וביאורים שם ע' 48, שכתב עצה טובה, למנוע נפילת כוסות הוכיכת ושבירתן, בכך שקודם השבת יתחבם לחנוכייה באמצעות פלסטלינה וכיו"ב, וכך לא יפלו בנשיאתו את החנוכייה.
 455. ראה שו"ע אדה"ו ס"י רסה ס"ו. ס"י רעז ס"ב-ג.
 456. שו"ע אדה"ו ס"י קפח ס"י. וראה גם לעיל בפנים פי"א ס"ח ואילך.
 457. כך נוהגים בבית-חיינו ובהלכות אנ"ש. וראה שערי אפרים שער י ס"ו.

אב הרחמים ו"צדקתך"

ל. בשבת זו אין אומרים "אב הרחמים" וכן במנחה אין אומרים "צדקתך".

ניגון "הנרות הללו"

לא. אין מנגנים את ניגון "הנרות הללו" בשבת-קודש⁴⁶⁸ אך ניתן לנגן מהמילים "על ניסין"⁴⁶⁹.

מוצאי שבת

לב. סדר הדלקת נרות חנוכה במוצאי-שבת:

בבית הכנסת - נוהגים להדליק נר חנוכה לפני "עלינו לשבח" [ניוודא המדליק שאמר "אתה חוננתנו", ואם לא אמר - יאמר "ברוך המבדיל בין קודש לחול"] ולאחר מכן הבדלה [במקום שנוהגים לעשות הבדלה בבית הכנסת].

בבית - הבדלה, הדלקת נר חנוכה ואמירת "ויתן לך"⁴⁷⁰. וממהירים לחזור מבית-הכנסת, כדי שלא לאחר את זמן הדלקת הנרות יותר מדי.

לענין המתארחים בשבת, היכן ידליקו במוצאי שבת - ראה לעיל פ"ח סט"ז.

לענין נתינת דמי חנוכה במוצאי-שבת - ראה להלן פ"ג סל"ב.

יג. מנהגי חנוכה

פרסומי ניסא בתורה ומצוות

א. ימי החנוכה הם ימים מסוגלים לחיזוק בכל ענייני תורה ומצוות ובאופן של פרסומי ניסא - בהתוועדויות וכינוסים (כדלהלן) לאנשים נשים וטף⁴⁷¹.

חינוך

ב. ימי החנוכה הם ימים מסוגלים להוספה בחינוך הילדים וילדי ישראל בכלל⁴⁷².

שמחה

ג. שמחה > ימי חנוכה אסורים בהספד ותענית⁴⁷³ ואפילו חתן וכלה ביום חופתם אין מתענים בהם⁴⁷⁴, ולא זו בלבד אלא יש להוסיף בענין השמחה⁴⁷⁵.

ד. עלייה לבית החיים > נמנעים מלעלות לבית-החיים בחנוכה, ונכון לעלות לפני או אחרי חנוכה, אבל אם מאיזו סיבה יכולים לעלות רק בחנוכה - יכולים לעלות ולקראו תהלים בלבד וללא הספד⁴⁷⁶. ויש שכתבו שאין מניעה לעלות לבית החיים ביארציט החל בחנוכה, ויקראו תהלים בלבד⁴⁷⁷.

ה. אין מניעה ללכת לאוהל הק⁴⁷⁸ ולשאר קברי צדיקים⁴⁷⁹.

סעודות והתוועדויות

ו. סעודות > בימי החנוכה נוהגים להרבות בסעודה⁴⁸⁰.

ז. מאכלים > יש אומרים שיש לאכול בחנוכה

ש"פ וישב תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 358). ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 64). נר ה' דחנוכה תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 58). וראה גם שיחת נר ה' דחנוכה תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 299 ואילך). 473. שו"ע סי' עתר ס"א.

474. רמ"א סי' תקענ, השלמה לשו"ע אדה"ז סי' עתר ס"ה. 475. כפסק הרמב"ם (הלכות חנוכה פ"ג ה"ג), שהם ימי שמחה. ואף שיש חלוקי דעות בזה - הרי במצות נרות חנוכה הפשוט הוא להיות מהדרין מן המהדרין, ומובן שכן צריך להיות גם בענין השמחה דחנוכה - ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: נר ה' דחנוכה תש"כ (תורת מנחם חכ"ז ע' 256). מוצאי ש"פ מקץ תשל"ח (שיחות קודש תשל"ח ח"א ע' 310 ואילך). ושם, שבימי חנוכה כדאי שיהיה ענין של שמחה כמה פעמים ולפחות פעם אחת, וכיון שזהו ענין של רשות הרי יש בזה מעלה גדולה, בדוגמת מעלת ההקפות דשמחת-תורה על שמחת שאר המועדים). זאת חנוכה תשל"ח (שם ע' 347). זאת חנוכה תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 583 ואילך). מוצאי ש"פ וישב תשמ"מ (שיחות קודש תשמ"מ ח"א ע' 609). ושם, שהשמחה בחנוכה צריכה להיות באופן של פריצת גדר). ש"פ מקץ תשמ"א (שיחות קודש תשמ"א ח"א ע' 636). ושם, שבשבת חנוכה חיוב השמחה הוא לכל הדעות). נר ה' דחנוכה תשמ"ו (לקוטי שיחות חכ"ה ע' 400 ואילך). ש"פ מקץ וזאת חנוכה תשמ"ו (תורת מנחם תשמ"ו ח"ב ע' 166 וע' 186 ואילך). ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 167). ש"פ וישב תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 34). וראה גם שם ע' 45 וע' 49). אגרות קודש חל"ב ע' עה. וראה גם לקוטי שיחות ח"י ע' 142 ואילך.

476. ראה בהמצוין בנטעי גבריאל הל' חנוכה פ"ב ס"א ואילך ובהערות שם. מדריך להל' שמחות (מאת הרב לוי יצחק שי' גורליק) פ"ז סי' ב ס"ב ובהערות שם.

477. גשר החיים ח"א ע' שז.

478. ראה מדריך להל' שמחות שם. וכך נהג כ"ק אדמו"ר.

479. ראה כף החיים סי' עתר סק"ג.

480. ראה רמ"א סי' עתר ס"ב. השלמה לשו"ע אדה"ז סי' עתר ס"ג. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 34). וראה גם שיחת זאת חנוכה תשמ"ו (תורת מנחם תשמ"ו ח"ב ע' 189).

- מאכלי חלב וגבינה, זכר לנס שהיה על ידי יהודית, בתו של יוחנן כהן גדול⁴⁸¹.
- ח. מנהג ישראל לאכול מאכלים המטוגנים בשמן, זכר לנס פך השמן⁴⁸².
- ט. התוועדויות < יש לנצל ימים אלו גם כדי לערוך התוועדויות של שמחה בכל יום מימי חנוכה - באופן של הוספה מיום ליום, ולדבר שם דברי תורה ולקבל החלטות טובות⁴⁸³.
- י. בימי חנוכה ובמיוחד בהתוועדויות אלו יש לספר⁴⁸⁴ אודות הניסים שהקב"ה עושה לבני ישראל בזמננו זה⁴⁸⁵.
- יא. אלו שלא קיימו מנהג זה בשלימות - ישתדלו להשלים זאת בימים הסמוכים לחנוכה או בשבת שלאחר חנוכה⁴⁸⁶.
- יב. כדאי שכל משפחה תתאסף בימי החנוכה, כמנהג רבותינו נשיאינו לערוך כעין התוועדות למשפחה ('לאטקעס אווענט' [=ערב לביבות]), ובמהלכה יחלקו מעות חנוכה (כדלהלן ס"ח ואילך)⁴⁸⁷.

כינוסי חנוכה

- יג. במשך ימי החנוכה יש לערוך כינוסים בהם ידברו אודות עניינם של ימי החנוכה וכיצד נוגע הדבר לעבודתו של כל אחד ואחד⁴⁸⁸.
- יד. כינוסים אלו יש לארגן בשני אופנים: א)

- כינוס אחד גדול ומרכזי "ברוב עם הדרת מלך", ב) אירועים קטנים המיועדים לשכבות גיל שונות או קבוצות נפרדות⁴⁸⁹.
- טו. כדאי לכנס גם את הילדים במוסדות החינוך (לפי תנאי המקום והזמן) במשך ימי החנוכה, ולדבר איתם אודות ענייני חנוכה ולעודדם לקבל החלטות טובות, ובמעמד זה יתנו להם מעות חנוכה ויאמרו להם שסומכים עליהם שמרצונם הטוב חלק מהמעות יתנו לצדקה⁴⁹⁰.
- טז. כדאי לערוך כינוס חנוכה גם במקומות עבודה ובבתי-הרפואה (לפי תנאי המקום והזמן), ולחלק מעות חנוכה ולעורר אותם בענין הצדקה כנ"ל⁴⁹¹.
- יז. בכל כינוס כזה שבמעמד עשרה מישראל⁴⁹² לכבוד חנוכה, ידליקו נרות חנוכה, ובאם זה לאחר פלג-המנחה, אזי ידליקו בברכה ולאחרי ההדלקה יאמרו "הנרות הללו" ושאר פיוטים כפי מנהג המקום⁴⁹³.
- יח. בכינוסי ילדים יכבדו את אחד הילדים להדליק את נרות החנוכה⁴⁹⁴. וראה בזה לעיל פ"י סמ"ד.

תורה ותפילה

- יט. בימי החנוכה יש להוסיף בלימוד התורה, ושלימוד זה יהיה באופן של יגיעה⁴⁹⁵.
- כ. ימי החנוכה הם זמן מסוגל להתעוררות

481. רמ"א סי' עתר ס"ב. השלמה לשו"ע אדה"ז סי' עתר ס"ג.
 482. ראה דברי רבינו מיימון (אבי הרמב"ם) שהובאו בקובץ שריד ופליט ע' 8. וראה ספר השיחות תשנ"ב ח"א ע' 196 הע' 26.
 483. ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: אור לה' דחנוכה תשמ"ו (לקוטי שיחות ח"ה ע' 401). זאת חנוכה תשמ"ו (תורת מנחם תשמ"ו ח"ב ע' 189). ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 67). ש"פ ויצא תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"א ע' 404). ו"א כסלו תשמ"ט (שם ע' 414). וראה גם שיחת כ"א כסלו תנש"א (תורת מנחם תנש"א ח"ב ע' 23). ט' כסלו תשנ"ב (תורת מנחם תשנ"ב ח"א ע' 355). ש"פ וישב תשנ"ב (תורת מנחם תשנ"ב ח"א ע' 408). וראה גם שיחת א' דחנוכה תשכ"ג (תורת מנחם ח"ה ע' 323). זאת חנוכה תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 583 ואילך). אור לו' דחנוכה תשד"מ (תורת מנחם תשד"מ ח"ב ע' 724). הוספות לשיחות קודש תשכ"ג ע' 401. התקשרות גל' רפ ע' 11.
 484. בקשר לענין דפרסומי ניסא שבימי חנוכה.
 485. מתוך ידיעה שלספר בניסים אלו מביא את הגאולה האמיתית והשלמה - שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשנ"ב (תורת מנחם תשנ"ב ח"א ע' 408).
 486. משמעות שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ מקץ תש"נ (ספר השיחות תש"נ ח"א ע' 210). וראה גם שיחת ז' דחנוכה תשד"מ (תורת מנחם תשד"מ ח"ב ע' 724 ואילך).
 487. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 34). וראה גם שיחת ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 67 וע' 104).
 488. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשל"ג (תורת מנחם ח"ע ע' 295). ושם, שאם רוצים אפשר בתוך כינוס זה להשתמש במכתב כ"ק אדמו"ר וכן לחלק דמי חנוכה. וראה גם שיחת יו"ד כסלו תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 285).
 489. ראה דברי רבינו מיימון (אבי הרמב"ם) שהובאו בקובץ שריד ופליט ע' 8. וראה ספר השיחות תשנ"ב ח"א ע' 196 הע' 26.
 490. ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: אור לה' דחנוכה תשמ"ו (לקוטי שיחות ח"ה ע' 401). זאת חנוכה תשמ"ו (תורת מנחם תשמ"ו ח"ב ע' 189). ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 67). ש"פ ויצא תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"א ע' 404). ו"א כסלו תשמ"ט (שם ע' 414). וראה גם שיחת כ"א כסלו תנש"א (תורת מנחם תנש"א ח"ב ע' 23). ט' כסלו תשנ"ב (תורת מנחם תשנ"ב ח"א ע' 355). ש"פ וישב תשנ"ב (תורת מנחם תשנ"ב ח"א ע' 408). וראה גם שיחת א' דחנוכה תשכ"ג (תורת מנחם ח"ה ע' 323). זאת חנוכה תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 583 ואילך). אור לו' דחנוכה תשד"מ (תורת מנחם תשד"מ ח"ב ע' 724). הוספות לשיחות קודש תשכ"ג ע' 401. התקשרות גל' רפ ע' 11.
 491. בקשר לענין דפרסומי ניסא שבימי חנוכה.
 492. מתוך ידיעה שלספר בניסים אלו מביא את הגאולה האמיתית והשלמה - שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשנ"ב (תורת מנחם תשנ"ב ח"א ע' 408).
 493. משמעות שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ מקץ תש"נ (ספר השיחות תש"נ ח"א ע' 210). וראה גם שיחת ז' דחנוכה תשד"מ (תורת מנחם תשד"מ ח"ב ע' 724 ואילך).
 494. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 34). וראה גם שיחת ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 67 וע' 104).
 495. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשל"ג (תורת מנחם ח"ע ע' 295). ושם, שאם רוצים אפשר בתוך כינוס זה להשתמש במכתב כ"ק אדמו"ר וכן לחלק דמי חנוכה. וראה גם שיחת יו"ד כסלו תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 285).
 496. ראה דברי רבינו מיימון (אבי הרמב"ם) שהובאו בקובץ שריד ופליט ע' 8. וראה ספר השיחות תשנ"ב ח"א ע' 196 הע' 26.
 497. ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: אור לה' דחנוכה תשמ"ו (לקוטי שיחות ח"ה ע' 401). זאת חנוכה תשמ"ו (תורת מנחם תשמ"ו ח"ב ע' 189). ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 67). ש"פ ויצא תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"א ע' 404). ו"א כסלו תשמ"ט (שם ע' 414). וראה גם שיחת כ"א כסלו תנש"א (תורת מנחם תנש"א ח"ב ע' 23). ט' כסלו תשנ"ב (תורת מנחם תשנ"ב ח"א ע' 355). ש"פ וישב תשנ"ב (תורת מנחם תשנ"ב ח"א ע' 408). וראה גם שיחת א' דחנוכה תשכ"ג (תורת מנחם ח"ה ע' 323). זאת חנוכה תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 583 ואילך). אור לו' דחנוכה תשד"מ (תורת מנחם תשד"מ ח"ב ע' 724). הוספות לשיחות קודש תשכ"ג ע' 401. התקשרות גל' רפ ע' 11.

התחזקות בלימוד פנימיות התורה ועבודת התפילה.⁴⁹⁶

צדקה

כא. בימי החנוכה צריכה להיות הוספה יתירה בענין הצדקה.⁴⁹⁷

כב. יש להנהיג שגם הילדים יוסיפו בצדקה בימי החנוכה.⁴⁹⁸

כג. נתינת הצדקה בימי החנוכה צריכה להיות באופן של "מהדרין מן המהדרין" - נתינת חומש לצדקה ואף יותר.⁴⁹⁹

כד. מה טוב שנתינת הצדקה תהיה לענייני "מבצע חנוכה" או ענייני חנוכה בכלל.⁵⁰⁰

כה. יש לדאוג לכך שיהיו לעניים את צרכי החנוכה הכוללים בתוכם את הנרות וכו'.⁵⁰¹

כו. בנוגע לשבת חנוכה יש להוסיף בצדקה כראוי לשבת מיוחדת זו, על-ידי נתינת מאכל ומשקה, או נתינת כפליים בערב שבת, או צדקה רוחנית, כגון עצה טובה או לימוד תורה.⁵⁰²

496. שיחת כ"ק אדמו"ר נר ה' דחנוכה תשח"י (תורת מנחם חכ"א ע' 302).

497. מנהג ההוספה בצדה בימי החנוכה הובא במג"א ריש הל' חנוכה. דברי נחמיה - השלמות לשו"ע אדה"ו ס"ט ע"ת. ספר המנהגים ע' 71 (ישנם נוהגים").

בשנים הראשונות ציין כ"ק אדמו"ר (בפלאה) שלא ראינו ענין של הוספה בנתינת צדקה בחנוכה אצל רבותינו נשיאינו - ראה ספר המנהגים שם ע' 33. לקוטי שיחות ח"ה ע' 443 בהערות. ר"ד כ"ק אדמו"ר מסעודות: ליל א' דחג-הסוכות תשכ"ח (תורת מנחם חנ"א ע' 96). ליל א' דחג-הסוכות תשכ"ט (תורת מנחם חנ"ד ע' 94).

אכן, כ"ק אדמו"ר הורה והנהיג להוסיף בצדקה בימי החנוכה - ראה לקוטי שיחות שם וע' 226. שיחות: ש"פ מקץ תשכ"ה (תורת מנחם חמ"ב שם). מוצאי ש"פ וישב תשל"ח (שיחות קודש תשל"ח ח"א ע' 2-301). זאת חנוכה תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 601). ליל ב' דחנוכה תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"א ע' 593 ואילך). ימי החנוכה תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 102). ש"פ מקץ תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 86). וראה גם שיחות: ש"פ וישב תשנ"א (תורת מנחם חכ"א ע' 275). ש"פ מקץ תשנ"א (שם ע' 290). ש"פ מקץ תשנ"ב (תורת מנחם חל"ה ע' 336 ואילך). ש"פ וישב תשנ"א (תורת מנחם חמ"ה ע' 305 ואילך). מקדש מלך ח"א ע' 88. ליקוטי מענות קודש תשמ"ז ע' 34. ויש להוסיף בצדקה בפרט בנר החמישי - לקוטי שיחות חט"ו ע' 550 הע' 34.

498. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ תולדות תשמ"א (שיחות קודש תשמ"א ע' 463). וראה מענה כ"ק אדמו"ר בקשר לשיחה זו - התקשרות גל' תלו ע' 10. וראה עוד להלן במנהגי דמי חנוכה.

499. שיחת כ"ק אדמו"ר ליל ב' דחנוכה תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ב ע' 597).

500. שיחת כ"ק אדמו"ר נר ב' דחנוכה תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 49).

501. שיחת כ"ק אדמו"ר ערב חנוכה תש"נ (תורת מנחם תש"נ ח"ב ע' 34).

502. שיחות כ"ק אדמו"ר: ליל ב' דחנוכה תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ב ע' 597). ש"פ מקץ תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 86). שיחת ערב חנוכה תש"נ (תורת מנחם תש"נ ח"ב ע' 34).

משחק בסביבון

כז. מנהג ישראל שהילדים משחקים בסביבון (שעליו אותיות נ' ג' ה' ש' 503) בימי החנוכה.⁵⁰⁴

דמי חנוכה

כח. כ"ק אדמו"ר עורר לחדש את מנהג ישראל שבחנוכה נותנים דמי חנוכה לילדים.⁵⁰⁵

כט. זמן נתינתם < מה טוב שיתנו מעות חנוכה לילדים בכל יום מימי החנוכה⁵⁰⁶ או לפחות שני פעמים במשך ימי החנוכה.⁵⁰⁷

ל. אלו שנותנים בכל יום, כדאי שבלייל הנר הרביעי או החמישי יתנו כפליים או ג' פעמים⁵⁰⁸ ככה.⁵⁰⁹

לא. הנותנים דמי חנוכה בכל יום, יתנו בערב שבת או ביום ראשון גם עבור יום השבת,

503. ראה לקוטי שיחות ח"ב ע' 33. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ צו תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 512 הע' 32). וראה גם אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"ט ע' 10.

504. שיחת כ"ק אדמו"ר: ש"פ וישב תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 358). י"ט כסלו תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ב ע' 545). אור ליום ה' טבת תשמ"ז (תורת מנחם תשמ"ז ח"ב ע' 185). וראה גם לקוטי שיחות שם. וראה גם קובץ גלכה באורחותיו ע' 241. ימי מלך ח"ג ע' 986. התקשרות גל' תצא ע' 18. קובץ הרבנית ע' 74.

505. ראה מג"א ריש הל' חנוכה ש"נוהגין הנערים העניים לסבב על הפתחים" כו', אבל שם הוא בנערים עניים. וראה לקוטי לוי יצחק - אגרות ע' שנה. ראה ששלת היחס תשל"ג: "מעורר לחדש המנהג של העניקת דמי חנוכה (חנוכה געלט)". שיחות כ"ק אדמו"ר: ש"פ מקץ תשנ"ז (תורת מנחם חט"ו ע' 321). נר ה' דחנוכה תשנ"א (תורת מנחם חכ"א ע' 303). ש"פ מקץ תשנ"ב (תורת מנחם חל"ה ע' 337). י"ט כסלו תשל"ד (שיחות קודש תשל"ד ח"א ע' 174). ש"פ וישב תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 358). מוצאי ש"פ וישב תשל"ח (שיחות קודש תשל"ח ח"א ע' 301 ואילך). אגרות קודש כ"ק אדמו"ר חכ"ח ע' עה ואילך. ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 65 הע' 80). ובכ"מ.

506. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 65). ושם ביאר הטעם להוסיף בזה לתת כל יום אף שלא היה נהוג בעבר, כיון שחשכת הגלות מתגבר. אך להעיר שבשנה שלאח"כ (תשמ"ט) לא חזר על הוראה זו - ראה שיחת ש"פ וישב תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 34). רק עורר ליתן בעוד ימים, ובקשר עם עניינה של אותה שנה (שנקראה גם ע"י כ"ק אדמו"ר: "שנת הילד והילדה"). אכן בשיחת ש"פ וישב תש"נ (תורת מנחם תש"נ ח"ב ע' 61): "ההשתדלות לתת לילדים דמי חנוכה, עכ"פ שני ימים במשך ימי חנוכה, ומה טוב - בכל יום" וכו'. וראה גם שיחת ש"פ מקץ תשנ"ב (ספר השיחות תשנ"ב ח"א ע' 207) בדבר ה'הוספה בקיום המנהג דנתינת מעות חנוכה".

507. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תש"נ (תורת מנחם תש"נ ח"ב ע' 61). וראה לעיל בהערה הקודמת.

508. ראה שיחת ליל כ"ג כסלו תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 24), שהיום שמוסיפים לתת בו יהיה כמה שיותר מוקדם, אם אינו שבת או מוצאי-שבת.

509. כפי מנהג רבותינו נשיאינו, שהיו נותנים דמי חנוכה בנר הרביעי או החמישי בלבד (והטעם שנתנו פעם אחת הוא כדי שיהיה בזה ענין חידוש, וכאשר גם הוא נותן כפליים וכו' בלייל זה אזי יש בזה ענין של חידוש) - ראה שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 65).

509. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 66). וראה גם שיחת כ"ח כסלו תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 63).

אבל לא ביום השבת עצמו, גם לא בנתינת דבר המותר⁵¹⁰.

לב. אין מניעה לתת דמי חנוכה במוצאי-שבת, גם להמקפידים שלא לתת כסף במוצאי-שבת, שכן מדובר בדבר מצוה, הנוגע לחינוך הילדים, ובפרט אם יסכמו עם המקבל שהוא יוציא את הכסף בפועל ביום ראשון בבוקר לאחר עלות-השחר או הנץ-החמה⁵¹¹.

אך למעשה, מוטב לתת את דמי החנוכה למחרת ולהודיע על כך לילדים⁵¹².

לג. אלו שלא הספיקו לתת דמי חנוכה, יכולים להשלים גם ב"זאת חנוכה" וגם בימים הסמוכים שלאחרי חנוכה, וכל המקדים הרי זה משובח⁵¹³.

לד. הנותנים והמקבלים < יש לתת דמי חנוכה לכל הילדים, וכ"ק אדמו"ר הריי"צ נהג לתת דמי חנוכה לבנותיו גם לאחר נישואיהן וכן לחתניו⁵¹⁴.

לה. מנהג ישראל שלא רק האב נותן לילדיו אלא גם שאר בני המשפחה, נותנים דמי חנוכה לילדים⁵¹⁵.

לו. אף על המחנך לתת לתלמידיו⁵¹⁶ דמי חנוכה,

לכל הפחות סכום סמלי של מטבע אחד, ובאם אפשר שיהיה של כסף⁵¹⁷.

לז. גם הילדים יתנו דמי חנוכה בעצמם - כל אחד לחברו, לאחיו, לאחותו או לקרוביו⁵¹⁸.

לח. אופן נתינתם < באם אפשר - מה טוב לתת את דמי החנוכה במטבע או נייר חדש⁵¹⁹.

לט. ישנה מעלה בנתינת דמי חנוכה לילדים במטבע דווקא על פני שטר⁵²⁰.

מ. ישנה מעלה בנתינת דמי חנוכה ממטבע המדינה בה נמצאים⁵²¹.

מא. חינוך לצדקה וללימוד התורה < בנתינת מעות חנוכה יש להשתדל גם בחינוך למצות צדקה, על ידי שמסבירים לילדים שהגם שדמי החנוכה ניתנו לשימוש האישי, אבל בנוסף שנוסף לכך שישתמשו בהמעות לצרכים שלהם (צרכי חול, ועאכו"כ צרכי קודש), בודאי יתנו חלק מהמעות לצדקה⁵²².

מב. יש להסביר לילדים שנתנת הדמי חנוכה היא (גם) כדי שיוסיפו בלימוד התורה⁵²³.

510. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 65). ושם, שיתנו לפני או אחרי שבת. אבל בשיחת ש"פ וישב תש"נ (תורת מנחם תש"נ ח"ב ע' 51): "בכל יום, לבד בשבת (גם לא בדבר המותר, גזירה כו)". ומ"מ אינו סותר שיכולים לתת לפני ואחרי שבת. 511. שיחת כ"ק אדמו"ר כ"ד כסלו תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 91 וע"פ סרט ההקלטה). ולהעיר שבשיחת ש"פ וישב שבהערה הקודמת, שיתנו בערב שבת או ביום ראשון.

512. שיחת כ"ק אדמו"ר ליל כ"ג כסלו תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 24).

ושם, שזהו כדי "שלא להיכנס לספיקות בנוגע לטלטול המעות לפני הבדלה כו". ואין זו סתירה למבואר בשיחה שבהערה הקודמת, דלכאורה יש לומר ששם הוא באופן עקרוני, שניתן לחלק המעות גם במוצאי שבת, אלא שבתשמ"ט הציע להימנע מכך למעשה מטעם אחר. וראה גם לוח יומי הלכה למעשה שם.

513. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ מקץ תש"נ (תורת מנחם תש"נ ח"ב ע' 88 ואילך). ושם (ע' 92) מובא, שגם אלו שכבר נתנו דמי חנוכה כדאי שיוסיפו לתת עוד, ובפרט לפי ערך הנחת-רוח החסידותי שמקבלים מבניהם וכו'. וראה גם שיחות: זאת חנוכה תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 95). ליל זאת חנוכה תשנ"ב (תורת מנחם תשנ"ב ח"ב ע' 47). יומן אראנו נפלאות ע' 75.

514. ראה לקוטי שיחות ח"ב ע' 451 בהע'. תורת מנחם תשמ"ז ח"ב ע' 132 בהערה. תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 65.

515. שיחת כ"ק אדמו"ר ז"ך כסלו, בעת היחידות, תנש"א (תורת מנחם תנש"א ח"ב ע' 48). וראה שיחת כ"ק אדמו"ר נר ה' דחנוכה תשל" (תורת מנחם ח"ב ע' 432) שכ"ק אדמו"ר הרשב"ם נ"ע נהג לתת דמי חנוכה לבנותיו.

516. ואפילו למי שספק אם הוא בגדר תלמיד, ולו על שם העתיד, ואולי זה גופא יטייע שיתקרב בהקדם - אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"א ע' קצה.

517. שיחת כ"ק אדמו"ר כ"ו כסלו תש"נ (ע"פ סרט ההקלטה). היכל מנחם ח"ג ע' קסט. וראה גם התקשרות גל' שלה ע' 14.

וראה אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"ה ע' עז שהורה לחלק בשמו דמי חנוכה ע"ס 500 פראנק לתלמידי הישיבה: "ואם אפשר - מה טוב שיהיה במטבע או נייר חדש (ולהעיר מהתמים ח"ו ע' צ"ו)".

518. שיחת כ"ק אדמו"ר אור ליום א' דחנוכה תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ב ע' 586)

519. ראה אגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"ה ע' עז, ומציין לקובץ 'התמים' חוברת ו' ע' צו. וראה גם התקשרות גל' חי ע' 11. גל' תתקנט ע' 8.

520. ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: נר ה' דחנוכה תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 159). ושם, שיש חבילות אצל ילדים למטבע על פני שטר. ע"ש). ליל א' דחנוכה תשנ"ב (ספר השיחות תשנ"ב ח"א ע' 192). ובספר השיחות תשנ"ב ח"א ע' 207 הע' 152, שבכ"א ובכ"ו דחנוכה ובמוצאי זאת חנוכה חילק כ"ק אדמו"ר לכל אחד מטבע אחד של דולר כדמי חנוכה ושטר אחד של דולר לצדקה.

521. ראה ליקוט מענות קודש תשר"מ ע' 40 שכ"ק אדמו"ר שלח דמי חנוכה עם נוסעים למרוקו על מנת לחלקם שם והורה להם להחליפם לממון מרוקאי.

522. ראה שיחות כ"ק אדמו"ר: ליל כ"ג כסלו תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 23 ואילך). כ"ח כסלו תשמ"ט (שם ע' 63 ואילך). וראה התקשרות גל' שלה ע' 14. גל' תלו ע' 8.

523. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ וישב תשמ"ח (תורת מנחם תשמ"ח ח"ב ע' 65).

יש לכם שאלות?
בהלכות חג החנוכה?

חנוכה כהלכה!

ע.מ. גולדברג

דואר אלקטרוני
בשליחת שאלה
למוקד:
halacha144@gmail.com

הודעות SMS
בשליחת הודעה
למספר המוקד:
055-7000144

מענה טלפוני
בזיג
למספר המוקד:
055-7000144

אפליקציה
הורידו עכשיו בחנות
האפליקציות:
מוקד הלכה חב"ד

מוקד הלכה זמין לשאלותיכם
במגוון דרכי התקשרות:

וטמאים פִּיד טהורים

יעדו את הצדקה שלכם בימים מאתגרים אלו
למטרת הגנה רוחנית נעלית ביותר
טהרת ישראל ובניין מקוואות חב"ד בארץ הקודש
ותזכו לשמירה, לישועה ולגאולה השלמה בתוך כלל ישראל

השקעה אחת, טהרה לדורות.

להשתתפות בפעילות הטהרה ותרומות הנצחה

חייגו עכשיו ל'מרכז מקוואות חב"ד' ☎ 077-771-1150

או חפשו בגוגל: תרומה למקוואות חב"ד

ע.מ. גולדברג